

**AFFEKTIIVISEN POLARISAATION POLITIIKKA -
IVAN, PILKAN JA VÄHÄTTELYN AFFEKTIT CONVOY-
MIELENOSOITUKSEN KUVAAJINA**

Asko Huisman
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä	
Työn nimi Affektiivisen polarisaation politiikka - Ivan, pilkan ja vähättelyn affektit Convoy-mielenosoituksen kuvaajina	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn tyyppi Pro Gradu
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 76 + 3
Ohjaajat Nathan Lillie, Antti Puupponen, Armi Mustosmäki	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkimuksessa analysoitiin talvella 2022 järjestetyn Convoy-mielenosoituksen ympärillä käytyä yhteiskunnallista keskustelua affektiivisen polarisaation näkökulmasta. Vaikka mielenosoitus esitettiin mediassa vain tietynlaisena kulminaatiopisteenä korona-ajan turhautuneisuudelle, on tapahtuman taustalla nähtävissä myös laajempi yhteiskunnallinen kahtiajako. Tämä kahtiajaon lähtöasetelma näkyi osaltaan Convoy-keskustelussa, jossa kansallismielisyyttä ja eriaisteisia salaliittoteorioita heijastelevaa liikehdintää määriteltiin pilkkaamisella, ivaamisella ja vähättelevällä huumorilla. Tutkimuksen aineisto muodostui Twitter-keskusteluista, uutislähteistä sekä journalistisista keskusteluohjelmista. Analyysi koostui kahdesta vaiheesta: Ensimmäiseksi osoitettiin, kuinka ivallinen huumori, pilkka ja vähättely olivat yleinen suhtautumistapa mielenosoitukseen. Toisessa vaiheessa keskustelun elementeistä muodostettiin Convoy-mielenosoittajan figuuri, jonka kautta kahtiajako hahmottui kansallismielisten salaliittoteoreetikoiden ja liikehdinnästä eri tavoin irtisanoutuvien toimijoiden välille.</p> <p>Polarisaation näkökulmasta Convoy-keskustelussa käytettyihin affektiivisiin merkitsijöihin liittyy ongelmia, sillä niiden merkitykset on mahdollista nähdä linkittyvän populismille tyypillisiin elementteihin tunnepitoisesta vastakkainasettelusta sekä monimutkaisten ilmiöiden yksinkertaistamisesta. Ongelmallisuus kulminoituu siihen, kuinka pääasiassa oikeistopopulismiin liitettyä vihapuhetta voidaan käyttää myös oikeistopopulismia vastustavien toimijoiden toimesta esimerkiksi pilkkaamisen tai ulossulkevan vähättelyn muodossa. Täten affektiivisen polarisaation rakentumista tulee tarkastella vuorovaikutuksellisen prosessinä, jossa erilaiset toimijat kietoutuvat sosiaalisen identifioitumisen mekaniikkaan sekä vallankäytön määritellesään erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.</p> <p>Tutkimuksen lopuksi polarisaatioon esitetään ratkaisuksi sovittelujournalismin sekä affektiivisen turvallisen tilan käsitteet, joiden kautta yhteiskunnallisesta keskustelusta olisi mahdollista kitkeä erilaiset vihapuheen muodot, kuten oikeistopopulistinen rasismi ja vähemmistöjen syrjintä sekä kansallismielisiä ulossulkeva vähättely ja pilkkaaminen.</p>	
Asiasanat: affektiivinen polarisaatio, salaliittoteoriat, oikeistopopulismi, kansallismielisyys, sosiaalinen media, sovittelujournalismi, vihapuhe, politiikka, julkinen keskustelu	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS JA KÄSITTEET	6
2.1	Oikeistopopulismi.....	6
2.1.1	Populismi ja kansallismielinen oikeisto	6
2.1.2	Perussuomalaiset ja oikeistopopulismin muutos	10
2.1.3	Kriittisiä näkökulmia oikeistopopulismiin.....	15
2.2	Salaliittoteoriat ja affektiivinen polarisaatio	18
2.2.1	Kriittisiä näkökulmia salaliittoteorioihin.....	22
2.3	Julkinen keskustelu riskiyhteiskunnassa.....	26
3	AINEISTO, METODOLOGIA & TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	32
3.1	Aineisto.....	32
3.2	Affektiivinen metodi ja tutkimuskysymykset	37
3.3	Tutkimusetiikka	40
4	ANALYYSI	43
4.1	Convoy-mielenosoituksen lähtökohdat ja keskustelu jälkiviisaat- ohjelmassa	43
4.2	Affektit Twitterissä	47
4.3	Convoy-mielenosoittajan figuuri.....	52
4.4	Affektiivisen polarisaation politiikka.....	54
5	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	58
5.1	Kuinka suhtautua salaliittoteorioihin?.....	58
5.2	Journalismin kriisi totuudenjälkeisessä ajassa.....	60
5.3	Sovittelujournalismia vai mediapopulismia?	62
	LÄHTEET.....	68

LIITTEET

1 JOHDANTO

Vuoden 2022 ensimmäisenä päivänä presidentti Sauli Niinistö puhui perinteisessä uuden vuoden puheessaan suomalaisen yhteiskunnan kahtiajaon ja eripurana vakavuudesta. Niinistö korosti puheessaan vastakkainasettelun mukanaan tuomia haasteita niin turvallisuus-, ja ulkopolitiikalle, sisäpolitiikalle kuin koko suomalaiselle demokratialle. Niinistön mukaan kansakuntamme haasteet monella eri politiikan lohkokolla vaativat demokraattista päätöksentekoa, jossa erimieliset näkemykset keskustelevat keskenään. Puheensa lopuksi Niinistö toivoi kirjailija Frans Emil Sillanpään sanoin kaikille ”enemmän hyvää tahtoa, enemmän halua ymmärtää toinen toisiaan ja enemmän nöyryyttä korkeimpien arvojen edessä”.

Vain muutamaa päivää ennen presidentin puhetta valta kuuluu kansalle- puoleen kansanedustaja Ano Turtiainen piti eduskunnan täysistunnossa tartuntatautilain muutosta vastustavan puheenvuoron. Turtiaisen mukaan Suomessa ei ole tutkittu koronarokotteen sisältöä, eikä kukaan päättäjä ole tehnyt asian eteen yhtään mitään. Turtiainen rukoili puheensa lopuksi viisautta ja rohkeutta salissa istuville kollegoilleen, sillä he eivät tunnu ymmärtävän totuutta siitä, kuinka koronapandemia on vain huijaus, ja että Suomea hallitaan todellisuudessa ylikansallisilta tahoilta. (Turtiainen 2021)

Polarisaation rakentuminen sosiaalisessa mediassa sekä ilmiöön liitetyt negatiiviset lieveilmiöt ovat nousseet yhteiskuntapoliittisen keskustelun keskiöön viime vuosikymmeninä (ks. esim Conover ym. 2021, Saresma 2019). Koronapandemian myötä vastakkainasettelun ilmapiiri otti entistä kovempia kierroksia, iskostuen eri muodoissa jopa parlamentarismen ytimeen, eduskuntasaliin. Polarisaation yhteiskunnallista ajankohtaisuutta alleviivaa se, kuinka eduskuntasalissa politiikan prosesseihin vaikuttaa kansan äänillä valtuutettu poliitikko, jonka näkemyksien mukaan koronarokotteilla on tuhoisia vaikutuksia sekä kuinka koronaviruksen aiheuttama tauti on vain ”räkätauti” (Turtiainen 2021).

Polarisaation ohella länsimaisia hyvinvointivaltioita on määritetty jatkuvasti enemmän erilaisten kriisien kautta. Esimerkiksi ilmastokriisi (Erkkola, Fogelholm & Silvasti 2019), kapitalismin kriisi (Streeck 2015), energiakriisi (Newman, McKillop

2008), demokratian kriisi (Papadopoulos 2013), koronakriisi sekä viimeisimpänä Ukrainassa käytävän sodan seurauksena syntynyt humanitaarinen kriisi ovat kokonaisuuksia, joiden merkitys poliittiseen päätöksentekoon niin kansallisesti kuin globaalisti on järjestyttävä. On sanomattakin selvää, että tämänkaltaisiin ongelmakokonaisuuksiin tarvitaan länsimaisen demokratian solidaarisuutta, yhteistyökykyä ja dialogia, sillä ilman näitä elementtejä pessimistisimmät arviot maapallon tuhosta eivät olisi enää utopiaa. Maailmassa tarvitaan kollektiivista voimaa ja yhteistyötä.

Yhteiskuntatieteilijä Ulrich Beck kirjoitti klassikkoteoksessaan "Risk Society" riskiyhteiskunnasta, johon modernin kapitalismin mukanaan tuoma monimutkainen yhteiskunnallinen kehityskulku tulee johtamaan. Beckin teoksen aikaan kapitalismi oli murtamassa klassisia yhteiskuntaluokkia ja rakenteita aina perheestä, sukupuolesta, ammatista ja uskonnosta lähtien. Tätä murrosta Beck kuvasi refleksiiviseksi modernisaatioksi, jonka seurauksena yhteiskunnassa olemassa olevat instituutiot eivät enää pystyisi vastamaan modernin kehityksen mukanaan tuomiin riskeihin. Riskiyhteiskunnan kehityksen Beck näki linkittyvän siihen, millä tavalla refleksiivinen modernisaatio monimutkaistaa yksilön mahdollisuuksia juurtua ympärillä olevaan maailmaan, ja löytää paikkansa alati kiihtyvässä epävarmuudessa. (Beck, 1992)

Modernin kapitalismin kehityksen jälkeisenä aikana maailma on muuttunut entistä monimutkaisemmaksi. Ennen kaikkea teknologisen kehityksen mukanaan tuoma sosiaalinen media on muuttanut maailmaa ympärillämme ennennäkemättömällä tavalla. Etenkin viimeisinä kahtena vuosikymmenenä juuri sosiaalinen media on muuttanut pysyvästi inhimillistä kulttuuria sekä sen yhteiskunnallisia ja poliittisia ulottuvuuksia. Sosiaalinen media on lähes kaikkialla, ajasta ja paikasta riippumatta.

Sosiaalisen median vaikutukset ovat nähty sekä uhkina että mahdollisuuksina. Beckin riskiyhteiskunnan lähtökohdista kehitys on kuitenkin karannut odottamattomiin mittasuhteisiin. Vaikka sosiaalisen median nähtiin 2010-luvulla tuovan mukanaan uudenlaisia mahdollisuuksia esimerkiksi organisaatiotason viestintään (Huisman 2011), liiketoimintaan (Hakkarainen 2010) sekä yksilötason poliittiseen kommunikaatioon (Stieglitz 2012), alkoi politiikkaan ja julkiseen keskusteluun viimeistään 2020-luvulla ilmestyä negatiivisia kehityskulkuja, kuten valeuutisia ja disinformaatiota sekä demokraattisen vallan siirtymistä sosiaalisen median sovelluksia hallinnoiville globaalille korporatioille (Iosifidis & Nicoli 2020).

Akateeminen poliittinen keskustelu on osoittanut polarisaation linkittyvän sosiaalisen median lisäksi oikeistopopulistisen poliittisen liikehdinnän kasvuun viimeisinä vuosikymmeninä. Populismia on tutkittu jatkuvasti enemmän, ja etenkin Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi sekä radikaalien oikeistoliikehdintöjen kasvu Euroopassa on määrittänyt akateemisen polarisaatiokeskustelun pohjavirtoja. (Pierson 2017, Schulze, Linde & Mauk 2020) Myös oikeistopopulistisen maailmanku-

van määritelmä, johon voidaan nähdä linkittyvän erilaisia arvoihin liittyviä elementtejä aina maltillisesta kansallismielisyydestä ja kristillisestä konservatiivisuudesta puhtaaseen rasismiin ja etnonationalismiin, on jokseenkin vakiintunut tutkijoiden keskuudessa. Tutkimustiedon lisääntymisen ohella polarisaation vaikutukset on nähty arkipäiväistyneen kovan politiikan ytimen lisäksi niin sosiaalisen median kansalaiskeskustelussa, viihteessä kuin journalismissakin. Polarisaation merkitykset ovat tietyllä tapaa kulminoituneet hyväksytyyn poliittisen puheen ja kansalaisyhteiskunnan väliseen tulehtuneeseen suhteeseen, jossa demokraattinen kansalaiskeskustelu ja luottamus yhteiskuntaan on uhattuna. (ks. Saresma ym. 2022, Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013)

Yhteiskunnallista keskustelua ovat viime vuosina hallinneet erilaisia todellisuuksia edustavat ääripäät. Näiden keskustelijoiden valinta ei ole kuitenkaan tapahtunut edustuksellisen demokratian hengessä, vaan sosiaalisen median logiikan perusteella. Tämä medialogiikka on tehnyt julkisesta keskustelusta tunteita herättävien sisältöjen menestystarinan, jossa pääosia näyttölee kärjistyksen ja yksinkertaistukset. Sosiaalisen median alustoilla julkisuuden tavoittelu kohdistuu tunteisiin, jotka toimivat uudenaikaisena ehtymättömänä polttoaineena niin tavallisille kansalaisille, poliitikoille kuin ammattijournalisteillekin. Tässä valossa ei ole lainkaan ihme, että jatkuvasti on muiden kriisien ohella puhuttu myös journalismin kriisistä totuudenjälkeisessä ajassa (Vihma ym. 2018).

Koronapandemian myötä julkiseen keskusteluun ilmestyi uudenlaisia osapuolia, jotka edustivat salaliittoteorioiden värittämää maailmankuvaa. Salaliittoteorioiden mukaantulo politiikkaan sai viimeistään aikaan sen, että yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa alettiin kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla polarisaatiokehitys saataisiin hallintaan. Tilanne ei ole helpottanut toistaiseksi. Tilanteen kehittymisen ongelmat näkyvät esimerkiksi siinä, kuinka journalistiset mediatoimijat ovat joutuneet kovaan kilpailuun median kuluttajien huomiosta informaatiomarkkinoilla, jossa laatujournalismin lisäksi toimijoina toimii erilaisia vale-, ja vaihtoehtomedioita, kansalaisaktivisteja, poliitikkoja, organisaatiota ja niin edelleen. Polarisaation näkökulmasta olennaista yhtälössä on se, kuinka valtavirtajournalismia haastavaa sisältöä markkinoille tuottaa etenkin oikeistopopulistiset toimijat sekä esimerkiksi salaliittoteorioita levittävät sosiaalisen median vaikuttajat, joiden poliittinen sanoma kytkeytyy voimakkaaseen riippumattoman median, virallisten valtiollisten instituutioiden, poliitikkojen ja virkahenkilöiden sekä muiden tiedollisten auktoriteettien kyseenalaistamiseen. Esimerkiksi Ano Turtiainen sekä perussuomalaisten Sebastian Tynkkynen ovat molemmat tunnettuja sosiaalista mediaa hyödyntävästä politiikastaan etenkin video-palvelu Youtubessa, jossa molempien kanavien videot ovat saaneet kymmeniä tuhansia katselukertoja. Oikeistopopulistien ja salaliittoteoreetikoiden tehokkaasta sosiaali-

sen median käytöstä kertoo myös esimerkiksi se, kuinka Turtiaisen kannattajakorttikampanja vkk-puolueen perustamiseksi tuotti tarvittavan tuloksen yhdessä ainoassa päivässä (MTV3 11.8.2022).

Oikeistopopulismia on käsitelty runsaasti suomalaisessa mediassa perussuomalaisten vuoden 2011 vaalivoiton jälkeen, mutta vasta vuoden 2015 maahanmuuttokriisin aikaan oikeistopopulismien käsite alkoi muovautua kohti sitä, miksi se ymmärretään 2020-luvulla. Oikeistopopulismien ohella polarisaatio ilmenee osittain päällekkäin erilaisten salaliittoteorioiden kanssa, jotka alkoivat levitä koronapandemian myötä talvella 2020. Vaikka salaliittoteoriat ja oikeistopopulismi ovat molemmat monimutkaisia ja osittain toisistaan irrallisia ilmiöitä, on niiden yhteinen merkitys yhteiskunnallisen polarisaation kontekstissa kuitenkin suuri. Käsitteiden päällekkäisyyttä kuvastaa se, kuinka Turtiaisen salaliittoteorioihin pohjautuvaa politiikkaa ajavassa puolueessa vkk:ssa vaikuttaa useita entisiä perussuomalaisten poliittisia hahmoja. Viimeisin uutiskynnyksen ylittänyt, salaliittoteorioihin liittyvä poliittinen kohu nousi Turun kaupunginvaltuustossa, jonka istunnossa perussuomalaisten valtuutettu kyseenalaisti koko koronapandemian olemassaolon. Salaliittoteorioita sisältänyt puhe sai aikaan muiden valtuutettujen ulosmarssin istunnosta (HS 20.9 2022).

Tämä tutkimuksen tarkoituksena on osallistua polarisaatiokeskusteluun tarkastelemalla mediassa ja julkisessa keskustelussa tapahtuvaa affektiivisen polarisaation rakentumista oikeistopopulismien ja salaliittoteorioiden näkökulmasta. Polarisaatiokeskustelua lähestytään tutkimuksessa salaliittoteorioiden värittämän Convoy-mielenosoituksen kautta, joka järjestettiin Helsingissä talvella 2022. Tarkoituksena on analysoida tapahtuman avulla sitä, millä tavalla julkisessa keskustelussa toimijoina olevat osapuolet määrittelivät oikeistopopulistiseen tai salaliittoteorioihin nojaavaa maailmankuvaa sekä tätä maailmankuvaa kannattavaa yksilöä. Tavoitteena on osoittaa, kuinka keskusteluun ilmestyneet tunnelatautuneet käsitykset oikeistopopulismista ja salaliittoteorioista kiertävät ja elävät sosiaalisen median logiikan mukaan, ja kuinka nämä kiertävät merkitykset saattavat olla ongelmallisia polarisaation ehkäisemisen näkökulmasta. Tutkimusta ohjaava laaja näkökulma rakentuu ajatukselle siitä, kuinka olemassa oleva polarisaatiokeskustelu ei ole pystynyt uskottavasti vastamaan polarisaation aiheuttamiin ongelmiin, saati vähentämään ilmiötä itsessään. Tilanteeseen on ratkaisuna esitetty muun muassa niin sanottua sovittelujournalismia (Hautakangas, Ahva & Haara 2017), jonka tavoitteena olisi tuoda erilaisia keskustelun osapuolet lähemmäs toisiaan ymmärryksen ja dialogin kautta. Sovittelujournalismin perusajatus tukee tutkimuksen tausta-ajatusta siitä, kuinka journalismilla ja toimittajilla sekä myös muilla tiedollisilla auktoriteeteilla, kuten erilaisilla yhteiskunnallisilla vaikuttajilla on suuri rooli julkisen keskustelun ohjaajana ja määrittäjänä, ja täten lopputuloksessa myös yksilöitä suurempi vastuu yhteiskunnallisen vallan käyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Tilanne ei kuitenkaan ole helppo etenkin journalismille,

sillä sosiaalisen median informaatiomarkkinoilla kilpailee suuri määrä uudenlaisia sisällöntuottajia, joita ei velvoita journalistinen etikka tai välttämättä edes totuus.

Tutkimuksen rakenne on seuraava. Aluksi hahmotellaan politiikassa tapahtunutta ilmapiirin ja kulttuurin muutosta sekä käsitteistöä, joiden avulla teoreettiset ja poliittiset lähtökohdat on mahdollista hahmottaa. Tämän jälkeen avataan tutkimukseen valikoitunutta aineistoa ja analyysin metodologiaa sekä esitetään varsinaiset tutkimuskysymykset. Varsinainen aineiston analyysi, tulosten läpikäyminen sekä niiden linkittäminen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun johtopäätösten kautta päättää tutkimuksen.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS JA KÄSITTEET

2.1 Oikeistopopulismi

2.1.1 Populismi ja kansallismielinen oikeisto

Yhdysvalloissa kansallinen kahtiajako republikaanien ja demokraattien välillä kulminoitui Washingtonissa sijaitsevalle Capitol-kukkulalle tehtyyn väkivaltaiseen hyökkäykseen tammikuussa 2021. Hyökkäyksessä sekalainen joukko patriootteja ja sala-liittoteorioita kannattavia Donald Trumpin tukijoita tunkeutuivat demokratian ytimenä pidettyyn kongressitaloon pyrkiessään estämään Joe Bidenin vahvistaminen seuraavaksi Yhdysvaltojen presidentiksi. Tapahtumaa seurattiin huolestuneena ympäri maailmaa, ja esimerkiksi Suomessa ulkopoliittisen instituutin johtaja Mika Aaltonen kuvasi tilannetta epäonnistuneeksi vallankaappaukseksi maailman vanhimmassa demokratiassa (IS 6.1.2021).

Viimeistään Capitol-kukkulan tapaus nosti huolen polarisaation laajamittaisista vaikutuksista yhteiskunnalliselle koheesiolle ja rauhalle. Oikeistopopulismin nousua ei pidetty enää vain poliittisen ilmapiirin koventumisena tai kansaa koskelevana poliittisena puheena, vaan pahimmillaan jopa valheelliseen tietoon perustuvana väkivaltaisena vastarintana koko liberaalia demokraattista järjestelmää vastaan. Capitol-kukkulan hyökkäykseen liittyvät laajat poliittiset lähtökohdat vahvistavat yleisesti käsitystä siitä, kuinka polarisaation yhteiskunnallisia merkityksiä pohdittaessa selitysvoima linkittyy oikeistopopulistiseen politiikkaan. Oikeistopopulismiin yhdistetyt puheenaiheet koventuneesta keskustelukulttuurista, vihapuheesta, äärinationalismista ja -konservatiivisuudesta sekä esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja sukupuol-

ten välisen tasa-arvon vähättelystä ovat nousseet uudella tavalla vastustamaan kehittyneiden länsimaiden ihanteita universaalista ihmisarvosta, tasa-arvosta sekä kulttuurillisesta moninaisuudesta. Oikeistopopulistisen politiikan merkityksiä on kuitenkin syytä avata lisää varsinaisen populismin käsitteen avulla.

Populismi -termi on etenkin akateemisessa keskustelussa kokenut suurta inflaatiota viime vuosina, sillä sitä on käytetty niin poliittisessa kuin epäpoliittisessakin tarkoituksessa aina vasemmisto-, ja oikeistopoliittikan sekä ylikansallisen-, ja kansallisen päätöksenteon kontekstissa. Populismia voidaan nähdä olevan myös mediassa, urheilussa, jopa uskonnossa. Ei ole siis ihme, että sen käyttöä tieteellisessä keskustelussa on kritisoitu sen kameleonttimaisesta luonteesta. Mediaa ja populismia tutkineen Juha Herkmanin (2019, 16) mukaan populismiin voidaanankin liittää melkein mitä tahansa myös politiikan ulkopuolelta.

Herkmanin (2019, 63) mukaan populismi on prosessi, joka rakentuu ajatukselle unohdetun kansan äänen edustamisesta ja vallan palauttamisesta. Prosessi hahmotuu sen kautta, kuinka populismin idea takertuu kussakin ajassa ilmeneviin, pinnalla oleviin merkitysijöihin. Herkmanin mukaan populismi on:

”Poliittisen itsemäärittelyn affektiivinen prosessi, jossa rakennetaan vastakkainasettelu kahden kuvitellun ryhmän, väärinymmärretyin kansan ja siitä uhkaavien ryhmien (eliitit, maahanmuuttajat ja muut vähemmistöt” välille. Itsemäärittelyssä käytetään ajankohdan poliittisiin vaatimuksiin sopivia ideologisesti ja moraalisesti latautuneita merkitysijöitä”.

Niko Hatakan (2018, 34) määrittelyn mukaan populismin ideologiaan liittyy neljä pääajatusta: oikeamielinen jalo kansa, jota populistit edustavat, kansan suvereenin äänen katoamiseen liittyvä uhka, korruptoitunut ja kansan tahtoa sivuuttava eliitti sekä eliitin kanssa liittoutuneet, jollain tavalla kansaa uhkaavat ryhmät. Näistä neljästä lähtökohdasta muodostuu populistinen viestintä, jonka pääpaino on kansan ja suvereniteetin diskursiivisessa määrittämisessä, erilaisten elitististen tahojen vastustamisesta sekä kansaan kuuluvan ja kuulumattoman osan määrittelemisestä.

Populismin määrittelyn ongelmallisuus on osaltaan kulminoitunut käsitteen prosessimaisuutta ja ajan henkeen tarttumista painottaviin ulottuvuuksiin. Käsitteen alati muuttuva merkitysjärjestelmä on jättänyt tutkijat ja tieteilijät peilaamaan akateemisia määrittely-yrityksiä yhteiskunnalliseen ja julkiseen keskusteluun jossain määrin jälkijunassa. Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa populismia on määriteltä kattavasti ja eri näkökulmista sivutolkulla, ja täysin perustellusti. Muun muassa Herkman (2019) pohtii ”Populismin aika”-teoksessaan uuspopulismin mukanaan tuomaa epävarmuutta vielä kirjan viimeisellä sivulla 170. Poliitikantutkijat Vaarakallio ja Palonen (2017, 7, 44–45) taas toteavat osuvasti, kuinka populismin käsite on osa

poliittista käsittekkamppailua, ja kuinka ”tutkijoiden ja julkisen keskustelun parissa populismin käsite on päässyt karkuteille”.

Populismi-käsitteen saama kritiikki tyhjän merkitsemisestä ja kaikenkattavuudesta on ollut perusteltua. Termi on kuitenkin saanut vahvempaa sisältöä siihen liitetyn oikeisto -etuliitteen myötä. Oikeistopopulismin määrittely tekee selkeämmäksi se, että aikaisemmin mainitun prosessimaisuuden ja populistisen löyhän ideologian sekä tyylin määrittämät elementit voidaan osoittaa iskostuvan johonkin ajankohtaiseen poliittiseen agendaan tai liikehdintään.

Euroopassa sekä Suomessa tilanne pohjautuu lähtökohdiltaan vastakkainasetteluun arvoliberalisuuden, sekä -konservatiivisuuden välillä. Arvokonservatiivista kansallismielistä oikeistopopulismia Euroopassa on noussut edustamaan erilaisia puolueita, kuten Suomessa Perussuomalaiset, Ruotsissa Ruotsidemokraatit, Sveitsissä kansanpuolue SVP, Itävallassa vapauspuolue FPÖ, Tanskassa Kansanpuolue, Ranskassa kansallinen rintama FN sekä Hollannissa PVV. Radikaalia oikeistoa tutkineen Jouko Jokisaloon mukaan nämä puolueet ovat luoneet Euroopassa puolueperheen, joita yhdistää voimakas kolmihaarainen poliittinen ideologia. Ideologian taustalla kaksi suurinta tekijää ovat uuden vasemmiston synnyttämisen sosiaalisen, arvoliberalin ja kosmopoliittisen arvopohjan vastustaminen sekä maahanmuuttoon, globalisaatioon ja Euroopan integraatioon liittyvien kysymysten kritisoiminen. Näiden lisäksi ideologiaan voidaan nähdä liittyvän myös radikaalimpi aspekti islamin ja muslimien sekä muiden vähemmistöjen vastustamisesta. (Jokisalo 2016 71, 79, 97)

Jokisaloon mukaan oikeistopopulistinen politiikka ammentaa asetelmasta, jossa poliittinen eliitti ja todellinen kansa ovat vieraantuneet toisistaan. Tilanne näyttäytyy demokraattiselta kriisiltä, jossa ihmisten vieraantuminen politiikasta ilmenee esimerkiksi nukkuvien puolueen kasvuna sekä etenkin nuorten ihmisten kiinnostuksen vähenemisenä politiikkaa kohtaan. Oikeistopopulismi pyrkii vastaamaan tähän tilanteeseen kuromalla umpeen välimatkan kansan ja korruptoituneen poliittisen eliitin välillä sekä palauttamalla kansan ääni demokraattisen päätöksenteon keskiöön. Jokisaloon mukaan oikeistopopulismi ei ole lähtökohtaisesti järjestelmänvastainen liikehdintä, vaan ennen kaikkea valtaapitävien kritiikkiin keskittyvä, unohdetun kansan äänitorvena toimiva antielitistinen voima. (Jokisalo 2016, 116-119)

Kansalaisuuden korostaminen on noussut yhdeksi oikeistopopulismin ydintee- moista osittain siksi, että kansan käsite kulminoituu populismin ydinteemaan, vastakkainasetteluun. Oikeistopopulistisen politiikan lähtöasetelman ollessa kansanval- lan korostaminen, on olennaista määritellä se, ketä voidaan määritellä kuuluvaksi tähän kansaan, joka valtaan on oikeutettu. Jokisaloon (2016, 122) mukaan:

”Oikeistopopulismille on tyypillistä ideologia, jonka perustana ovat etnisesti tai kansallisesti perusteltu kollektivismi. Usein sen taustalta löytyy kulttuurillisen rasismin lähtökohdat. Oikeistopopulistiseen ajatteluun liittyy voimakas poissulkeva elementti, joka kohdistuu etnisiin vähemmistöihin ja maahanmuuttajiin sekä niin sanottuihin ”sosiaalipummeihin”.

Kansalaisuuteen liitettyjen määritelmien hankaluus on osaltaan kuvannut oikeistopopulismien ulottuvuuksia Suomessa. On selvää, että modernissa globaalissa maailmassa, jossa kansallisvaltioiden fyysiset, sosiaaliset, kulttuurilliset sekä taloudelliset rajat ovat häilymässä, kansalaisuuden määrittely muuttuu haasteellisemmaksi. Suomessa oikeistopopulistiset liikkeet ovat määritelleet kansaa ja siihen kuuluvia ihmisiä eri lähtökohdista. Nämä eroavaisuudet ovat auttaneet määrittelemään oikeistopopulistista kenttää, jossa toimii erilaisia kansallismielisiä toimijoita erilaisilla agendoilla. Jokisalo lähestyy oikeistopopulismia radikaalin oikeiston kautta, jonka määrittelyssä olennaista osaa näyttelee niin sanottu etnonationalistinen käsitys kansasta. Etnonationalistinen käsitys kansasta perustuu ajatukselle kulttuurillisesti, uskonnollisesti ja ennen kaikkea etnisesti määrittyvästä kansalaisuudesta. Nämä kansalaisuuden kriteerit ohjaavat etnonationalistista oikeistopopulismia vastustamaan kaikkea näitä kriteerejä täyttämättömiä asioita, kuten maahanmuuttoa, globalisaatiota ja monikulttuurisuutta. (Jokisalo 2016, 68)

Etnonationalistiseen kansalauskäsitykseen perustuva politiikka on kansainvälistyvässä Euroopassa ajautunut pieneen marginaaliin. Tämänkaltaisia liikkeitä Suomessa edustaa esimerkiksi Sinimusta Liike, jonka maailmankatsomus perustuu ”kansankokonaisuuden ihanteelle, jossa ihmisten ja ihmisryhmien välisiä suhteita arvioidaan heidän edustamansa etnisyyden näkökulmasta” (Sinimusta Liike 2022). Sinimustan liikkeen kaltaiset toimijat, kuten pienpuolue Suomen Kansa Ensin tai Suomen Sisu ry, ovat yleisesti yhdistetty oikeistopopulismiin nimenomaan siksi, että niissä kansalaisuuden määrittely noudattaa tietynlaista eksklusiivista suomalaisuuden korostamista. Asia on kuitenkin monimutkaisempi, sillä vielä jää avoimeksi se, mitä pelkällä nationalismilla, kansallismielisyydellä tai oman kansan korostamisella käytännössä tarkoitetaan. Kansallismielisyyden määrittelyyn palataan myöhemmin oikeistopopulismia kriittisesti tarkastelevassa luvussa, jonka avulla käsitteen monitulkintaisuus näyttäytyy osana laajempaa polarisaatioon liittyvää keskustelua.

Oikeistopopulismiin liitetyn kansalaisuusaspektin lisäksi vastakkainasettelu rakentuu voimakkaasti hallitsevan eliitin vastustamiseen, jota edustaa esimerkiksi valtapuolueet, valtiolliset instituutiot, virkahenkilöt, poliitikot sekä valtamedia. Oikeistopopulistisissa lähtökohdissa valtaa pitävä eliitti hallitsee mediaa ja politiikkaa, jonka vuoksi valtamediaan ja muihin virallisiin tietolähteisiin ei voida luottaa. Me-

diaa kohtaan kohdistuva epäluottamus on yksi oikeistopopulismien olennaisista ulottuvuuksista osittain siksi, että eri medioissa määrittyvät julkisen keskustelun käsitykset ja rajat kansalaisuuden ja kansallismielisyyden määrittelyssä eivät allekirjoita tai hyväksy oikeistopopulistien eriasteisia käsityksiä.

Tätä aspektia alleviivaava kehityskulku on ollut nähtävillä jo vuosia vaihtoehtoisten medialähteiden suosion kasvun ympärillä. Suomessa esimerkiksi MV-lehti sekä Oikea Media ovat toimijoita, joiden ympärillä tapahtuva systemaattinen valtavirtamedian kyseenalaistaminen yhdistyy oikeistopopulistisiin toimijoihin, kuten perussuomalaisiin poliittisiin vaikuttajiin (Noppari & Hiltunen 2018). Samaa ilmiötä heijastelee osittain myös se, kuinka perussuomalaisten kannattajat ovat mediakriittisyyden ohella myös tiedevastaisempia kuin muiden puolueiden kannattajat. (Saari-
nen 2018, 273)

Oikeistopopulistinen poliittinen ideologia on monimutkainen kokonaisuus, jossa yhdistyy eri asteiset elementit niin kansallisen kollektiivisuuden ja suvereniteetin korostamisesta kuin eliitin hallitseman media-, ja politiikan vastustamisestakin. Oikeistopopulistinen politiikka rakentuu ajatukselle unohdetusta kansasta, jonka äänen kuuluviin saattaminen toimii käsi kädessä hallitsevan eliitin vastustamisen kanssa. Nämä elementit eivät kuitenkaan vielä vastaa siihen, millaisessa ympäristössä oikeistopopulistinen liikehdintä on syntynyt, kenelle politiikkaa tehdään sekä ketkä kokevat tämän vaihtoehdon omakseen. Suomessa oikeistopopulistista politiikkaa edustaa näkyvimmin viimeistään 2010-luvun loppupuolella valtavirtapuolueeksi noussut perussuomalaiset, joka on antanut kasvot kansallismieliselle liikehdinnälle. Perussuomalaisten matka pienpuolueesta kohti hallituspuoluetta kuvastaa oikeistopopulistisen politiikan kehitystä sekä antaa myös kuvan siitä, minkälaisella poliittisella maaperällä on ollut kyseiselle poliittiselle liikkeelle kysyntää.

2.1.2 Perussuomalaiset ja oikeistopopulismien muutos

2010-luvun lopusta lähtien perussuomalaiset on nauttinut poliittisesta mediajulkisuudesta mahdollisesti enemmän kuin mikään muu puolue. Viimeistään vuoden 2011 ”jytty” nosti perussuomalaiset valtakunnallisesti isojen puolueiden joukkoon keskustan, kokoomuksen, sdp:n, vihreiden ja vasemmistoliiton kanssa. Puolue sai vuonna 2011 äänistä ennätyselliset 19 prosenttia. Tulosten peilaaminen aikaisempiin vaaleihin antaa nousulle merkitystä: vuonna 2007 eduskuntavaaleissa perussuomalaiset saivat äänistä neljä prosenttia, ja vuoden 2008 kuntavaaleissa 5.4 prosenttia. Tämän jälkeen vaalimenestys on ollut enemmän tai vähemmän suurta. Menestystä tuli esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaaleissa, joissa perussuomalaiset saivat 38 kansanedustajan myötä paikan hallituksessa. (Palonen & Saresma 2017, 338–339) Vuonna

2017 tapahtunutta puheenjohtajan vaihtumista Timo Soinista Jussi Halla-Ahoon voidaan pitää puolueen lähihistorian mielenkiintoisimpana tapahtumana, sillä sen seurauksena puolue jakautui ideologisesti kahtia, ja osa puolueen poliitikoista siirtyi uuteen puolueeseen, sinisiin. Vuoden 2017 kuntavaaleissa perussuomalaisten kannatus notkahti vain vajaaseen yhdeksään prosenttiin. Puolueen värikäs historia on jatkunut aina viimeisiin vuosiin asti, eikä mediajulkisuuden määrä ole juuri vähentynyt.

Perussuomalaisten menestyksen taustalla oleva kasvutarinaa selittävät tekijät ovat olleet tutkijoiden mielenkiinnon kohteena vähintäänkin vuoden 2011 vaaleista alkaen, vaikka Euroopassa monen oikeistopopulistisen puolueen tarina onkin syntynyt jo ennen 2000-lukua. Syitä oikeistopopulismiin nousulle on esitetty lukuisia. Laajimmat teoriat linkittyvät johdannossakin sivuttuihin modernisaatiokehityksen mukanaan tuomiin rakenteellisiin kriisikohtiin (Jokisalo 2016, 99). Modernisaatiokehityksen selitysvoiman voidaan nähdä linkittyvän myös läntisten demokratioiden globalisoitumiseen, jossa kansallisvaltioiden poliittiset toimintamahdollisuudet sekä esimerkiksi teollisuustuotannon ja työvoimakustannusten rakenteelliset muutokset elinkeinoelämään ja työmarkkinoihin ovat muokanneet oikeistopopulismille otollisen maaperän (Herkman 2019, 87).

Suomalainen oikeistopopulismi on eittämättä liittynyt modernin maailman rakenteellisiin muutoksiin, joiden merkitys eri yhteiskunnan sektoreilla elää jatkuvasti. Kansallisella tasolla perussuomalaisiin kulminoituva oikeistopopulismi vaatii kuitenkin lähempää tarkastelua abstraktien rakennemuutosten lisäksi. Turun yliopiston eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja Markku Jokisipilä näkee perussuomalaisten nousun yhdeksi lähtökohdaksi Suomen liittymisen Euroopan Unioniin vuonna 1995. Jokisipilän mukaan Suomessa oli liittymisen jälkeisinä vuosikymmeninä suhteellisen selkeä ja positiivisen pragmaattinen suhtautuminen yhtenäiseen Eurooppaan ja EU:hun hyvinvoinnin ja talouskasvun lisääntymisen seurauksena. Tilanne alkoi muuttua ensin niin sanotun itäblokin alueelta EU:hun liittyi 8 uutta jäsenvaltiota, saaden Euroopan yhtenäisyydessä aikaan ensimmäisiä alueellisia ja kulttuurillisia säröjä. Oikeistopopulistiselle Eurooppa-skeptisyydelle sekä kansallismielisyydelle alkoi olla kysyntää viimeistään vuoden 2008 finanssikriisin, euroalueen velkakriisin sekä virallisesti vuonna 2014 alkaneen Ukrainan ja Venäjän välisen sodan myötä. Lisäksi taustalla vaikutti vuoden 2007 vaalirahakohu, jonka kautta kansallismielisyys sai tuekseen myös eliitinvastaisuuteen liittyvän vääntömomentin. (Jokisipilä 2021, 39, 84–85)

Viimeistään Euroopan pakolaiskriisi vuonna 2015 sai EU-kritiikin, mutta etenkin maahanmuuttoon ja pakolaisiin kohdistuvan julkisen keskustelun ilmiliikkeihin. Vuoden 2015 jälkeen perussuomalaisiin liitetty oikeistopopulismi alkoi saada sekä yhteiskunnallista että tutkimuksellista huomiota aikaisempaa enemmän, sillä perus-

suomalainen populismi oli nousemassa uusiin ulottuvuuksiin suomalaisessa politiikassa. Tuona aikana perussuomalaisten politiikkaa alettiin ruotia mediassa ja politiikassa jatkuvasti enemmän yksinkertaisesti siksi, että perussuomalaisten toimintatavat, näkemykset ja ulostulot alkoivat haastaa monin tavoin sitä konsensusta, joka politiikassa enemmän tai vähemmän hallitsi ennen kriisiä. Keskusteluun nousi esimerkiksi populistiseen retoriikkaan liittyvät vastakkainasettelut ja vihapuhe (Ruotsalainen 2017) sekä suomalainen rasismi (Nikunen & Pantti 2018).

Kuten todettua, yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri alkoi vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen muuttua kohti radikaalimpaa ja aggressiivisempaa vastakkainasettelua. Perussuomalaisten vuoden 2017 puheenjohtajavaihdoksen jälkeistä oikeistopopulismia alkoi määrittää rasistiset asenteet sekä aggressiivinen kritiikki yhteiskunnallista keskustelua ohjaavaa mediaa ja journalismia, mutta myös poliittisia vastustajia kohtaan. Olennaisena muutoksessa vaikutti voimakkaasti sosiaalinen media, jonka myötä maalittamisen sekä vihapuheen kaltaiset ilmiöt alkoivat ilmestyä julkiseen keskusteluun. Maalittamisen ja vihapuheen ajankohtaisuudesta kertoo yhtenä esimerkkinä se, kuinka tieteellisestä politiikantutkimuksen joulukuun 2015 sivustolta vihapuhe-hakusanalla löytyy yli viisikymmentä vuoden 2015 jälkeen kirjoitettua artikkelia. Ennen sitä aihetta on sivuttu vain muutamassa artikkelissa.

Politiikasta.fi -sivustolla ensimmäinen vihapuhe-hakusanalla löytyvä artikkeli on vuodelta 2013. Artikkelissa otetaan kriittisesti kantaa kokoomusnuorten lakialoitteeseen, jonka tavoitteena olisi poistaa kansanryhmää vastaan kiihottamisen kriminalisointi. Artikkelin johtopäätöksissä pohditaan sananvapauden rajojen merkityksiä demokratian kannalta. Pohdinnassa todetaan, kuinka sananvapauden rajaamaton käyttö etenkin mediassa vahvistaa voimassa olevia käsityksiä siitä, kenellä todellisuudessa on ääni osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kuinka demokratiateoreettisessa keskustelussa valtavirtaan on noussut pragmaattisen demokratian rakentumisen sijasta demokratia kommunikatiivisena toimintana, jossa monimuotoisuus ja osallistavuus ovat keskiössä. (Svanström, 2013)

Artikkeli on osaltaan mielenkiintoinen ajan kuvaus käsillä olleesta kulttuurin muutoksesta, jonka myötä sosiaalisen median alustat alkoivat sulautua osaksi yhteiskunnallista keskustelua, ja jonka myötä myös vihapuheeseen liittyvät ilmiöt alkoivat nousta politiikkaan. Kehitykseen on pykinyt reagoimaan myös valtiovalta ohjaamalla tutkimusta kohti muuttuneen keskustelukulttuurin haasteita. Sisäministeriön selvityksessä ”Sanat ovat tekoja – Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen” (Mäkinen 2019, 14–17) määritellään vihapuhetta seuraavasti:

”Vihapuhe kohdistuu ryhmiin ja yksittäisiin ihmisiin, jotka valikoituvat kohteiksi taustansa, henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, tehtäviensä ja kannanottojensa perusteella. Vi-

hapuheella pyritään sulkemaan tiettyjä ihmisiä ja ryhmiä ulkopuolelle. Yksittäiseen henkilöön suunnattu teko toimii viestinä koko ryhmälle, jota uhri edustaa. Vihapuheella on tämän vuoksi laajoja vaikutuksia, ja se on erityisen haitallista haavoittuvammissa asemassa olevien henkilöiden ja ryhmien tilanteessa. Vihapuheen tavoitteena on aiempaa selkeämmin vaikuttaa myös yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun. Vihapuheella pyritään vaikuttamaan siihen, mitä ja mistä toimittajat kirjoittavat, mitä tutkijat tutkivat ja ennen muuta, mitä he kertovat tutkimustensa tuloksista. Myös lainvalvontaviranomaiset ja oikeuslaitos ovat yhä useammin vihapuheen ja myös maalittamisen kohteena. Tällä toiminnalla pyritään vaikuttamaan oikeusvaltion ytimeen, siihen mitä ja miten rikoksia tutkitaan, miten niistä syytetään ja millaisia tuomioita rikoksista annetaan.”

Selvityksessä tehty vihapuheen määrittely kiinnittyy monella tapaa siihen, kuinka vihapuhe on yhteiskunnallisen polarisaation kannalta merkittävä käsite ja ilmiö. Vaikka vihapuhe on terminä monikäyttöinen ja -tasoinen (Pöyhtäri ym. 2013, 15) on oikeistopopulistisen vihapuheen mekaniikasta muodostunut kuitenkin selkeä käsite. Vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen vihapuhe-termi yleistyi etenkin maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvässä sosiaalisen median keskusteluissa. Esimerkiksi erilaiset rasistiset Facebook-ryhmät, blogit ja muut verkkokirjoitukset alkoivat yleistyä. Samaan aikaan vihapuhetta alkoi kohdistua myös esimerkiksi tutkijoihin, journalisteihin ja poliitikkoihin sekä seksuaalivähemmistöihin. Vihapuhekeskustelua tämän tutkimuksen puitteissa kuvastaa se, kuinka monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa vastustavat perussuomalaiset taas kokevat asian päinvastoin. Heidän mukaansa vihanlietsonnasta vastuussa ovat esimerkiksi toimittajat itse (Pöyhtäri 2013, 17–19).

Yhteiskunnallisen polarisaation näkökulmasta vihapuhe-termi on kiinnostava, sillä perussuomalaisten kanta poikkeaa hyvin voimakkaasti vihapuheen yleisesti jaetusta käsityksestä. Perussuomalaisten vuoden 2021 kuntavaaliohjelma kuvastaa puolueen suhtautumista vihapuheeseen:

”Suomalaisia syyllistävät ja sananvapautta kaventavat ”vihapuheen” torjunnan nimissä tehdyt asennekampanjat eivät kuulu kunnan edistämiin asioihin.”

”Jotain rajaa ideologiselle pelleilylle. Kuntien ei pidä lähteä mukaan pienten mutta äänekäiden vähemmistöjen monikulttuurisuutta tai tarpeettomia sukupuoli-ideologioita edistäviin puuhasteluihin. Suvivirsi ja joulujuhlat kuuluvat kouluihin. Suomalaisten syyllistäminen rasismilla tai keskustelun vaientaminen vihapuheen torjunnan nimissä eivät ole asioita, joihin kuntien tulisi osallistua.”

Perussuomalaisten ohjelmaan kirjoitetut vihapuhe-maininnat alleviivaavat sitä, millä tavalla polarisaatiota rakennetaan oikeistopopulistisessa politiikassa. Vastakainasettelu luodaan suomalaisen kansan ja monikulttuurisuutta sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa kannattavan eliitin välille. Suomalaisuutta korostetaan suvivirren

ja kristillisten joulujuhlien kautta, ja monikulttuurisuus sekä sukupuoli-ideologiat nähdään eliitin kannattamina, suomalaisuutta uhkaavina arvoina.

Perussuomalaisten kunnallisvaaliohjelmassa ilmenee myös vihapuhe-termin määrittelyyn yleisesti liitetty aspekti siitä, kuinka vihapuhetta voi olla myös sellainen puhe, joka ei ole laissa kiellettyä. Valtioneuvoston teettämässä ”Vihan vallassa”-tutkimuksessa vihapuheeksi määritetään myös sellainen puhe, joka on halventavaa, uhkaavaa, suvaitsematonta tai leimaavaa, ja jotka liittyvät puheen kohteen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten ikään, vakaumukseen, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, etnisyyteen tai uskontoon. Vihapuheeseen liittyy monesti tunteita herättäviä aiheita, mutta itse puhe ei välttämättä sisällä tunnesisällöltään vihaista puhetta. (Knuutila ym. 2019, 10–11)

Perussuomalaisten ohjelmaan kirjoitettu teksti ideologisen pelleilyn rajoittamisesta on mahdollista määritellä nimenomaan ei-laittoman vihapuheen kautta. Tekstissä tunteita herättävistä ja henkilökohtaisista aiheista (sukupuolten moninaisuus, monikulttuurisuus) puhutaan hyvin väheksyvään sävyyn, välttämällä kuitenkin selkeästi vihaan viittaavia ilmaisuja. Oikeistopopulismia perussuomalaisten ohjelmassa on selkeästi myös se, kuinka he kirjoittavat ”tarpeettomien sukupuoli-ideologioiden” olevan vain ”pienien mutta äänekkäiden vähemmistöjen puuhastelua”. Tämänkaltaisella asettelulla perussuomalaiset kyseenalaistavat heidän oman arvomaailmaansa poikkeavien toimijoiden legitimitettiin, kuten erilaisten vähemmistöjen edustajia. Legitimitetin kiistäminen linkittyy voimakkaasti myös liberaaliin demokratiaan, sillä kuten Svanström vuoden 2013 artikkelissaan toteaa, sananvapauden rajoittamaton käyttö voi vahvistaa sellaisia rakenteita, jotka vaikeuttavat ja estävät esimerkiksi eri vähemmistöjen osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Vaikka kunnallisvaaliohjelma onkin suunnattu kunnallispolitiikkaan, antaa se ajankohtaisen kuvan perussuomalaisten politiikan laajemmista arvolähtökohdista ja yleisestä tyylistä. Puolueohjelman ollessa virallinen poliittinen julkaisu, on sen kirjoittamiseen käytetty viestinnällistä osaamista sekä lakitekniistä huolellisuutta. Vaikka ohjelma onkin vain kunnallisvaaliohjelma, on jokseenkin selvää, että tapa puhua ja tehdä politiikkaa siirtyy kuitenkin ohjelmasta myös laajemmin politiikkaan ja kansalaiskeskusteluun sen kautta, minkälainen poliittinen puhe nähdään hyväksyttävänä. Täten merkittävä kysymys vihapuheesta kiinnittyy hyväksyttävän puheen rajoista käytävään käsitekamppailuun niin politiikassa, mediassa sekä myös julkisessa keskustelussa.

Kuten ”vihan vallassa” – julkaisussa todetaan, vihapuheen jokseenkin selvästä määrittelystä huolimatta rajanveto hyväksyttävän ja asiattoman kielenkäytön välille on monessa yhteydessä osoittautunut haastavaksi (Knuutila ym. 2019, 14). Perussuomalaisten kunnallisvaaliohjelman esimerkki on tässä mielessä erityisen kuvaava, sillä siinä esitetyt ulostulot voidaan nähdä haastavan yhteisiä pelisääntöjä ja käsityksiä

siitä, millä tavalla demokraattista keskustelua ja dialogia voitaisiin edistää. Tässä mielessä oikeistopopulismien kasvu on kaksiteräinen miekka, sillä samaan aikaan kun se toisaalla tarjoaa poliittista vaihtoehtoa globaalien maailman liberaaleja arvoja jakavien puolueiden ulkopuolelta, se toisaalla vaikeuttaa erilaisista lähtökohdista tulevien toimijoiden osallistumista demokraattiseen päätöksentekoon.

2.1.3 Kriittisiä näkökulmia oikeistopopulismiin

Oikeistopopulismien kehitys on osoittanut sen, kuinka vihapuheen kaltaiset oikeistopopulismien elementit ovat tuoneet politiikkaan uudenlaisia haasteita. Populismien myötä politiikan muutos alleviivaa oikeistopopulismien luonnetta yhteiskunnallisten rakenteiden historiallisten muutosten paineessa, johon vaikuttaa elementit kansallisvaltioiden roolin muuttumisesta globaalissa maailmassa, sosiaalisen median julkiseen keskusteluun tuomista rakennemuutoksista sekä journalismien ja politiikan kriiseistä, joissa medialogiikka alkaa vaikuttaa sekä journalistisiin käytäntöihin että politiikan logiikkaan (politiikan medioitumisesta ks. Herkman 2011, 22).

Vaikka oikeistopopulismiin liitetyn polarisaation lähtökohtien laaja-alainen ymmärtäminen onkin kasvanut viime vuosina (ks. esim. Kantola 2022), on tutkimuskokonaisuus kuitenkin toistaiseksi jättänyt vastaamatta siihen, millä tavalla yhteiskunnallisen keskusteluilmapiirin ja luottamuksen palauttaminen saataisiin käynnistymään. Toistaiseksi tutkimuskentässä ei ole myöskään tarkasteltu sitä, millä tavalla oikeistopopulismia vastustavat toimijat osallistuvat polarisaation rakentamiseen identifioitumalla oikeistopopulismien vastustajiksi. Vaikka oikeistopopulistisen retoriikan analysointi on auttanut ymmärtämään osapuolen tapaa tehdä politiikkaa, ei tiedon lisääntyminen ole vaikuttanut suoranaisesti polarisaatiota vähentävästi. Polarisaatio on vain muuttanut muotoaan ja kanavoitunut kohti salaliittoteorioita ja entistä syvempää affektiivista poteroitumista.

Tämän tutkimuksen lähtökohtia ja tutkimuksellista oikeutusta kuvaa hypoteesi siitä, kuinka modernia oikeistopopulismia on sekä julkisessa kansalaiskeskustelussa että suurten mediatoimijoiden sisällöissä käsitelty tavalla, joka ei ole toiminut polarisaatiota vähentävästi. Hypoteesiin liittyy myös se, kuinka moderniin oikeistopopulismiin linkittyviä käsitteitä, kuten kansallismielisyys, nationalismi ja äärioikeisto on käytetty yhteiskunnallisessa keskustelussa ikään kuin populistisilla tavoilla, jotka yksinkertaistavat ilmiöiden merkityksiä. Seuraavaksi tarkastellaan muutamia kriittisiä näkökulmia edellä mainittuihin käsitteisiin.

Oikeistopopulismien ytimessä oleva todellisen kansan puolustaminen herättää globaalissa maailmassa kysymyksiä esimerkiksi kansalaisuuden määrittelemisestä

tai kulttuurierojen vaikutuksista politiikkaan. Aikaisemmassa kappaleessa oikeistopopulismien vastausta kansalaisuuteen hahmoteltiin kansallismielisyyden ja etnonationalismin kautta, joiden kautta ilmiöön liittyvät negatiiviset vaikutukset esimerkiksi vähemmistöjen oikeuksiin ovat selkeästi nähtävillä. Nämä vaikutukset ovat saaneet aikaan sen, että vastakkainasettelun syvennyttyä oikeistopopulisteja on alettu kuvata enemmässä määrin fasismiin ja natsismiin liittyvillä termeillä etenkin sosiaalisessa mediassa. Vaikka suomalaisessa oikeistopopulismissa nationalistinen ideologia linkittyikin voimakkaasti eri yhteyksissä rasismiin ja jopa fasismiin, on kuitenkin perusteltua kysyä, missä määrin esimerkiksi perussuomalaiset todella ovat natsseja tai fasisteja, ja onko perussuomalaiset fasistinen puolue. Myös kysymys siitä, onko kansallismielisyys väistämättä rasismia tai oikeistoradikalismia, vai esimerkiksi maltillista tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottua kulttuuriperinnön vaalimista, vaatisi tarkempaa yhteiskuntapoliittista keskustelua etenkin polarisaatiokehityksen ongelmallisuuden näkökulmasta.

Jouko Jokisalo (2016, 41) avaa fasismin ideologisia ulottuvuuksia kirjasaan "Euroopan radikaali oikeisto" seuraavasti:

"Biologistinen eriarvoisuuden ideologia, aggressiivinen nationalismi, sosiaalidarwinistinen olemassaolon taistelun painottaminen, antisemitismi ja rasismi, militarismi, pyrkimys "voimakkaan johtajan" ja ehdottoman alistumisen järjestelmään, antiparlamentarismi, taipumus salaliittolaisteorioihin ja valmius tavoitteiden väkivaltaiseen toteuttamiseen".

Vaikka fasismi on poliittisena liikkeenä monimutkainen, on oheinen määritelmä perussuomalaisten ideologiaan lähtökohtiin vertautuessa jokseenkin ongelmallinen. Perussuomalaisten lähtökohdat voidaan selkeästi linkittää fasismiin ainakin rasismien ja myöhemmin tekstissä tarkastelussa olevien salaliittoteorioiden kautta. Myös biologisen eriarvoisuuden ideologia on jossain määrin mahdollista nähdä liittyvän perussuomalaisiin. Toisaalta taas fasismiin kuuluvat elementit antisemitismistä, militarismista, ehdottomaan alistumiseen ja antiparlamentarismiin perustuvasta ideologiasta sekä väkivallasta eivät suoraan istu perussuomalaisten politiikkaan, vaikka vihapuhe tämänkaltaisiin elementteihin jossain yhteyksissä viittaisikin.

Jokisalon mukaan on poliittis-strategisesti ja tieteellisesti väärin samaistaa oikeistoradikalismi ja siihen liittyvät puolueet fasismiksi, sillä se johtaa termin inflatoriseen käyttöön ja poliittiseen sokeuteen nähdä liikkeiden taustalla vaikuttavia yhteiskunnallisia syitä. Sen lisäksi myös oikeistoradikaalien kuitaaminen oikeistopopulisteiksi on ongelmallista, sillä uusfasistiset toimijat ovat iskostuneet osaksi oikeistopopulistista liikehdintää ikään kuin vai vihkaa, jolloin liikkeiden ideologiset rajat ovat hälventyneet, tehden sen hallitsemisesta ja tutkimisesta monimutkaista. (Emt. 70, 100-101)

Perussuomalaisten määrittämistä radikaaliksi fasistipuolueeksi on nähnyt tarpeelliseksi kyseenalaistaa myös Markku Jokisipilä, jonka mukaan perussuomalaisia kohtaan on niin mediassa, politiikassa kuin akateemisessa tutkimuksessakin kohdistettu leimaavia ja yksinkertaistettuja näkemyksiä, joiden lähtökohta on polarisaatiokeskustelusta usein unohtunut toinen ääripää:

”Persut”, niin kuin puoluetta hivenen halventavasti on totuttu kutsumaan, ovat olleet suosikkimaalitauluja monille omaa ajatteluaan edistyksellisenä, liberaalina, suvaitsevaisena, eurooppalaisena ja kosmopoliittisena pitäville. Puolue on varsinkin sosiaalisen median keskusteluissa toiminut jonkinlaisena moraalisen ylemmydentunnon ja oman ajattelun hyvyden osoittamisen suosikkiponnahduslautana”.

Jokisipilän mukaan on myös paradoksaalista, että kriitikot syyttävät puoluetta totuuden vääristelystä sekä tietenvastaisuudesta sellaisilla argumenteilla, jotka eivät välttämättä itsessään kestä tieteellistä tarkastelua (Jokisipilä 2021, 19).

Perussuomalaisiin kohdistuvaa liioiteltua ja kärjistettyä kritiikkiä Jokisipilä pu-reskelee toteamalla ensin sen, kuinka esimerkiksi oikeuden päätökset syytteistä perussuomalaisia vastaan ovat tärkeitä indikaattoreita osoittamaan rasismi ja muu liberaalin demokratian vastainen ajattelu ja politiikka. Jokisipilä painottaa kuitenkin sitä, kuinka kriitikot ovat puoluetta käsitellessään sortuneet ajoittain suhteellisuudentajun puutteeseen sekä räikeään liioitteluun. (Emt. 21) Suhteellisuudentajua ja termien tarkempaa käyttöä painottavat myös monet kirjaa varten haastatellut poliitikot, kuten Jutta Urpilainen, Erkki Tuomioja, Ben Zyskowitz, Thomas Blomqvist sekä hiljattain edesmennyt Ilkka Kanerva (emt. 144–147). Jokisipilän kritiikki ilmenee osittain linjassa Jokisalon ajatusten kanssa siitä, millä tavalla fasismi ja oikeistopopulismi todellisuudessa vuorovaikuttavat. Jokisipilä (emt. 23) kirjoittaa:

”Keskustelua, jossa täysin laillisesti toimiva puolue pyritään jatkuvasti esittämään demokratiaa uhkaavana, rasistisena, äärioikeistolaisena, fasistisena ja ihmiskäsitykseltään tuomittavana, voidaan pitää kansanvallan väärentymättömän toteutumisen kannalta vähintäänkin arveluttavalta. Tällaisten väitteiden esittäjät pyrkivät kyseenalaistamaan perussuomalaisten toiminnan lainmukaisuuden ja sitä kautta myös puolueen oikeuden osallistua tasavertaisesti poliittisesta vallasta käytävään kilpailuun.”

Vaikka Jokisipilän kirjassaan esittämät argumentit ovat saaneet voimakastakin kritiikkiä (ks. esim. Yle 30.9 2021), ovat ajatukset modernin oikeistopopulismiin liittyvässä kontekstissa tärkeitä ottaa polarisaatiokeskustelussa huomioon etenkin siksi, että monet keskustelun teemat liittyvät perussuomalaista politiikkaa äänestävien ihmisten määrittelyyn. Tämänkaltaista keskustelua on käyty muun muassa Politiikasta.fi-sivuston artikkelissa, jossa arvosteltiin insinööri Jussi Marttisen kirjoittamaa

kirjaa ”Mikä perussuomalaisia vaivaa?”. Kirjan otsikko kertoo kirjan lähtöasetelmista ja myös toteutuksesta, joka sai artikkelissa kritiikkiä muun muassa yhteiskuntatieteellisen tutkimusotteen lähes täydellisestä puuttumisesta (Mickelsson 2021). Ja kuten todettua, ongelmallista on ollut myös journalismissa esiintyvä epäselvä käsitteistö, joka on hankaloittanut ilmiöstä käytävää keskustelua (Sutinen 2020).

Polarisaation ympärillä käytävää keskustelua on mielenkiintoista peilata Jokisalon ajatuksiin siitä, kuinka perussuomalaisiin kohdistuva arvostelu etenkin sosiaalisen median kontekstissa on ikään kuin tullut osaksi tapaa identifioitua Eurooppamyönteiseksi, monikulttuurisuutta, sukupuolten moninaisuutta ja muita kosmopoliittisia arvoja puolustavaksi liberaaliksi. On selvää, että perussuomalaiseen oikeistopopulismiin kohdistuva kritiikki on äärimmäisen tärkeää, sillä esimerkiksi rasismi tai tutkijoihin, päättäjiin ja toimittajiin kohdistuva maalittaminen ja vihapuhe on länsimaisen demokratian arvojen vastaista. Täten niitä tulee aktiivisesti pyrkiä kitkemään politiikasta ja julkisesta keskustelusta sekä ehkäisemään niiden normalisoitumista laajemmin yhteiskunnassa.

Tämän tutkimuksen aineiston kautta tilanne näyttäytyy kuitenkin monimutkaisemmalta, sillä perussuomalaisiin, mutta myös laajemmassa mittakaavassa oikeistopopulismiin, kansallismielisyyteen ja konservatiivisiin arvoihin kohdistuvassa arvostelussa on osittain jäänyt huomiomatta polarisaation rakentumisen vuorovaikutuksellisuus. Tässä valossa Jokisipilän ajatukset jollain tavalla kosmopoliittiseksi tai liberaalin demokratian kannattajaksi identifioituvien ihmisten arvostelusta kansallismielisyyttä kohtaan on mahdollista nähdä linkittyvän siihen, kuinka polarisaatiota rakennetaan eri toimijoiden vuorovaikutuksessa. Etenkin vihapuheen näkökulmasta ilmiö on kiinnostava, sillä osittain myös oikeistopopulismia arvostelevassa poliittisessä puheessa on mahdollista nähdä vihapuheeseen liitettyjä elementtejä, kuten leimaamista, vähättelyä tai puheen kohteena olevan vakaumuksen tai yhteiskunnallisen aseman pilkkaamista. Täten vihapuhe-termi itsessään kaipaisi käsitteellistä keskustelua oikeistopopulistisen retoriikan näkökulman lisäksi.

2.2 Salaliittoteoriat ja affektiivinen polarisaatio

Oikeistopopulistisen politiikan mukanaan tuoma muutos on sosiaalisen median ohella saanut poliittisen mielipideilmaston jakautumaan kahtia. Polarisaatio ei kuitenkaan ilmene välttämättä poliittisten puolueiden kannatusmittauksissa tai poliitikojen lausunnoissa, vaan enemmänkin ihmisten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisissa tilanteissa. Polarisaation ilmeneminen onkin esitetty niin sanotun affektiivisen

polarisaation kautta, joka kuvastaa politiikkaan liitettyjen tunteiden, sekä sosiaalisen identifioidumisen elementtejä. Polarisaatio ei täten ilmene selkeästi esimerkiksi politiikan asiakysymyksissä tai niihin suhtautumisessa, vaan enemmänkin affektiivisissa kysymyksissä siitä, millä tavalla eri poliittisten maailmankuvan omaavat ihmiset suhtautuvat vastakkaisen maailmankuvan omaaviin ihmisiin. Erot eivät ilmene politiikassa suoraan ideologioiden tasolla, vaan enemmänkin tunnetasolla. (Isotalo, Söderlund & Von Shoultz 2020)

Suomessa koronapandemian vastainen taistelu osittain lievensi ideologisia ristiriitoja yhtenäistämällä puoluepolitiikan päätöksentekoa ja sen myötä myös äänestäjiä, mutta toisaalta pandemia lisäsi affektiivisen polarisaation kierroksia entisestään. Kriisiajan politiikan lähtökohdat olivat suhteellisen selkeitä pandemian alkushokin aikaan, ja hallitus nautti suurelta osin yhteiskunnallista luottamusta niin opposition kuin kansalaistenkin taholta (Metelinen 2021). Vaikka suuri osa suomalaisista hyväksyi ainakin jollain asteella kriisin uudeksi normaaliksi, osa kansan poliittisesta voimasta kanavoitui kuitenkin uudenlaiseen salaliittoteorioiden värittämään liikehdintään.

Salaliittoteoriat ovat ilmiönä moniulottuva. Filosofi Juha Räikän (2021, 94) mukaan salaliittoteorioita kehitellään ja kannatetaan monista syistä, kuten esimerkiksi huumorin, rahan tai propagandan takia, oman nahan pelastamiseksi, päätöksenteon hankaloittamiseksi tai oikeiden salaliittojen suojaamiseksi. Vaikka salaliittoja on monenlaisia, eikä niiden merkitys ole automaattisesti yhteiskunnallisesti haitallinen tai vaarallinen, niitä yhdistää kuitenkin systemaattinen virallisen tiedon tai tapahtumien kulun kyseenalaistaminen jostain ilmiöstä tai asian olemassaolosta. Tässä valossa etenkin koronapandemiaan liittyviin salaliittoteorioihin on vaikea suhtautua harmittomana huumorina. Suomessa salaliittokeskustelua on määrittänyt pääasiassa erilaisissa sosiaalisen median kanavissa kiertävät teoriat, joiden suurimmat teesit linkittyvät aina koronataudin ja sen leviämistä ehkäisevien rajoitusten vähättelystä sekä rokotteiden tarpeellisuuden kyseenalaistamisesta koko koronaviruksen olemassaolon kieltämiseen. Teorioissa suuri osa linkittyy myös maailmaa hallitsevan pimeän eliitin uhkaan sekä päätöksenteon ja median totaaliseen korruptioon.

Vaikka salaliittoteorioita on moneen lähtöön, on niiden pääasiallinen poliittinen merkitys valheellisen ja harhaanjohtavan tiedon leviämisen ohella kulminoitunut yleisenä epäluottamuksena kaikenlaisia tiedollisia auktoriteetteja kohtaan. Epäluottamuksesta osansa on saanut niin terveystieteiden ammattilaiset, lääketieteen ammattilaiset, poliittiset päättäjät, tutkijat kuin journalistitkin. Räikkä kirjoittaa tuoreessa vuoden 2021 salaliittoteorioita analysoivassa kirjassaan ”Salaliittoteorioiden filosofia – tempelikerhoista liskoihmiin” auki salaliittojen ja epäluottamuksen jännitettä todistus-tiedon sekä luottamusolehtaman käsitteiden kautta. Räikän mukaan tiedämme maa-

ilmasta asioita siksi, että olemme saaneet tietoa ympäriltämme. Aistien ja omien kokemusten lisäksi tiedämme asioita siksi, että olemme oppineet ne erilaisista lähteistä, kuten koulusta, kirjoista, uutisista sekä muilta ihmisiltä. Tämänkaltaiseen todistus-tietoon perustuu arkinen elämämme, ja jos joutuisimme havainnoimaan kaikki mahdolliset asiat itse, tiedon määrämme meitä ympäröivistä asioista putoaisi dramaattisesti. Todistustiedon merkitys korostuu mediassa ja uutisissa, josta saamme mielettömän määrän siitä informaatiosta, jonka perusteella teemme päätöksiä elämäsämme. Todistustiedon merkitys korostaa myös tiedon sosiaalista luonnetta, joka perustuu ennen kaikkea luottamukseen. Ihmiset pystyvät monimutkaisessa maailmassa toimimaan, koska tietoa on luotettavasti saatavilla, eikä ole syytä olettaa, että tämä luottamus olisi yhtäkkiä syytä muuttaa epäluottamukseksi. Tähän luottamukseen ja tiedon sosiaalisuuteen perustuu myös yleinen tiedekäsitys ja luotettava asiantuntijatieto, johon olemme oppineet luottamaan. (Räikkä 2021, 65–72)

Todistustietoon liittyvän luottamusolettaman merkitystä Räikkä havainnollistaa kuvitellun esimerkkikeskustelun kautta. Esimerkissä salaliittoteoreetikko uskoo kuuluisien WTC-tornien iskujen olleen Yhdysvaltojen hallituksen suunnittelema. Salaliittoteoreetikko osaa luetella yksityiskohtaisia todistusaineistoja, joista vastapuoli ei ole koskaan kuullutkaan. Väitteet kertoisivat esimerkiksi aineiden palamisnopeudesta ja rakenteellisista yksityiskohdista, jotka hänen mukaansa todistaisivat Yhdysvaltojen osuuden tornien tuhoamisessa. Vastapuolen ei tässä tapauksessa kuitenkaan kannata uskoa väitteitä, sillä nämä väitteet eivät ole vakuuttaneet asiaa tutkineita asiantuntijatahoja, sillä jos olisi, niistä olisi keskusteltu sekä akateemisissa yhteyksissä että kollektiivista luottamusta nauttivassa mediakentässä. Voimme siis luottamusolettaman mukaan olla uskomatta salaliittoteoreetikon esittämiä väitteitä, sillä koska tiedollisten auktoriteettien tarjoama tieto on aikaisemmin ollut luotettavaa, siihen on syytä luottaa vastaisuudessakin. Tiedollisten auktoriteettien kollektiivinen näkemys on siis luotettavampi ja järkevämpi tapa hahmottaa asioita kuin monet yksittäiset tosiasiat, vaikka niitä ei suoraan voisi osoittaa vääriksi. (Emt. 75–76)

Salaliittoteorioiden värittävä poliittinen keskustelu on Räikän esittämien käsitteiden ja esimerkkikeskustelun valossa mahdollista hahmottaa yhdeksi merkittäväksi tekijäksi polarisaation näkökulmasta, sillä esimerkiksi koronapandemiaan liittyvien, yleisesti hyväksytyjen tutkittujen tosiasioiden systemaattinen kiistäminen ja kyseenalaistaminen merkitsevät osaltaan todistustietoon ja luottamusolettamaan perustuvan maailman pohjan murenemistä. Tämän tutkimuksen puitteissa olennaista on se, kuinka salaliittoteoriat ovat yhteiskunnallisen luottamusilmapiirin kannalta haasteellisia, sekä kuinka tämä epäluottamus linkittyy oikeistopopulismiin. Ensinnäkin oikeistopopulismilla ja salaliittoteorioilla on tutkittua moniulottuvaa yhteyttä (Van Prooijen 2018). Sen lisäksi salaliittoteorioiden kannatus korreloi voimakkaasti erilaisten ääri-ideologioiden kannatuksen kanssa (Räikkä 2021, 160). Tämä yhteys oli

selkeästi nähtävillä esimerkiksi Capitol-kukkulalle tehdyssä hyökkäyksessä, jossa mukana olleet ihmiset olivat suurelta osin Donald Trumpin ja Qanon-salaliittoteorian kannattajia (HS 9.1.2021).

Suomalaisessa politiikassa ilmiö on selkeästi nähtävillä etenkin valta kuuluu kansalle-puolueen yhteydessä. Vkk:n poliitikoista perustaja ja puheenjohtaja Turtiainen sekä hänen avustajansa James Hirvisaari ovat entisiä perussuomalaisia. Sen lisäksi entisiä perussuomalaisia vkk:ssa edustaa muun muassa Cia Grönberg sekä äärimmäisen suosittua, salaliittoteorioita levittävää "Leveli"-podcastia Youtubessa pyörittävät Milad Dehghan sekä Nico Giansanti. Näitä viittä poliitikkoa yhdistää se, että he kaikki ovat erotettu perussuomalaisista. Perussuomalaisten ja vkk:n yhteyttä kuvastaa myös se, että perussuomalaisten puheenjohtajavaaleissa vuoden 2021 keuhalla ehdolla ollut Ossi Tiihonen edusti vkk:ta. Sitten Tiihonen on perustanut oman puolueensa, jonka teemat koronapandemian kieltämisestä ja hallituksen salaliitoista ovat myös voimakkaasti läsnä (ks. Vapauden liitto 2022). Samoissa puheenjohtajavaaleissa Nico Giansanti pyrki puolueen 1.varapuheenjohtajaksi. Vaaleja seurattiin mediassa tarkkaan etenkin salaliittoteorioiden kasvavan merkityksen näkökulmasta (Yle 14.8.2021).

Salaliittoteorioiden suosion kasvu voidaan nähdä osana viime vuosina tapahtunutta kehityskulkua, jossa radikaaleimmat oikeistopopulistiset toimijat ovat siirtyneet kohti entistä kärkeämpää ja valtavirrasta poikkeavaa politiikkaa. Oikeistopopulistinen liikehdintä, joka sai tietyllä tapaa alkunsa vuoden 2015 maahanmuuttokeskustelusta, on muovautunut koronapandemian myötä moderniksi oikeistopopulismiksi, jossa maahanmuutto on jäänyt osittain taka-alalle. Kehityskulku on osittain kaksinainen, sillä samaan aikaan kuin osa toimijoista on vienyt oikeistopopulistista media-, ja eliittikritiikkiä jopa järjestelmänvastaisuuden puolelle, on esimerkiksi perussuomalaiset irtisanoutunut näistä liikehdinnöistä erottamalla jäseniä yliampuavan sosiaalisen median käytöksen vuoksi (Yle 27.2.2021 ja 31.8.2021). Kehitys onkin herättänyt paljon kysymyksiä siitä, ovatko maltillinen nationalismi ja esimerkiksi EU-kriittisyys muodostumassa valtavirtaistuvaksi ajatusmaailmaksi kehityksen seurauksena. Niin tai näin, oikeistopopulismien salaliittoteorioita heijasteleva moderni versio iskostuu polarisaatioon jokseenkin radikaalina versiona, jossa kansaa vastustavaan eliittiin kuuluu yhä suurempi osa olemassa olevista instituutioista ja tiedollisista auktoriteeteista.

Palataan vielä hetkeksi populismiin. Juha Herkmanin mukaan populismin tutkimuksessa nykyistä populismia on kutsuttu uuspopulismiksi (neo-populism, new populism), jonka merkityksiä on salaliittoteorioiden ja oikeistopopulismien suhteen syytä avata. Uuspopulismi kuvastaa sitä muutosta, joka populismissa on tapahtunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Uuspopulistisia liikkeitä yhdistää Herkmanin

mukaan poliittisten instituutioiden ja jopa politiikan vastaisuus. Monet ovat yhdistäneet uuspopulismiin myös suoraan äärioikeistolaisiin liikkeisiin niiden äärikansallismielisyyden ja muukalaisvastaisuuden takia. (Herkman 2019, 85-90) Oikeistoradikaaleja uuspopulistiset puolueet eivät kuitenkaan aina ole, sillä moni puolue, kuten perussuomalaiset, on asemansa vakiinnuttamisen seurauksena joutunut irtisanoutumaan kaikista radikaaleimmista liikehdinnöistä. Myös iloa, totuutta ja rakkautta painottava Kristallipuolue voidaan nähdä modernina oikeistopopulistipuolueena heidän politiikkansa taustalla olevien, koko poliittista järjestelmää arvostelevien salaliittoteoreettisten näkemysten vuoksi, mutta äärioikeistolaiseksi puoluetta ei voida uskottavasti määrittää (ks. Kristallipuolue 2022). Herkmanin (2019, 85-90) mukaan uuspopulistiselle politiikalle onkin tyypillistä se, että niiden menestystä selittää enemmänkin maailman ajankohtainen poliittinen konteksti kuin yleinen demokratianvastaisuus tai äärikansallismielisyys, jotka nähdään enemmän oireina kuin selittävinä syinä.

Herkmanin määritelmä uuspopulismista on tärkeä lisä salaliittoteorioiden ja oikeistopopulismiin kokonaisuuteen, sillä se alleviivaa populismiin ja yhteiskuntapolitiikan monimutkaista ja alati muuttuvaa suhdetta. Herkman on kirjoittanut laajan populismia käsittelevän teoksensa vuonna 2019, siis ennen koronapandemiaa ja siihen liittyviä salaliittoteorioita. Hänen pohdintansa uuspopulismista on kuitenkin osoittautunut todenmukaiseksi, sillä moderni populismi on tuonut uudenlaista politiikanvastaisuutta poliittiselle kentälle. Yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa rakentuva uuspopulismi on siis 2020-luvulla syntynyt ikään kuin oikeistopopulismiin raivaamalle poliittiselle maaperälle, jossa maahanmuuton ja EU-kehityksen vastustaminen on kehittynyt kohti laaja-alaisempaa mediakentän, tiedollisten auktoriteettien ja itse poliittisen järjestelmän vastustamista. Salaliittoteorioiden merkitys on kuitenkin oikeistopopulismiin kontekstissa monimutkaisempi, josta syystä sen merkitystä polarisaatiokehitykseen on syytä tarkastella lähemmin.

2.2.1 Kriittisiä näkökulmia salaliittoteorioihin

Tämän tutkimuksen lähtökohtaan siitä, kuinka modernia oikeistopopulismia kannattavia ihmisiä määritetään eri medioissa ja julkisessa keskustelussa jokseenkin ongelmallisella tavalla, liittyy myös salaliittoteorioiden ja -teoreetikoiden vastaavanlaiset määrittelyt. Polarisaation näkökulmasta tilannetta kuvaa se, kuinka eri yhteyksissä on jatkuvasti enemmän keskusteltu siitä, kuinka suhtautua ihmisiin, jotka ovat ajautuneet kannattamaan salaliittoteorioita. Näissä keskusteluissa on noussut esiin ymmärrys sekä pilkkaamisen ja tuomitsemisen tehottomuus. (ks. esim. Valkila 2020, Huovi-

nen 2021, Koskinen 2021). Ymmärrys on lisääntynyt esimerkiksi siksi, että salaliittoteorioiden äärimmäisen voimakas vaikutus ihmisten identiteetin rakentumiseen on pahimmassa tapauksessa nähty etenevän umpikujaksi, jossa salaliittoihin perustuva identiteetti pakottaa ihmisen vieraantumaa todellisuudesta täysin (Tiittula 2022, 229). Esimerkiksi tätä salaliittoteorioiden prosessimaista etenemistä vasten salaliittoteorioiden eriasteinen yksinkertaistaminen tai kuittaaminen vain harhaisten ihmisten ajatusvinoumiksi näyttää uudella tavalla ongelmalliselta.

Juha Räikän (2021, 90–92, 68) mukaan salaliittoteorioiden syvällistä ymmärtämistä on osittain hankaloittanut se, kuinka salaliittoteorioista käytävää akateemista keskustelua on värittänyt lähtöoletus siitä, että salaliittoteorioita levittävät ja niitä jakavat ihmiset uskovat täysin esittämiinsä väitteisiin. Tätä lähtökohtaa Räikkä kuvaakin niin sanotun doksastisen olettaman kautta, jonka mukaan salaliittoteorioiden kannattaminen tarkoittaa uskomista niihin. Räikän mukaan salaliittoteorioiden standardikuvauksen etenee niin, että salaliittoteorian kehittäneet tahot esittävät väitteiden kautta vallitsevaa asiantilaa haastavan näkemyksen, jos sellainen on olemassa. Teorian luojat uskovat omaan totuuteensa, joka poikkeaa valtavirran näkemyksestä, ja tämän myötä teoriaa on levitettävä ja jaettava muillekin, sillä totuus on paljastettava. Standardikuvauksen mukaan salaliitto elää tästä eteenpäin totuutena, jota jaetaan ja johon uskotaan enemmän tai vähemmän totena, sillä sen tiedollisesti arvioidut väitteet kumoavat vallitsevan tiedollisen totuuden. Standardikuvauksen kaltainen tilanne on ollut yleinen tutkimuksellinen lähtökohta, ja sitä taustaa vasten on ymmärrettävää, että esimerkiksi salaliittoteoreetikoiden mielenmaisemaa käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu teoreetikoiden yliarvioivan omaa ymmärrystään yhteiskunnasta ja politiikasta sekä kuinka he mielellään kuvailevat itseään sanoilla ”kriittinen vapaa-ajattelija” ja ”rationaalinen skeptikko”.

Räikän mukaan standardikuvaukseen liittyy kuitenkin paljon ongelmia siksi, ettei olettama pidä läheskään aina paikkaansa. Salaliittoteorioiden moninaisuus hankaloittaa niiden tutkimusta, sillä teorioita on monenlaisia, ja niitä luodaan ja uusinnetaan monista syistä. Kuten todettua, salaliittoteorioita tehdään ainakin huumorin takia, rahan takia, oman aseman pelastamiseksi, propagandana, päätöksenteon hankaloittamiseksi sekä oikeiden salaliittoteorioiden suojaamiseksi. Täten on selvää, ettei kaikkiin salaliittoteorioihin päde väite siitä, että niiden levittäminen tarkoittaisi uskomista niihin. Esimerkiksi salaliittoteoria, jonka mukaan Suomen valtion tilalla olisi oikeasti vain merialue Venäjän ja Japanin omistuksessa, on selkeästi huumorilla väritynyt, sillä teorian mukaan Suomen kaltaista ihanteellista valtiota ei voi olla olemassa. (Emt. 95)

Yksi isoimmista ongelmista liittyy doksastisen olettaman lisäksi laajempaan ajatukseen siitä, ovatko ihmiset todellisuudessa tietoisia omista uskomuksistaan sekä nii-

den todellisista syntymekanismeista. Doksastinen oletama jättää avoimeksi kysymyksen siitä, mitä salaliittoteorioihin uskomisen yksilön kannalta merkitsee, ja min-kälaisia psykologisia mekanismeja salaliittoteoriauskon taustalla saattaa olla. Salaliittoteorioiden psykologisessa tutkimuksessa yksi merkittävä havainto on ollut se, kuinka salaliittoteorioihin uskovat ihmiset eivät lähtökohtaisesti ole harhaisia tai jär-jettömiä, vaan uskomisen taustalla esiintyy yleensä tavalliseen, arkiseen ajattelun liit-tyviä mekanismeja (Douglas & Sutton 2018, 6–8). Tämä salaliittoteorioiden tietynlai-nen arkisuus ja yleisyys alleviivaavat sitä seikkaa, että salaliittoteorioihin voi siis jos-sain määrin uskoa kuka tahansa, vaikka erilaiset tekijät salaliittoteoriauskolle altista-vatkin.

Salaliittoteorioiden psykologinen tutkimus on tuonut lisää ymmärrystä ilmiöko-konaisuudesta. Psykologisten havaintojen lisäksi olisi kuitenkin tärkeää tarkastella ih-misiin vaikuttavia yhteiskunnallisia voimia laajemmassa kontekstissa, jossa toisiinsa vaikuttaa sosiaaliset käyttäytymisnormit, ihmisten psykologiset lähtökohdat, itsetun-temus, elämäntilanne sekä monet muut sosiaaliset tekijät. Räikkä kirjoittaa (2021, 108–109) kuvitellusta esimerkkitapauksesta, jossa huono-osainen ja katkera ihminen on ajautunut kannattamaan jotain salaliittoteoriaa. Hän kyseenalaistaa valtavirtamedian tietolähteet ja eliitin ihmisten hallitsemiseksi tarkoitetut politiikkasuositukset, kuten vaikkapa kasvomaskin käytön tai rokotteiden ottamisen. Hän jakaa sosiaalisessa me-diassa erilaisia teorioita, sillä näkee asiakseen informoida lähipiiriään median vaike-nemasta ”totuudesta”. Tämä toiminta tuo hänelle merkityksiä ja tyydytystä, ja hän iloitsee tiedon ymmärrettävyydestä sekä selitysvoimasta. Tämä ihminen saattaisi ky-syttäessä rehellisesti sanoa, että uskoo varmasti näihin teorioihin, ja kuinka muiden-kin pitäisi niihin uskoa, sillä valtamedia piilottelee totuutta.

Räikän esimerkin pointti on siinä, että kuvitellun henkilön motiivit uskoa sala-liittoteorioita saattaa todellisuudessa kummuta esimerkiksi toivosta, siitä että hänen elämänsä haasteet voisi selittää jonkinlainen paha eliitti. Hän siis toivoo, että teoria, tai edes osa siitä, olisi tosi. Hänen uskomuksensa ikään kuin ruokkii näitä haasteita. Hän saa toivoa siitä, että jokaisella salaliittoon liittyvällä klikkauksella hän tuo hänen totuuttaan julki muille ihmisille ja itselleen. Salaliitot tarjoavat hänelle siis toivoa, mutta myös merkityksiä ja sisältöä elämään. Räikän esimerkki on osuva, sillä esimer-kin kaltaista toivoa paremmasta on selkeästi nähtävillä monen suosituksen suomalaisen salaliittoteoreetikon kanavilla esimerkiksi Youtubessa. Etenkin korona-ajan eristäyty-neisyys ja jatkuva epävarmuus nostivat pinnalle monia valoisampaa tulevaisuutta en-nustavia teorioita, jossa ”valo nousee pohjolasta” tai siirtyminen ”kulta-aikaan” ta-pahtuu ihmisten ”heräämisen” seurauksena. Merkittävää on myös se, kuinka tämän-kaltaisten videoiden kommenttikentät täyttyvät kiitoksista ja vertaistuesta.

Esimerkkeihin liittyvät elementit epävarmasta tulevaisuudesta ja siihen liittyvästä toivosta alleviivaavat salaliittoteorioiden linkkiä yhteiskuntapolitiikkaan etenkin koronakriisin tuoman epävarmuuden näkökulmasta. Suomalaisen hyvinvointivaltion toiminnan kannalta salaliittoteorioiden tuomat haasteet ovat linkittyneet niin politiikkaan kuin yksilön hyvinvointiinkin, sillä empiirisissä tutkimuksissa salaliittoteorioihin uskomisen korreloi esimerkiksi työttömyyden, köyhyyden, kouluttautumattomuuden ja yleisen huono-osaisuuden kanssa. Sen lisäksi uskomista saattaa lisätä myös hyvin yksinkertaiset asiat, kuten vaaleissa häviäminen. (Räikkä 2021, 109) Myös sosiaalisella luokalla, elämän struktuurin tarpeella ja elämänhallinnan puutteella on todettu olevan altistava vaikutus salaliittoteoriauskon taustalla (Mao, Yang & Guo 2020).

On siis merkittävää, että salaliittoteorioihin uskomisen korreloi yleisen yhteiskunnallisen huonovointisuuden kanssa, joka ilmenee pahimmillaan luottamuksen puutteena niin mediaan, tiedollisiin auktoriteetteihin kuin läheisiin kanssaihmiisiinkin. Epäluottamuksen tärkeyttä salaliittoteorioiden ja oikeistopopulismien vuorovaikutuksen kannalta kuvastaa myös tutkimustulokset siitä, kuinka oman sosiaalisen aseman mahdollinen heikentyminen korreloi jossain määrin radikaalin oikeiston värittämien politiikan kannattamisen kanssa (Wass, Kantola & Kauppinen 2022). Tämän epäluottamuksen ja yhteiskuntapolitiikan suhteen kannalta olennaista on myös se, millä tavalla ihmisten resilienssiä tuleviin kriiseihin voitaisiin parantaa. Koronakriisi osoitti osittain sen, kuinka salaliittoteoriat toimivat tietynlaisena puskurina epävarmuuteen ja huoleen esimerkiksi terveydestä ja läheisten hyvinvoinnista.

Näiden ilmiötä kuvaavien monimutkaisten lähtökohtien valossa eriaistiset salaliittoteorioiden yksinkertaistukset näyttäytyvät ongelmallisilta. Suhtautumisen problematiikkaa ja haastavuutta kuvaa tietyllä tapaa jopa tunnetun tieteen popularisoijan, tähtitietelijä Esko Valtaojan kommentit salaliittoteorioista. Valtaoja kirjoittaa Seuralahden blogissaan, kuinka hänen huoltansa salaliittoteorioiden leviämisestä lieventää se, että Suomen suojelupoliisi Supo tutkii ”salaliittohörhöjen” liikkeitä, vaikka eduskunnassa ei vielä heitä olekaan. Valtaojan mielestä salaliittoteoriat eivät ole ainoastaan hauskaa ja kiinnostavaa psykologiaa, vaan myös pelottavaa järjestömyyttä. (Seura 9.2.2022)

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa 2020-luvulla salaliittoteorioihin uskovat ihmiset on määritelty pitkälti esimerkiksi doksastisen olettaman kautta, ja salaliittoteoreetikoita on muun muassa kehystetty monella yksinkertaistavalla ja toiseuttavalla tavalla mediassa (Harju 2020). Yksinkertaistamisen voi kuitenkin nähdä ongelmallisena, sillä kuten todettua, monessa yhteydessä salaliittoteorioiden jonkinasteinen kannatus kumpuaa yksilön epävarmuudesta, identiteetin ja identifioitumisen haasteista sekä muista yksilön elämään vaikuttavista tekijöistä, kuten yhteiskunnallisista kriiseistä.

2.3 Julkinen keskustelu riskiyhteiskunnassa

Peilattaessa modernia oikeistopopulismia ja salaliittoteorioita laajempiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin, kuten globalisaatioon, teknologisen kehitykseen ja sosiaalisen median kasvuun, näyttäytyy johdannossa mainittu Beck ja teoria riskiyhteiskunnasta entistä ajankohtaisemmalta. Tämän vuoksi teorian käsitteisiin on tämän tutkimuksen puitteissa syytä syventyä. Beckin mukaan riskiyhteiskunnan perusta rakentuu ajatukselle siitä, kuinka kapitalististen teollisten yhteiskuntien tuotanto-olosuhteiden ja yhteiskuntaluokkien vuorovaikutus jakoi vaurautta ja hyvinvointia, kun taas riskiyhteiskunnassa yksilöt yrittävät selvitä yhteiskunnallisten voimien aiheuttamista uudentlaisista riskeistä ja ongelmista. Riskit ovat refleksiivisen modernisaation tulosta. Riskien lisäksi riskiyhteiskunnan kehitys linkittyy yksilöiden kasvavaan merkitykseen yhdistettynä erilaisten yhteisöjen merkitysten vähenemiseen sekä refleksiivisyyteen, jonka syvin olemus liittyy teknologis-taloudellisen kehityksen mukanaan tuomiin haasteisiin monella eri politiikan lohkokolla aina rakenteista yksilötasolle asti. (Beck 1992, 19)

Riskiyhteiskunnan ytimeen kuuluvat riskit Beck näkee refleksiivisen modernisaation vääjäämättömänä seurauksena. Riskien kasvava merkitys ilmenee läntisissä hyvinvointiyhteiskunnissa vaurauden tuottamisen ohella riskien tuottamiseen. Vaurauden kasvaessa sen yhteiskunnalliseen jakamiseen liittyy ongelmia, jotka teknologis-taloudellisen kehityksen myötä monimutkaistuu ja laajenee eri toimijoiden ja rakenteiden kautta. Beck kuvaa tätä riskien kasvavaa prosessia kaksijakoisena, jossa toisaalta ihmisten jokapäiväisen toimeentulon hankkimisen riskit ovat vähentyneet, mutta samanaikaisesti globaalit riskit ovat kasvaneet. Ihmisten elämä aikaisemmin koskettaneet riskit ovat korvautuneet ylikansallisilla riskeillä, joiden toimintalogiikka on karannut klassisten yhteiskunnallisten instituutioiden hallinnasta. (Beck 1992, 20–21)

Riskiin liittyy olennaisesti yksilöllistymisen käsite, joka alleviivaa refleksiivisen modernisaation merkittävää kulttuurillista ja rakenteellista muutosta. Beckin mukaan jälkiteolliset yhteiskunnat ovat sosiaalisen muutoksen keskellä, jossa ihmisiä ei enää rajoita teollisen yhteiskunnan luokkarakenteet, perhemallit eikä sukupuoliroolit. Sosiaalisesta rakennemuutoksesta tekee monimutkaisen se, että samaan aikaan kun yksilöt irtaantuvat kollektiivisesta ja aikaisemmin suhteellisen selkeästä luokka-, ja rakennejärjestelmästä, heidän irtaantumisensa seurauksena heidän tulee itse määrittellä oma asemansa yhteiskunnan rakenteissa. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisten

reagoiminen heitä ympäröiviin riskeihin tapahtuu yksilökeskeisesti, identifioitumalla johonkin mahdollisista yhteiskunnallisista vaikuttimista ja toimijoista.

Yksilön sosiaalista identifioitumista monimutkaistaa se tosiasia, että globaalin maailman sosiaaliset, kulttuurilliset ja taloudelliset rakenteet ovat muokanneet identifioitumisen mahdollisuuksia äärimmäisen paljon. Beck (emt. 88) kirjoittaa:

“In this sense, individualization means the variation and differentiation of lifestyles and forms of life, opposing the thinking behind the traditional categories of large group societies – which to say, classes, estates, and social stratification”.

Yksilön valintojen merkitys omasta tulevaisuudesta sekä mahdollisista riskeistä on siis aikaisempaa merkityksellisempää ja riskialttiimpaa. Monimutkaiset vaihtoehdot ja epävarma tulevaisuus yhdistettynä kollektiivisen vastuun vähenemiseen ohjaa refleksiivistä modernisaatiota kohti riskiyhteiskuntaa. Riskin ja yksilöllistymisen lisäksi Beck kirjoittaa refleksiivisyyden käsitteestä, joka kulminoituu modernisaation teollisten hyvinvointiyhteiskuntien rakenteiden purkamiseen ja perinteiden häviämiseen. Vanhat luokkarakenteet, sukupuoliroolit, ammatit ja perhemallit korvataan uusilla sosiaalisilla rakenteilla, joiden monimutkaisuus itsessään kuvastaa hyvin refleksiivisyyttä. Muutoksessa läsnä ovat luonnollisesti myös tiede, asiantuntijuus, koulutusjärjestelmä sekä yksilöiden elämään konkreettisesti vaikuttavat asiat ahdistuksen siedosta ja epävarmuudesta. (Emt. 153)

Vaikka Beckin teoria riskiyhteiskunnasta on hyvin abstrakti, sen avulla on mahdollista ymmärtää modernia epävarmuuden ja riskien hallitsemaa maailmaa. Länsimaissa hyvinvointivaltioissa linkit Beckin riskiyhteiskunnan muuttuviin rakenteisiin yhdistyvät ennen kaikkea uudenlaiseen sosiaalisen median medialogiikkaan. Sosiaalinen media on tuonut pysyvän kulttuurillisen muutoksen ihmisten sosiaaliseen kanssakäymiseen, johon myös itse termin sosiaalinen media siihen viittaa; ihmisten sosiaalisuus on siirtynyt internetin välityksellä osittain sosiaalisen median maailmaan.

Sosiaalisen median massiiviset vaikutukset inhimilliseen kulttuuriin on mahdollista nähdä Beckin riskiyhteiskunnan kaikkien kolmen teesin, yksilöllistymisen, riskien sekä refleksiivisen modernisaation kautta. Kaikki teesit myös osaltaan selittävät sitä, minkä vuoksi kansaa korostavasta populismista on tullut niin suuri yhteiskunnallinen voima epävarmassa globaalissa maailmassa. Ensimmäisenä selkeänä linkkinä voidaan nähdä se, kuinka sosiaalisen median mukanaan tuomat rakenteelliset muutokset kuvastavat refleksiivisyyden käsitettä nimenomaan siinä mielessä, että uudenlaiset yhteiskunnalliset haasteet ilmenevät sosiaalisen median kautta niin nopeasti, ettei olemassa olevat instituutiot ja ratkaisumallit pysty reagoimaan niin riittävän nopeasti. Tämänkaltainen kehitys on nähtävillä esimerkiksi suurten teknologiayritysten poliittisen vallan kasvuna sekä niin sanotun digitaalisen demokratian ongelmina (ks. Iosifidis, Nicoli 2020). Ihmisten poliittinen vaikuttaminen tapahtuu

sosiaalisen median alustoilla, ja tämä mekaniikka on saanut alustoja ylläpitävät ja luovat tahot mukaan suuriin poliittisiin kysymyksiin, joihin he eivät ole välttämättä suunnitelleet osallistuvansa. Refleksiivisyyden käsitettä alleviivaa myös se tosiasia, ettei sosiaalisen median vaikutuksia ole vielä täysin ymmärretty, eikä niiden kehityskulkua voida täysin ennustaa, puhumattakaan tulevista innovaatioista ja kehityskuluista.

Beckin teorian kaksi muuta käsitettä toimivat osittain päällekkäisinä sosiaalisen median kontekstissa, sillä yksilöllistymisen merkityksen kasvu on väistämättä yhteydessä modernien yhteiskuntien riskeihin. Sosiaalisen median myötä kulttuurillinen identifikaatio on merkittävässä murroksessa siinä mielessä, ettei esimerkiksi jonkin maan kansalaisuus, ammatti, tutkinto, harrastukset tai perherakenne tarjoa enää samanlaista turvaa ja selkeää identifioitumisen kohdetta kuin aikaisemmin. Sosiaalisen median tarjoama informaatiotulva luo kuvan maailmasta, jossa kaikki on mahdollista kaikille, joka samaan aikaan tarkoittaa sitä, että vanhat ja turvalliset juurtumisen kohteet kadottavat merkitystään. Tämä yksilöllistymisen kehityskulku voidaan nähdä myös riskin käsitteen kautta, jossa juurettomuus ja tulevaisuutta koskevien valintojen loputtomuus on mahdollisuuksien lisäksi myös riskialtista.

Beckin riskiyhteiskunnan vaikutukset heijastelevat luonnollisesti myös politiikkaan, johon sosiaalinen media on vaikuttanut ennen kaikkea julkisen keskustelun muuttumisen kautta. Sosiaalisessa mediassa käytävä poliittinen kansalaiskeskustelu sekä siihen liittyvä polarisaatio on pakottanut kysymään kysymyksen siitä millä tavalla sosiaalinen media vaikuttaa ajatteluun yhteiskunnasta, demokratiasta, kansalaisuudesta ja vuorovaikutuksesta kanssaihmisisten kanssa.

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa poliittista mielipiteenmuodostusta sekä keskustelua voidaan hahmotella joukon ja julkison käsitteiden avulla. Mediatutkimuksessa näitä käsitteitä on havainnollistettu englannin kielen termien *audience* sekä *public* kautta. Termien ero alleviivaa sitä ongelmaa, mikä suomalaisessa julkisesta keskustelusta ja julkisista, yleisistä mielipidettä teoretisoivassa kokonaisuudessa on tullut vastaan. Veikko Pietilä ja Seija Ridell (2010) pyrkivät teoksessa ”Julkisot, yleisöt ja media” vastaamaan tähän haasteeseen tuomalla sosiologi Robert E. Parkin ajatuksia julkisista vuorovaikutusmuodoista suomalaiseen keskusteluun.

Ridell (2010, 8) kirjoittaa teoksen johdannossa, kuinka Park kiinnitti jo 1900-luvun alussa huomiota siihen, kuinka ihmisten välinen vuorovaikutus muodostuu joukoissa ja julkisoissa, jotka hänen mukaansa eroavat kaikista muista sosiaalisista ryhmistä. Ridellin mukaan tärkein kysymys julkisoa ja julkista toimintaa tarkastellessa liittyy siihen, millä tavalla ihmiset toimivat julkisessa toiminnassa julkisoina, ja miten tämä toiminta ylläpitää ja tekee todelliseksi yhteiskuntaa.

Parkin ajatuksissa tärkein käsite on edellä mainittu julkiso, jonka käyttöönottoa suomen kieleen Veikko Pietilä esitti sen vuoksi, että se vastaisi tarpeeseen korostaa

passiivisen, mediaa kuluttavan yleisön sekä aktiivisen, julkiseen vuorovaikutukseen perustuvan tuottavan yleisön välillä. Ridell (2010, 9–10) kirjoittaa Pietilän ajatuksista:

”Hän esitti, että ’yleisön’ rinnalle tarvitaan uusi käsite ’julkiso’, joka vastaa englannin ’public’-termin julkiseen keskusteluun ja osallistumiseen viittaavia puolia”.

Julkisoa määriteltessä Pietilä erottelee ensin käsitteen joukko, jonka avulla julkison käsitteellinen oikeutus on mahdollista osoittaa. Pietilä lähtee liikkeelle joukkopsykologisesta ajatuksesta, jossa korostuu joukon muodostumiseen liittyvä sosiaalinen ulottuvuus. Joukko itsessään voi siis tarkoittaa vaikkapa yksittäisistä kivistä kasattua kivikasaa, mutta siitä puuttuu osien dynaaminen vastavuoroisuus, jonka kautta joukon todellinen olemus määrittyy. Pietilän mukaan joukkoa ei voida määrittää samassa tilassa rinnakkain olemisen kanssa; määrittelyyn on otettava mukaan heidän keskinäiset vuorovaikutussuhteensa. (Pietilä 2010, 78)

Joukkoa määriteltessä olennaista on siis huomioida joukon muodostavien yksilöiden toiminta. Pietilä jatkaa joukon määritelmäänsä ottamalla mukaan joukkopsykologiassa huomiota kiinnitettyyn elementtiin sosiaalisesta suggeroinnista, josta esimerkkinä toimii mellakoivan väkijoukon hurmostila, joka yhdistää joukossa toimivia ihmisiä. Pietilä puhuu ”sosiaalisesta tartunnasta”, jonka vaikutukset näkyvät joukon toiminnassa eri tavalla eri kontekstissa ja ajassa. Tämä tartunta voi parhaimmillaan saada joukon yhdistymään joukon kollektiiviselle virtaukselle, jolloin yksilöiden omat halut ja tarpeet alkavat ohjautua joukon määrittelemän aatteen suuntaan. (Pietilä 2010, 78–83).

Joukolle ominaista voidaan nähdä olevan jonkinlainen kollektiivinen ohjaava olemus, jonka puitteissa ja jota kohti joukkoa määrittävät yksilöt pyrkivät toimimaan toistensa ohjaamina ja kiihottamina. Julkiso taas eroaa joukosta siinä, että julkiso rakentuu ihmisten järkipäisten ja kriittisen keskustelun tuloksena, jota on edeltänyt jonkinlainen ristiriitojen sovittelua vaativa lähtökohta. Julkison ja joukon pääasiallinen ero on siis siinä, että julkison määritelmässä yksilöiden välillä vallitsee lähtökohtainen mielipiteiden ja näkemysten ero, jotka pyritään sovittamaan yhteen toiminnan aikaansaamiseksi, kun taas joukkoa määriteltäessä nämä arvot sulautuvat yhdeksi, vietin vallassa olevaksi näkemykseksi. (Pietilä 2010, 205–207)

Sosiaalisia ryhmiä määriteltäessä on tärkeä myös muistaa niiden rakentuminen vastakohtien tai vastavuoroisuuden kautta. Sosiaalisia ryhmiä ja yksilöitä määrittää aina suhde muihin. Esimerkiksi poliittisia puolueita on olemassa siksi, että ne edustavat jonkinlaisia vastakohtia etujen ja arvojen suhteen. Puolueet valvovat toinen toisiaan, ja täten ne määrittyvät aina suhteessa toiseen. Pietilä (2010, 85) kirjoittaa tästä vastavuoroisuuden prosessista:

”Tämä osoittautuu tärkeäksi palatessa tarkastelemaan julkison ominaisuuksia. Edellä mainitut erot joukon ja julkison välillä – yksilöllisten virikkeiden ja etujen tukahtuminen joukossa ja niiden syntyminen julkisossa – eivät estä ymmärtämästä, mitä julkisossa tapahtuu yhteisprosessina”

Julkisoa määriteltäessä tulee siis ennen kaikkea ottaa huomioon tämä yhteisprosessi, jossa yksilöiden erilaiset intressit pyrkivät sovitteluun rationaalisen ja kriittisen keskustelun tuloksena sekä vuorovaikutus mahdollisten muiden ryhmien näkemysten kanssa.

Sosiaalisen median aikakaudella joukon ja julkison eroavaisuus näyttäytyy haastavalta ja ajankohtaiselta ennen kaikkea siksi, että esimerkiksi salaliittoteorioihin perustuva maailmankuva, joka perustuu osittain yleisesti hyväksytyistä tosiasioista poikkeaviin väitteisiin, on kasvattanut suosiotaan. Tämä maailmankuva on siis ikään kuin tullut vallitsevan julkisen mielipiteen haastajaksi sosiaalisen median avulla, ja voidaan sanoa, ettei tämä mielipide ole muodostunut Pietilän kuvaileman julkison kautta. Enemminkin kyse on tunnepitoisesta joukkosuggeroinnista, jossa kriittinen argumentointi ja logiikka jäävät taka-alalle.

Vaikkei oikeistopopulistista liikehdintää ja salaliittoteorioita voida täysin palauttaa joukon ja julkison käsitteiden tasolle, on niiden kautta kuitenkin mahdollista hahmotella näiden liikkeiden syntyä ja kasvua sosiaalisessa mediassa, sekä esiintymistä myös kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi aspekti siitä, kuinka joukossa muodostuva vuorovaikutus ja toiminta linkittyvät jonkinlaiseen konnektiiviseen, yksilöiden omia haluja häivyttävään voimaan, kuvastaa sellaisenaan suoraan Capitol-kukkulan hyökkäyksen lähtökohtia, jossa Donald Trumpin masinoima vaalivilppiväite sai ihmiset turvautumaan jopa väkivaltaan.

Joukon ote julkisosta liittyy myös Juha Räikän teesiin siitä, kuinka salaliittoteorioiden kannattamisessa voi olla kyse eräänlaisesta tribalismista. Räikän (2021, 116) mukaan salaliittoteorioiden kannattamisella voidaan liputtaa kuuluvansa johonkin poliittiskulttuurilliseen ryhmään, ja tässä kuulumisen prosessissa ei välttämättä ole väliä sillä, onko väitteet salaliittoteorioista paikkansa pitäviä vai ei. Räikkä kirjoittaa:

”Vaikka näyttöä teorian väitteiden tueksi ei ole juuri nimeksikään, tämä ei haittaa. Kyse ei ole parhaiten perusteltujen uskomusten muotoilusta – se on vanhanaikaista – vaan parhaiden identifioitumiskeinojen etsinnästä. Sopivan sisältöinen salaliittoteoria voi sopia tuohon tarkoitukseen loistavasti. Teoria palvelee yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja sen kannattamisella saa sosiaalista hyväksyntää juuri sieltä, mistä halutaankin.”

Sosiaalisen identifioitumisen monimutkainen dynamiikka on siis olennainen tekijä erilaisten maailmankuvien muodostumisessa, ja täten se vaikuttaa myös polari-

saation rakentumiseen 2020-luvun politiikassa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva, affektiivisuutta painottava eronteko uskoviin ja ei uskoviin, populisteihin ja ei-populisteihin, nationalisteihin ja ei-nationalisteihin ja niin edespäin, määrittävät yhdessä erilaisten maailmankuvien eron ja niiden vuorovaikutuksen. Niiden taustalla vaikuttaa laajemmat, modernin riskiyhteiskunnan rakenteelliset muutokset. Muutokset ovat näkyneet vastakkainasetteluna ennen kaikkea globalisaatioon kytkeytyvien muutosten aiheuttamissa vaikutuksissa, joista osa ihmisistä on hyötynyt ja osa huolestunut. Anu Kantola (2022, 15) kuvaa globalisaatioon liittyvää muutosta ”globalisaation takapotkuksi”, jonka seurauksena kansallisesti ja konservatiivisesti ajattelevat ihmiset mobilisoituivat puolustamaan uhatuksi joutuneita identiteettejään. Kantolan (2022, 19) mukaan jakolinjat voittajiin ja häviäjiin ilmenevät monen muun tekijän lisäksi esimerkiksi äänestyskäyttäytymisessä ja poliittisessa osallistumisessa:

”Ahkerimmin äänestävät ne, jotka kokevat itsensä globalisaation hyötyjiksi, sekä hyvätuloiset ja korkeasti koulutetut. Myös ikääntyneet sukupolvet ovat tunnollisia äänestäjiä. Pienituloiset, heikosti koulutetut ja nuoret taas äänestävät huomattavasti vähemmän, ja merkittävä osa kansalaisista ei äänestä lainkaan”.

Tämä aspekti sosiaalisen identifioitumisen rakennemuutoksista ja affektiivisen polarisaation mekaniikasta pakottaa siirtämään katseen sinne, jossa modernin riskiyhteiskunnan julkinen keskustelu tapahtuu: sosiaaliseen mediaan ja etenkin Twitteriin, josta on tullut merkittävä osa yhteiskunnallista ja poliittista viestintää niin poliitikoille kuin tavallisille kansalaisillekin (Saarikoski, Suominen & Vaahensalo 2019). Twitterin ajankohtaisuutta polarisaation rakentumisessa kuvastaa myös ennen kaikkea se, kuinka alustaa on kuvailtu (ja myös syytetty) etenkin yhteiskunnallisen eliitin mediaksi, jossa vaikuttavat erilaiset keskeiset ryhmät, kuten julkkikset, sosiaalisen median vaikuttajat ja toimittajat (Isotalus, Jussila & Matikainen 2018).

3 AINEISTO, METODOLOGIA & TUTKIMUSKYSYMYKSET

3.1 Aineisto

Tässä tutkimuksessa aineisto rakentuu oikeistopopulismia ja salaliittoteorioita leikkaavan Convoy-mielenosoituksen ympärille. Helmikuun alussa 2022 käynnistyneen mielenosoituksen tavoitteeksi ilmoitettiin bensan hinnan puolittaminen, Sanna Marinin hallituksen eroaminen sekä kaikkien koronarajoitusten poistaminen. Idea Convoy-nimestä ja toteutustavasta kulkeutui Suomeen Kanadasta, jossa suuri kuljetusalan yrittäjien koronapassia vastustava mielenosoitus yltyi mellakaksi maan pääkaupunki Ottawassa. Yleisradio teki kattavan jutun Suomen tapahtuman järjestämiseen liittyvistä lähtökohdista (Yle 3.2.2022), jonka lisäksi tapahtumia seurattiin sekä liveinä että jälkikäteen eri medioissa ja sosiaalisen median sovelluksissa. Yksi isoimmista keskusteluista otti paikkansa Twitterissä.

Tutkimuksen aineiston valinnan taustalla vaikuttaa ajatus sosiaalisen median keskusteluiden multimodaalisesta luonteesta, jonka avulla modernit media-aineistot hahmottuvat osiksi julkisen keskustelun kokonaisuutta. Multimodaalisuus kuvastaa sitä, millä tavalla sosiaalisen median moniulottuva viestintä (esimerkiksi puhuttu kieli, videot, kuvat, hymiöt, meemit sekä kommentit) vaikuttaa sekä ajatteluun että vuorovaikutukseen sosiaalisessa todellisuudessa. Multimodaalisuutta kuvaa esimerkiksi eri media-alustojen kommenttikentät, jotka heijastelevat osaltaan sitä, millä tavalla ihmiset viestivät ja prosessoivat tietoa, sekä kuinka nämä prosessit muokkaavat käsityksiä esimerkiksi politiikasta, demokratiasta ja uutisista (Saarikoski, Suominen & Vaahensalo 2019, 4).

Julkisen keskustelun multimodaalinen luonne on luontevaa yhdistää modernissa mediaympäristössä tapahtuviin mediatapahtumiin, joiden ympärille yhteiskunnallinen keskustelu rakentuu. Hybridin mediatapahtuman käsitteen kautta on mahdollista tarkastella sitä, millä tavalla erilaiset mediamuodot yhdistyvät inhimilliseen toimintaan ja teknologiaan (ks. Sumiala, Valaskivi, Tikka & Huhtamäki 2018). Convoy-mielenosoituksesta käyty julkinen keskustelu otti paikan monissa eri medioissa, kuten television uutisissa, keskusteluohjelmissa, viihteessä, journalistisissa kirjoituksissa sekä ennen kaikkea sosiaalisen median alustoilla käydyssä kansalaiskeskustelussa. Eri toimijoiden ristipaineessa ilmenevä julkinen keskustelu liikkui siis lukuisilla eri media-alustoilla samanaikaisesti. Tämä alustojen (teknologia) ja toimijoiden (inhimillinen toiminta) keskinäinen vuorovaikutus yhdistettynä mediatapahtuman kehykseen luo aineiston teoreettisen pohjarakenteen.

Mielenosoituksesta käytävän keskustelun voidaan nähdä alkaneen Yleisradion Jälkiviisaat-ohjelmasta, joka lähetettiin tapahtumapäivän aamuna 4.2.2022. Analyysi on mielekästä aloittaa tästä ohjelmasta, sillä keskustelun tietynlaisen avaamisen lisäksi ohjelma kuvaa myös journalistista keskustelevaa sisältöä muutamalla eri tavalla. Ensimmäinen tekijä liittyy Ylen valitsemiin tietynlaisiin ”yhteiskunnallisen eliitin” edustajiin, jotka on valittu lähetyksiin keskustelemaan erilaisista tapahtumista ja ilmiöistä. Valitut asiantuntijat ja heidän näkemyksensä heijastelevat sitä, millä tavoin esimerkiksi toimittajat, viestinnän ammattilaiset ja yhteiskunnalliset vaikuttajat puhuvat ja suhtautuvat kulloinkin aiheina oleviin uutisiin, tapahtumiin ja ilmiöihin, kuten Convoy-mielenosoitukseen. Toinen tekijä Ylen ohjelmassa liittyy yleisellä tasolla siihen, kuinka Yleisradion tehtävä on tuottaa verovaroin rahoitettua uutis-, ja ajan-kohtaissisältöä kaikille suomalaisille tasapuolisesti, demokratiaa tukevasti ja osallistavuutta sekä ymmärrystä lisäävästi (Yle 2022).

Convoy-keskustelun pääasiallinen analyysi keskittyy Twitteriin, jossa kaksipäiväistä tapahtumaa seurattiin aktiivisesti. Jälkiviisaat-ohjelman ja Twitter-aineiston lisäksi analyysiä peilataan kirjoitettuun uutisointiin sekä muualla sosiaalisessa mediassa julkaistuihin sisältöihin, jotka olennaisesti liittyvät keskustelussa ilmentyneisiin elementteihin. Tätä tukevaa aineistoa on esimerkiksi pilapiirros Convoy-mielenosoituksesta sekä viihdeohjelma Putous, jossa mielenosoitukselle pilailtiin. Aineistoksi valikoitui myös yksittäisiä Convoy-mielenosoituksen teemoista kirjoitettuja uutisia erilaisista jurnaaleista ympäri Suomea. Aineiston uutiset sekä media-aineistot ovat listattu muiden uutis-, ja medialähteiden kanssa liitteeseen 1.

Yleisellä tasolla tutkimuksen aineiston valinnassa on sovellettu niin sanottua harkinnanvaraista otantaa. Eskola & Suorannan (2008, 18) mukaan harkinnanvaraisella otannalla pyritään rajaamaan aineistoa siten, että tutkittava kohde voidaan sijoittaa siihen liittyviin yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Yhteydet auki kirjoittamalla tutkittavasta kohteesta voidaan piirtää historiallisesti yksityiskohtainen ja tarkka kuva.

Olennaista harkinnanvaraisessa otannassa on se, kuinka teoreettisen taustoituksen auki kirjoittamisella on suuri merkitys aineiston rajaamisen oikeuttamisen kannalta. Tässä tutkimuksessa harkinnanvaraisuuden kautta aineiston rajaaminen mahdollistuu siten, että tutkittavaan ilmiöön liittyviin teoreettisiin ja käsitteellisiin ulottuvuuksiin voidaan tutkimuskysymysten puitteissa etsiä empiiristä todistusaineistoa.

Twitteristä kerätty pääaineisto on haettu käyttämällä apuna Twitterin merkittävää ominaisuutta, aihetunnistetta eli hästägiä (#). Tutkimuksellisesta näkökulmasta aihetunnisteet toimivat tehokkaana apuvälineenä, sillä niiden kautta yksittäiset viestit on mahdollista asettaa viestinnälliseen kokonaisuuteen, jonka kautta esimerkiksi toimijuuteen, keskustelijoiden identiteetteihin sekä suosituimpiin puheaiheisiin liittyvät merkitykset on mahdollista hahmottaa osiksi Twitterin monimutkaista merkitysjärjestelmää. (Koskela & Sihvonen 2018)

Aineistoksi päätyi 98 kappaletta twiittejä, joiden kautta tapahtumasta käytävää keskustelua on mielekästä analysoida. Convoy-tapahtuman ympäriltä twiitit on haettu kolmen päivän ajalta 4.2-6.2.2022, ja ne on haettu käyttäen aihetunnistetta #ConvoyFinland2022. Aineistoa olisi voinut hakea myös tunnisteella #ConvoyFinland tai jopa tutkimusta hyvin kuvaavalla #Cännivoy -tunnisteella, josta etenkin jälkimmäinen olisi ollut hedelmällinen nimenomaan pilkkaavan huumorin näkökulmasta. Tutkimuksessa päädyttiin kuitenkin hakemaan twiitit #ConvoyFinland2022 -tunnisteella siitä syystä, että twiittien määrä (noin sata kappaletta) loi kokonaisuutena kattavan otoksen kuvaamaan keskustelun virtaa. Isoin tekijä valinnan taustalla oli kuitenkin aihetunnisteen neutraali asettelu, jonka avulla keskustelun automaattiset asetelmat joko tapahtuman puolesta tai vastaan oli osittain mahdollista ohittaa. #ConvoyFinland22-aihetunnisteen neutraaliutta indikoi se, että sitä käytti muun muassa Helsingin poliisi omassa tiedottamisessaan.

Twitter-aineiston hakemisessa olennainen haaste on sovelluksen algoritmit, jotka muokkaavat jokaisen käyttäjän nähtävälle ilmestyvää informaatiivirtaa. Täten aineiston kerääminen ei sinänsä voikaan olla täysin objektiivista, sillä samoilla hakukriteereillä haettu aineisto ei välttämättä ole aina samanlainen. Sisältö elää Twitterissä näkyvyyden ja klikkauksien perusteella jatkuvasti, lävistäen samanaikaisesti myös muita mediamuotoja. Kuten Koskela & Sihvonen (2018, 47) kirjoittavat:

”Hastagit kokoavat yhteen laajoja polveileviä keskusteluketjuja sekä hetkellisiä ja moneen suuntaan joustavia yhteisöjä.”

Menneestä tapahtumasta on kuitenkin mahdollista saada suhteellisen selvä kuva tapahtumien aikaan tai vähän tapahtumien jälkeen julkaistuista twiiteistä. Varsinkin Convoy-mielenosoituksen kontekstissa twiittien ajankohdalla on merkitystä, sillä tapahtuman laantuessa parissa päivässä twiittien affektiivisuuden merkitykset

osittain muuttuivat. Täten olennaista on tarkastella niitä affekteja, jotka olivat läsnä ilmiötä määriteltäessä silloin kun tapahtumat olivat alkamassa tai jo käynnissä.

Kuten todettua, Twitter-aineiston kerääminen jälkikäteen on osittain haastavaa. Convoy-mielenosoituksen tapauksessa haaste ilmenee esimerkiksi siinä, kuinka tapaus kesti yli viikon sen alkamispäivästä. Suurin osa tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimmista twiiteistä twiitattiin kuitenkin joko tapahtuma-aikaan tai muutaman päivän sisällä tapahtuman alusta. Tästä syystä esimerkiksi #ConvoyFinland2022 - aihetunnisteella käytyä keskustelua tapahtuma-aikaan seuratessa on keskustelu näyttänyt varmasti erilaiselta kuin jälkikäteen hakutoimintoa käyttäen. Hakutoiminnon avulla saadut twiitit elävät myös jatkuvasti ajassa, sillä twiittejä voidaan poistaa, ja niitä voidaan jakaa ja tykätä myös jälkikäteen. Sen lisäksi myös käyttäjät voivat poistaa tilejä, joilta twiitit ovat alun perin lähetetty. Täten hakutoiminnolla saadut twiitit saattavat vaihdella jopa päivätasolla. Tilanne muistuttaa asetelmaa, jossa usean osapuolen kasvokkain käydystä keskustelusta voi olla vaikea saada jälkikäteen selville tarkkaa informaatiota siitä, kuka sanoi, mitä sanoi, kenelle sanoi ja missä kontekstissa. Twitterissä twiittien viralliset mittarit näkyvyydestä, kuten tykkäämiset ja uudelleentwiittaukset eivät myöskään suoraan kerro twiittien lopullisesta näkyvyydestä, sillä tapahtuma-aikaan informaation ollessa ikään kuin piikin huipulla, käyttäjät eivät välttämättä reagoi kaikkiin näkemiinsä twiitteihin tykkäämällä tai jakamalla. Täten twiittien suuri määrä ja virta on ennen kaikkea tulkittava osoituksena affektiivisen yleisön kerääntymisestä jonkin tapahtuman ympärille, joka ilmenee eri ajassa ja hetkessä eri tavalla.

Aineiston rajaaminen ja valikoituminen tutkimukseen on tehty sillä perusteella, miten hyvin se kuvastaa tässä tutkimuksessa pohjustettua ilmiötä modernin oikeistopopulismien ja salaliittoteorioiden negatiivisesta affektiivisesta määrittelystä. Pelkkä aikajänne tai suosio ei mahdollista aineiston rajaamista mielekkäällä tavalla, sillä esimerkiksi Twitterissä uutta sisältöä tuotetaan mielettömiä määriä joka päivä, ja kuten todettua, keskustelupiikkien kohdalla myöskään viralliset näkyvyyden mittarit eivät välttämättä kerro todellisesta ihmisten saavutettavuudesta tarkkaa kuvaa. Aihetunnisteen käyttö on myös osittain ongelmallista, sillä kaikki Twitterin käyttäjät eivät käytä aihetunnisteita. Täten suosio, aikajänne ja aihetunnisteet ovat vain yksi mahdollinen tapa kohdistaa haku sinne, missä keskustelua käytiin, ja mitkä affektiiviset elementit keskustelussa nousivat pinnalle. Tässä valossa Twitterin aineistonkeruun kuvailut poikkileikkaukseksi tai ”kairausnäytteiden” ottamiseksi (Koskela & Sihvonen 2018, 47) kuvastavat hyvin tutkimuksellisia aineistonkeruun lähtökohtia.

Täytyy myös muistaa, että Twitterissä valta ja näkyvyys ovat yhtä, jonka myötä julkisuudesta tutut käyttäjät, kuten tutkijat, yhteiskunnalliset vaikuttajat tai vaikkapa pörssiyritysten puheenjohtajat nauttivat lähtökohtaisesti huomattavasti enemmän

näkyvyyttä kuin niin sanotut ”tavalliset käyttäjät”. Esimerkiksi presidentti Sauli Niinistön twiitti tai tykkäys jostain toisesta twiitistä on tekona presidentti-instituution mukanaan tuoman arvon myötä automaattisesti merkittävä. Myös kansanedustajien ja muiden päättäjien rooli Twitterissä on suuri, sillä sosiaalisen median käyttö kytkeytyy olennaisesti poliittiseen valtaan ja vaikuttamiseen. Monet kansanedustajat ovat kuvanneet tätä prosessia jatkuvaksi ”somekelaksi”, jonka kautta he analysoivat sitä, mitkä asiat saattavat nousta sosiaalisen median keskusteluaiheeksi, ja miten tilanne olisi tehokasta kääntää poliittiseksi voimaksi (Hokkanen, Koivunen & Turunen 2021). Tämä poliittinen vallankäytön elementti on analyysissä otettu huomioon nostamalla yksittäisiä twiittejä sekä niistä käytävää keskustelua osaksi analyysiä.

Sosiaalisen median nopean kehityksen myötä erilaisten verkkoaineistojen tutkimuskäyttö on herättänyt keskustelua tutkimusetiikasta esimerkiksi yksityisyyden suojan, itsemääräämisoikeuden sekä vahingoittamisen välttämisen näkökulmista. Yksi iso kysymys liittyy siihen, tulisiko tutkittavan sisällön tuottaja olla tietoinen sisällön tutkimuskäytöstä. Tämän tutkimuksen Twitter-aineistot ovat julkisia, joten niiden käyttö tutkimustarkoitukseen on lähtökohtaisesti oikeutettua. Asiaa puoltaa myös se, ettei yksittäiset twiitit ole tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina sinänsä, vaan niillä on yleisellä tasolla selittävää arvoa osana laajempaa affektiivista keskustelukulttuuria sosiaalisessa mediassa. On kuitenkin totta, että vaikka Twitterin käyttäjät luovatkin sisältöä julkiselle alustalle kaikkien ihmisten nähtävälle, voi sisällön tuottaja kuitenkin pitää sitä yksityisenä sisältöön liitettyjen merkitysten ja sanoman perusteella. Täten on tärkeää pohtia niitä vaikutuksia, joita aineiston tutkimuskäyttö sisällöntuottajalle voisi aiheuttaa. (Kosonen, Laaksonen, Terkamo-Moisio & Rydenfelt 2018)

Sosiaalisesta mediasta kerätyn tutkimusaineiston ja tutkijan suhteen eettistä vuorovaikutusta on hahmoteltu nelinapaisella kuviolla, jonka pystyakselilla on tiedon arkaluontoisuus ja vaaka-akselilla yksityisyys. Pystyakselin yläosa kuvaa ei-arkaluontoista, ja alaosa arkaluontoista tietoa. Vaaka-akselin vasen laita kuvastaa yksityistä, ja oikea laita julkista. (Turtiainen & Östman 2015) Twitteristä aineistoksi valitut twiitit ovat julkiseen keskusteluun osallistumista, eivätkä sisällä yksityisiä tietoja. Myöskään arkaluontoisuuden akselilla tiedot asettuvat enemmän ei-arkaluontoiseen sektoriin. Näiden elementtien kautta yksittäisten käyttäjien twiitit eivät sisällä arkaluontoisia tai yksityisyyttä loukkaavia tietoja.

Yleisesti on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon lähtökohtainen sensitiivisyys koskien ihmisten henkilökohtaisia kannanottoja. Vaikka sosiaalisesta mediasta onkin tullut suuri osa yhteiskunnan informaatorakenteita, on jokaisella kuitenkin ainakin periaatteellisella tasolla oikeus tulla unohdetuksi, eli saada tietonsa poistettua jostakin sovelluksesta tai järjestelmästä. Tämän unohdetuksi tulemisen vuoksi aineiston

twiiteistä on nostettu analyysiin vain se osa, joka on tutkimuksen kannalta välttämätöntä. Varsinaiset twiitit tai käyttäjät niiden takana on jätetty pois lähdeluettelosta yksityisyyden suojaamiseksi.

Julkisesti tuotetun sisällön yksityisyys onkin eettinen kysymys itsessään, mutta tässä tutkimuksessa siihen ei ole perusteltua syventyä sen enempää. Olennaista aineistossa on se, että etenkin twiitit ovat kuvausta ajankohtaisesta sosiaalisen maailman ilmiöstä, joka on aina aikaan, paikkaan sekä kontekstiin sidottu, jonka vuoksi niillä on tutkimuksellisesta näkökulmasta arvoa. Kuten Salonen ja kumppanit (2019, 3) toteavat:

”Tutkimuskenttänä sosiaalinen media tuo siis omat haasteensa, mutta koska iso osa yhteiskunnallista keskustelua käydään sosiaalisen median alustoilla, tutkijoilla on jo tästä näkökulmasta eettinen velvoite tutkia yhteiskunnan peilinä näyttäytyviä alustoja.”

3.2 Affektiivinen metodi ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa analyysissä hyödynnetään affekteihin perustuvaa analyysimetodia. Metodin taustalla vaikuttaa niin sanottu affektiivinen käänne, joka kuvastaa nykyiselle sosiaalisen median hallitsevalle kulttuurille ominaisia, tunteisiin eri tavalla vaikuttavia ominaispiirteitä, kuten pelon lietsontaa ja vastakkainasetteluja. Affektiivinen käänne merkitsee sitä, kuinka kulttuurillisia käytäntöjä ei pitäisi tutkia ainoastaan ideologioiden tai kielen merkitysten kautta, vaan sisältää tutkimukseen myös tunteisiin ja aistimuksiin liittyviä ulottuvuuksia. (Nikunen & Pantti 2018, 74)

Affekteja hyödyntävää analyysiä on tehnyt tunnetuksi Sara Ahmed, joka tutkimuksissaan on tuonut esiin esimerkiksi tummaan ihonväriin liitettyjä vihan ja halveksunnan tunteita ja affekteja. Kirjassaan ”Tunteiden kulttuuripolitiikka” Ahmed toteaa muun muassa, kuinka maahanmuuttajista käytetty rasistinen puhetapa ja narratiivi kiertää erilaisissa yhteyksissä, ja kuinka ne lopulta kulminoituvat tummaan ihonväriin ja ruumiiseen. Vihan ja pelon asetelmat asettuvat täten vastakkainasettelun prosessien kautta osaksi tumman ihon representoimaa figuuria (Ahmed 2018, 61–68)

Affektiiviseen käänneeseen sisältyy olennaisesti affektiivisen yleisön, sekä affektitalouden käsitteet. Ahmedin käsite affektitaloudesta alleviivaa sitä, kuinka affektit ovat ikään kuin pääomaa, joka kerää arvoa kiertäessään erilaisissa yhteyksissä ja konteksteissa. Täten affekti tulee ymmärtää muotona, rakenteena ja käytäntönä, mutta myös jaettuna ja kierrätettynä merkitsijänä. Affektitalouden arvon muodostusta ja kiertämistä eri yhteyksissä Ahmed kuvaa tahmaisuuden termin avulla, joka tarkoittaa monien erilaisten merkityskuvastojen ja niihin liittyvien tunneulottuvuuksien aktivoitumista vuorovaikutuksessa tai representaatioissa. (Ahmed 2018, 76)

Affektitalouden lisäksi affektiivisen yleisön käsite kuvastaa sitä, miten modernissa verkkoympäristössä erilaiset tapahtumat ja ilmiöt ilmestyvät ja määrittyvät tietyssä rytmisessä ja voimakkuudessa. Nikunen & Pantti (2018, 77) kirjoittavat affektiivisestä yleisöstä seuraavasti:

”Affektiiviset yleisöt rakentuvat erilaisten intensiteettien kautta rytmillisinä kantaen mukanaan tulossa olevan tunnetta, mahdollisuutta ja toivoa. Tämä on ilmeistä juuri poliittisten tapahtumien, erilaisten uutisten ja kuvien ympärille rakentuvissa verkkoyhteisöissä.”

Affektiivinen yleisö siis kuvaa osittain digitaalisen median synnyttämää kulttuuria, jossa ihmiset kokoontuvat jonkinlaisen ilmiön tai tapahtuman äärelle jakamaan tunteita ja tuntemuksia, kunnes huomio kiinnittyy jonnekin muualle.

Affektiivisuuden käsite on analyysin kannalta olennainen tukipilari, sillä se korostaa sosiaalisten merkitysten rakentumista perinteisten kielellisten konventioiden lisäksi myös tunteisiin ja niiden representaatioihin liittyvillä tavoilla. Affekteja on onnistuneesti käyttänyt myös Imogen Tyler, joka artikkelissaan *”Chav mum chav scum” – Class Disgust in Contemporary Britain* tarkastelee sitä, millä tavalla brittiläiseen kieleen iskostunut, valkoista työssäkäyvää sosiaalista luokkaa väheksyvä ja halveksuva termi *”Chav”*, rakentuu erilaisissa populaarin median konteksteissa. Tyler (2008, 18) kirjoittaa käyttämästään affektiivisesta figuurianalyysistä:

“[...] I use the term “figure” to describe the ways in which at different historical and cultural moments specific “social types” become over determined and are publicly imagined (are figured) in excessive, distorted, and caricatured ways.”

Figuratiivista lähtökohtaa Tyler käyttää keskittämällä huomiota erilaisissa medialähteissä toistuviin figuurin rakentamisprosesseihin. Media-analyysin kontekstissa figuratiivisella analyysillä voidaan Tylerin mukaan kuvailla jonkin figuurin esiintymistä erilaisissa medioissa ja eri konteksteissa, sekä todistaa se, kuinka näiden figuurien kiertäminen ja toistaminen luovat figuurin spesifin poliittisen ja sosiaalisen merkitysjärjestelmän. (Tyler 2008, 19)

Affekteja havainnollistaa myös Mannevuon väitöskirjassaan, jossa käsitellään työtä tekevän työläisen sukupuolittuneen ja luokkaistuvan figuurin affektiivista rakentumista. Mannevuon (2015, 18) mukaan:

”affekti viittaa subjektiivisen kokemuksen ylittävään rakenteelliseen tasoon, johon subjektiivinen kokemus on kuitenkin suhteessa.”

Affekti on siis käsite, jonka kautta subjektien ja rakenteiden suhdetta on mahdollista tarkastella. Tämänkaltaisen affektin määritelmän tueksi Mannevuon esittää, ettei affektien kautta rakentuvat yhteiskunnalliset luokittelut ole klassisia ammattiin tai tulotasoon kietoutuneita luokitteluja tai pelkkää identiteettipolitiikkaa. Sen sijaan affektien kautta yhteiskunnallinen luokittelu on mahdollista tehdä ”ontologisesti”, mahdollisuuksien ehtojen kuvailun kautta, jossa keskiössä on tieteellisesti, poliittisesti, historiallisesti sekä kulttuurillisesti määrittyvä valta ja vuorovaikutussuhteet. (Mannevuon 2015, 19)

Mannevuon ja Tylerin ajatukset figuurin määrittelystä sisältävät linkin laajempaan ajatukseen yhteiskunnan luokkaistumisesta ja siihen liittyvästä dynamiikasta. Affektiivisuus voidaan nähdä osana sosiaalisten luokkien eroavaisuuksien määrittelyä, sillä taloudellisen pääoman ja työmarkkina-aseman lisäksi luokkien erot rakentuvat prosessina, jossa erottelu tapahtuu myös kulttuurillisena määrittelynä siitä, mitä pidetään toivottavana ja tavoiteltavana, ja mitä taas epänormaalina ja ei-tavoiteltavana. Tässä prosessissa affektit kytkeytyvät luokkien määrittelyyn moraalisisella tuomitsemisella esimerkiksi likaisuuden tai itsekontrollin puutteen kautta. Samanaikaisesti alemman luokan määrittelyn kanssa ylempi luokka tiukentaa omia luokkajoukkoja ja siihen identifioitumista etäännyttämällä itsensä ja ominaisuutensa alemmasta luokasta. Tähän etäännyttämisen elementtiin kulminoituu luokkaerojen rakentumisen olennainen elementti siitä, kuinka määritellään se osa toimijoista, jotka edustavat ryhmästä poikkeavaa alemmaa luokkaa. (Mustosmäki & Sihto 2022)

Tämän tutkimuksen puitteissa affektiivisuus ja luokkaerot on mahdollista nähdä osana Convoy-mielenosoituksen ympärille syntyneitä keskusteluita. Keskustelusta on löydettävissä selkeitä negatiivisia affektiivisiä elementtejä, kuten esimerkiksi kansallismielisiin ja salaliittoteoreetikoihin keskittyvää halveksuntaa ja ivallista huumoria. Affektiivisen metodin näkökulma on siis se, kuinka ivalla ja pilkalla voidaan etäännyttää Convoy-mielenosoittajien muodostamaa figuuria muista toimijoista ja kuinka tämä etäännyttäminen on kytkeytynyt esimerkiksi luokkaerojen rakentumiseen sekä myös poliittiseen vallankäyttöön.

Etäännyttämisen kautta affektit mahdollista nähdä kahdella tavalla, jonka vuoksi analyysi tutkimuksessa on kaksijakoinen. Ensimmäisessä analyysiosiossa tarkastellaan yleisesti niitä negatiivisia affekteja, joita tapahtuman ympärillä käydyssä keskustelussa esiintyi. Toisessa osassa näiden käytettyjen affektien pohjalta tarkastellaan sitä, minkälainen figuuri Convoy-mielenosoitukseen osallistuvasta tai mielenosoituksen ideologisesti samaistuvasta henkilöstä piiryy. Etenkin figuuriosiossa olennaisena osana affektit yhdistyvät siihen, kuinka negatiivisia kuvaajia liitetään Convoy-mielenosoittajaan, ja kuinka tämä liittäminen tapahtuu usealla eri alustalla samanaikaisesti. Tätä affektien kiertoa kuvaa oivasti Ahmedin tahmaisuuksien käsite, jonka kautta hahmottuu se, miten negatiiviset kuvaajat ja määritelmät ikään kuin

tarttuvat kiinni kohteeseensa. Tahmaisuuden lisäksi kansalaiskeskustelun kiertäminen alleviivaa Ahmedin ajatuksia affektiivisesta pääomasta, jonka kautta ihmiset voivat representoida omaa asemaansa jonkin asian puolelle tai vastaan. Pilkkä ja huumori toimivat asetelmassa tahmaisina affektiivisinä kuvaajina, joiden kierrättäminen sosiaalisessa mediassa saattaa synnyttää affektiivisen yleisön reaktion kautta viestin alkuperäiselle kirjoittajalle pääomaa näkyvyyden, tykkäyksien ja jakojen muodossa.

Tutkimuksen varsinainen kysymyksenasettelu kulminoituu aineiston multimodaalisissa keskusteluissa kiertävien affektien merkityksiin affektiivisen polarisaation rakentumisen näkökulmasta. Aineiston analyysillä pyritään siis vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä affektiivisiä merkittäjiä Convoy-mielenosoituksen ympärillä käytävissä keskusteluissa käytettiin?
- Millainen kuva affektiivinen kuva Convoy-mielenosoitukseen osallistuvasta yksilöstä piirtyy?
- Millä tavalla Convoy-mielenosoittajan figuurin rakentuminen ja sen yhteys affektiiviseen polarisaatioon on yhteiskuntapoliittisesti ongelmallinen?

3.3 Tutkimusetiikka

Yhteiskuntatieteellisessä laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijän ja tutkimuskohteen välisen vuorovaikutuksen mekanismien tunnistaminen synnyttää objektiivisuutta sen kautta, että tutkija tunnistaa oman subjektiivisuutensa. Mitä paremmin ja selkeämmin tutkija onnistuu kuvaamaan oman subjektiivisuutensa tutkimuskohteeseen ja siitä tehtyihin tulkintoihin, sitä todennäköisemmin objektiivinen tutkimus mahdollistuu. (Eskola & Suoranta 1998, 17) Tässä tutkimuksessa subjektiivisuus iskostuu henkilökohtaisesti koettuihin polarisaation vaikutuksiin. Tieteen edellyttämät lähtökohdat ovat kohdallani pakottaneet katsomaan maailmaa kompleksina systeeminä, jonka monimutkaisiin ongelmiin harvemmin on uskottavia yksinkertaisia vastauksia. Lähtökohdat maailman ymmärtämiseen ja selittämiseen eivät kuitenkaan ole kaikille samat. Vuonna 2015 alkanut maahanmuuttokriisi ja siihen liittyvän oikeistopopulistisen maailmankuvan äänen koveneminen alkoi aiheuttaa osaltaan kitkaa ja haasteita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa niin työelämässä, opiskelupiireissä, kaaverisuhteissa kuin perhepiirissäkin. Esimerkiksi joissain keskusteluissa toisen osapuolen jyrkkä nationalistinen käsitys suomalaisuudesta ja suomalaisesta kulttuurista

on pakottanut tilanteisiin, jossa keskustelusta on ollut pakko vetäytyä oman ja läheisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Tilanne on ollut kuitenkin monisyinen, sillä samaan aikaan oikeistopopulististen käsitysten taustalla on voinut nähdä moninaiset haasteet muun muassa työttömyydestä, poliittisen osattomuuden tunteesta, juurettomuudesta ja ahdistuneisuudesta.

Koronapandemian aikana osa keskusteluista alkoi olla lähes mahdottomia uudenlaisissa, salaliittoteorioihin viittaavissa keskusteluissa. Näissä tilanteissa vuoro-vaikutus ajautui umpikujaan salaliittoteorioihin uskovan osapuolen kanssa siksi, että salaliittoteoreettiset käsitykset todellisuudesta, tieteestä tai totuudesta olivat suurelta osin omien käsitykseni tuolla puolen. Toisaalta taas ymmärrykseni esimerkiksi koronarokotteen ottamisen pelosta tilanteessa, jossa henkilö on sairastunut sikainfluenssaa vastaan kehitetyn Pandremix-rokotteen ottamisen jälkeen narkolepsiaan, on väistämättä pintapuolinen. Sairastuttuaan rokotteen seurauksena, voi olla inhimillisesti hyvin vaikeaa tehdä päätös koronarokotteen ottamisesta, vaikka kuinka kuulisi terveyttä suojaavan, kollektiivisen turvan ja laumaimmuneetin saavuttamisen kaltaisia argumentteja. Päätöstä tuskin myöskään helpottaa yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen, jossa tämänkaltaiselle lähtöasetelmalle ei tahdo löytyä palstatilaa.

Näiden kokemusten lisäksi tutkimukselliseen mielenkiintoon vaikutti yhteiskunnallisen keskustelun virtojen seuraaminen aina vuodesta 2015 nykypäivään asti, jossa erilaiset maailmankuvat ovat hakeneet paikkaansa globaalissa maailmassa. Rakentavan dialogin käymisen vaikeuden kokemukset heijastuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun, jossa samanlaisia kokemuksia ja niiden värittämiä tilanteita alkoi ilmestyä monissa eri yhteyksissä aina arkisista sosiaalisen median keskusteluista politiikkaan. Myös erilaiset yhteiskunnalliset toimijat, kuten esimerkiksi Uskontojen uhririt ry otti asiaan kantaa. Järjestön nettisivuilla julkaistussa kirjoituksessa annettiin ohjeita siihen, miten tulisi suhtautua läheiseen, joka on uponnut salaliittoteorioiden maailmaan. (Valkila 2020) Tutkimuksellisen mielenkiinnon heräämiseen vaikutti myös populistisen mediologiikan merkityksen pohtiminen sekä sovittelujournalismin käsitteen ilmestyminen mediatutkimukseen.

Tutkimuksen lähtökohdat kumpuavat siis osittain omasta kosketuspinnasta aiheeseen. Toisaalta taas yhteiskunnallista keskustelua seuraamalla on voinut havaita sen, kuinka polarisaatio on noussut kuumaksi kysymykseksi niin yhteiskunnallisen luottamuksen kuin liberaalin demokratian uskottavuuden kannalta, mutta myös ihmisten arkista elämää uhkaavana voimana. Näiden tekijöiden valossa ei ole myöskään ihme, että yhteiskunnallisen kahtiajaon politiikkaan liittyvät erilaiset kysymykset nähdään merkittävänä monen Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimus-

suuntauksissa. Ilmiö kuvataan merkittäväksi tutkimusta ohjaavaksi ilmiöksi esimerkiksi Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan tutkimusstrategiassa (Jyväskylän yliopisto 2020).

Viimeinen tätä tutkimusta ohjaava tausta-ajatus juurtuu inhimilliseen lähtökohtaan siitä, kuinka heikossa asemassa olevien kustannuksella tapahtuva ivallinen huumori tai syyllistäminen ei ole suotavaa. Yhteiskuntatieteiden normatiivinen perusta on osittain rakentunut myötätunnon ja solidaarisuuden ihanteelle, joiden merkitys tulee huomioida kunkin ajan historiallisessa kontekstissa (Järvelä, Kröger & Silvasti 2012). Tämä tieteellinen normatiivisuuden lähtökohta on mahdollista ymmärtää yksinkertaisena empatiana: arjessa tapahtuvana toisen kenkiin asettumisena. Vaikka monet oikeistopopulistiset toimijat tai salaliittoteorioihin uskovat ihmiset eivät välttämättä täytä minkäänlaisia huono-osaisuuden määritelmiä, on ajatus pilkkaamisesta heidän maailmankuvansa vuoksi solidaarisuuden näkökulmasta kyseenalainen. Asetelma muistuttaa etäisesti tilannetta hartaasti uskonnollisen ihmisen epärationaalisen maailmankuvan pilkkaamisesta tai tupakoivan ihmisen ohjeistamisesta lopettaa tupakointi sen epäterveellisyyden vuoksi. Kummassakaan tapauksessa ihmisten toiminta tai maailmankuva tuskin merkittävästi muuttuu, jos kriittiset näkemykset ilmaistaan ilman kunnioitusta tai aitoa ymmärrystä.

4 ANALYYSI

4.1 Convoy-mielenosoituksen lähtökohdat ja keskustelu jälkiviisaatohjelmassa

Convoy-mielenosoituksen järjestäminen helmikuussa 2022 esitettiin monissa yhteyksissä tietynlaisena jatkumona korona-ajan aiheuttamaan turhautuneisuuteen ja epävarmuuteen, jossa erilaisia asioita kannattavat ihmiset yhdistyivät sosiaalisen median avulla osoittamaan mieltään (esim. IS 6.2.2022). Convoy-mielenosoituksen monimutkaisista taustavoimista, kuten erilaisten salaliittoteorioihin kytkeytyneiden mielipidevaikuttajien, media-alustojen sisältöjen ja poliittisten toimijoiden osuudesta on tehty kattavaa selvitystä eri medioissa, joten tässä tutkimuksessa ei niihin perehdytä sen tarkemmin (ks. esim. HS 30.10.2020, Yle 2.10.2021). Olennaista taustoituksessa on se, kuinka niissä avattiin salaliittoteorioiden ympärille rakentuvan ilmiökokonaisuuden yhteyttä sosiaalisen median kansalaisaktivismiin.

Mielenosoituksen tapahtumat alkoivat perjantaina 4.2 iltapäivällä. Autolla tulleet mielenosoittajat saapuivat iltapäivällä Mannerheimintielle, ja pysäköivät kulku-neuvonsa voimakkaassa lumisateessa keskelle tietä. Tämän jälkeen autolla tulleet ihmiset jalkautuivat alueelle muiden mielenosoittajien sekaan, jatkaen mielenosoittamista aina aamuyöhön asti. Osalla mielenosoittajista oli selvä tavoite päähtyä ja aiheuttaa yleistä hämmennystä alueella. Mielenosoituksen erikoisimpia hetkiä oli liikuteltava sauna, jossa mielenosoittajat saunoivat keskellä Mannerheimintietä. Yksi saunojista ilmoitti, ettei vastusta mitään, mutta kannattaa saunomista Mannerheimintiellä. (HS 5.2.2022) Osallistujamääräksi arvioitiin noin tuhat ihmistä.

Mielenosoitus jatkui lauantai-aamusta aina sunnuntain puolelle aamuyöhön, jonka jälkeen poliisi hajotti mielenosoituksen. Tapahtumat etenivät pääsääntöisen rauhallisesti, mutta molempien päivien lopuksi nähtiin myös uhkaavia tilanteita.

Muun muassa toimittaja häirittiin suorassa lähetyksessä ja poliisiin kohdistettiin jos-sain määrin jopa aggressiivista vastarintaa, kuten lumipallojen heittelyä, fyysistä vastustamista sekä käskyjen noudattamatta jättämistä. Sen lisäksi ihmiset puhkoivat hinausauton renkaita, jottei tielle pysäköityjä autoja päästäisi yöllä hinaamaan pois. Perjantaina poliisi otti kiinni 55 ihmistä, ja lauantaina 15.

Mielenosoituksen alkamispäivän aamuna 4.2.2022 mielenosoituksen lähtökoh-tia käsiteltiin Ylen jälkiviisaat-ohjelmassa, jossa keskustelivat toimittaja, valmentaja ja inspiraatiopuhuja Anna Perho, vapaa toimittaja ja yhteiskunnallinen vaikuttaja Maryan Abdulkarim sekä viestintäyrittäjä Jan Erola. Kaikki henkilöt ovat vakiokas-voja Jälkiviisaat-ohjelmassa.

Lähetyksessä keskustelun avaa Abdulkarim pohtimalla sitä, kuinka vastuullista on edes suunnitella mielenilmausta, jonka tarkoituksena on tukkia liikenne Helsingin keskustassa. Abdulkarim sanoo kannattavansa mielenosoittamisen mahdollisuutta demokraattisissa yhteiskunnissa, mutta kyseenalaistaa tien tukkimisen keinona siksi, että ihmisten on päästävä paikasta toiseen, kuten päiväkotiin, töihin tai pelastusteh-täviin. Jan Erolan kommentoimissa sitä, kuinka Elokapinan mielenosoitus Helsingin Mannerheimintielle kesäkuussa 2021 noudatti täsmälleen samaa logiikkaa, Abdulkarim vastaa, ettei kyseessä ole niin laaja mielenilmaus kuin Convoyn tapauksessa suunnitellaan olevan.

Anna Perho jatkaa keskustelua humoristisella heitolla siitä, kuinka bensan hin-taa voisi korottaa entisestään, jotta ihmisillä ei olisi varaa tulla tukkimaan Mannerheimintietä. Hinnan korotuksella voisi hänen mukaansa olla myös vaikutus siihen, että osallistujat havahtuisivat ajattelemaan, kuka mielenosoituksesta todella hyötyy, ja että onko kyseessä vain sekoilua, vai Venäjän hybridivaikuttamista. Toimittajan kysyessä perusteluja Venäjän roolista mielenosoitukseen, Perhon vastaus siitä, kuinka hän luki salaliittoteorioista valtamediasta tai Twitteristä saa keskustelijat nau-ruun. Jan Erola jatkaa ajatusta toteamalla yleisesti erilaisten vaihtoehtomedioi-den ”satavan erilaisten toimijoiden laariin”. Erola pohtii omassa puheenvuorossaan identiteettipolitiikan merkitystä erilaisten ääripäiden vuorovaikutuksessa sekä ener-gian hinnan nousuun liittyviä ongelmia. Erolan jälkeen Ylen toimittaja jatkaa Erolan ajatuksia siitä, kuinka ihmisten huolet tulisi kuitenkin ottaa tosissaan. Huomionar-voista on, ettei tämä toimittajan ohjaava kommentti ihmisten huolesta herättänyt kes-kustelua.

Keskustelussa affektiiviset elementit kytkeytyvät Convoy-mielenosoituksen tarkoitusperien huumorin värittämään vähättelyyn. Anna Perhon humoristinen heitto bensan hinnan nostamisesta, jottei ihmisillä olisi varaa mennä osoittamaan mieltä, on mahdollista nähdä bensan hinnasta huolestuneiden kansalaisten ongel-mien tietynlaisena vähättelynä. Myös näkemys siitä, kuinka ihmiset eivät oikeasti ymmärrä minkä puolesta he ovat menossa mieltään osoittamaan, ja kuinka heidän

tulisi pohtia sitä, onko mielenosoittaminen vain sekoilua Venäjän pussiin, on ongelman liittämistä naureskeltavien salaliittoteorioiden alle.

Erolan ja Abdulkarimin kommentit eivät sisällä väheksyvää huumoria, mutta elementit yleisestä tuomittavuudesta ja lähtökohtien vähättelystä ovat Abdulkarimin kommentteissa läsnä. Abdulkarimin mukaan Convoy-mielenosoitus on jo suunnittelun tasolla vastuuntonta, kun taas Elokapinan mielenosoitus oli hyväksyttävää. Näkemys viittaa siihen, kenellä Abdulkarim näkee oikeuden mielenosoittamiseen ja kenellä ei. Erolan kommentti Elokapinan vastaavasta toimintatavasta on taas mahdollista nähdä liittyvän laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun mielenosoittamisen taustalla olevista merkityksistä.

Vaikka Convoysta käytävä keskustelu ei sisältänytkään monia puheenvuoroja, (johtuen osittain siitä, ettei mielenosoitus ollut vielä tapahtunut) kertoo vieraiden näkemykset jotain lähtökohtaisesta suhtautumisesta Convoy-mielenosoituksen ympärillä hahmottuvaan poliittiseen liikehdintään. Jälkiviisaat-ohjelman puheenvuorojen affektiiviset elementit Convoy-mielenosoitukseen osallistuvia ihmisiä ja järjestäviä tahoja kohtaan vaativat kuitenkin vielä taustoitusta.

Anna Perho ja Maryan Abdulkarim olivat samassa Yleisradion Jälkiviisaat-ohjelmassa keskustelemassa Elokapinan mielenosoituksesta lokakuussa 2021. Kyseisessä ohjelmassa Abdulkarim aloitti keskustelun pohtimalla sitä, kuinka mediassa on keskusteltu Elokapinan mielenosoituksen aiheen vierestä. Abdulkarimin mukaan mediassa on keskusteltu akuutin ilmastonmuutoshädän sijaan keinoista ja ketä Elokapinan mielenosoitus ärsyttää. Myöhemmin lähetyksessä Abdulkarim kuvasi yksityisautoilun kieltämisestä huolissaan olevien ihmisten mielenmaisemaa aikaan historiassa, jolloin ihmiset saattoivat uskoa maapallon olevan litteä paremman tiedon puutteessa, ja kuinka jonkun tahon kerrottua asian oikea laita uskoville ihmisille, alkoi "hirveä kriisi". (Jälkiviisaat 1.10.2021)

Anna Perho sanoi olevansa hyvällä mielellä Elokapinan suhteen, ja on iloinen siitä että 20 hippiä kadulla on saanut mediassa suurta näkyvyyttä. Toisaalta Perho pohti sitä, kuinka on mahdollista, että 20 hippiä pienellä Helsingin kadunpätkällä saa "koko valtakunnan sekaisin". Perho sanoi myös, kuinka tilanteessa (viittaa koronapandemiaan), jossa valtio on tunkeutunut syvälle ihmisten yksityiselämään ja rajoittanut muun muassa liiketoimintamahdollisuuksia, on mahtavaa, että Elokapina muistuttaa kansalaistottelemattomuuden mahdollisuuksista, ja vielä hyvän asian puolesta.

Elokapinaa koskevassa keskustelussa esille tulleiden Perhon ja Abdulkarimin näkemysten affektiiviset elementit ovat mielenkiintoisia, kun niitä peilataan Convoy-mielenosoitukseen, sekä myös laajempaan yhteiskunnalliseen polarisaatiokeskusteluun. Elokapinaa koskevassa keskustelussa Abdulkarimin kommentti yksityisautoilijoiden huolen olevan samaa tasoa litteä maa- näkemysten kanssa voi nähdä autoa

elämässään tarvitsevien ihmisten ongelmien vähättelynä tai jopa pilkkana. Näkemyksen voi nähdä myös voimistuvan Convoy-keskustelun puitteissa siksi, että polttoaineiden hinnat olivat helmikuussa 2022 historiallisen korkealla. Sen lisäksi Abdulkarimin huoli siitä, kuinka media keskittyi vain Elokapinan mielenosoituksen ympärillä vellovaan keskusteluun varsinaisen mielenosoituksen aiheen sijasta, ei ollut ajankohtainen Convoy'n kohdalla, jossa keinojen ja tavoitteiden irrallisuuteen ja toteutumisen mahdottomuuteen kiinnitettiin huomiota ihmisten todellisten huolenaiheiden ja motiivien sijaan. Osittain asiaan vaikutti toisaalta se, ettei Convoy-mielenosoitus ollut vielä tapahtunut Jälkiviisaat-lähetyksen aikana, jonka vuoksi tapahtuman merkityksiä voitiin vain spekuloida ja ennakoida. Erolan kommentti energian hinnan merkityksistä sekä toimittajan esiin nostama ihmisten huoli ei kuitenkaan herättänyt keskustelua, joka alleviivaa sitä, että Convoy-mielenosoituksesta keskusteltiin myös ikään kuin ohi aiheen. Abdulkarimin mukaan mediassa keskusteltiin Elokapinan kohdalla siitä, ketä se ärsyttää. Convoy-mielenosoituksen kohdalla tilanne näyttäytyi kääntyvän siihen ketä tilanne naurattaa.

Perhon näkemykset Elokapinaa koskevassa keskustelussa olivat Convoy-mielenosoituskeskustelun kontekstissa erityisen merkityksellisiä, sillä näkemysten ristiriitaisuus synnytti kohun sosiaalisessa mediassa. Perhon kommenttien negatiiviset vähättelyn affektit kytkeytyvät pääasiassa siihen, millä tavalla Elokapinan kontekstissa valtion puuttuminen ihmisten yksityiselämään ja liiketoiminnan harjoittamiseen nähtiin mielenosoittamista oikeuttavana lähtökohtana. Elokapinan tapauksessa Perho suhtautui kannattavasti Mannerheimintien tukkimiseen, vaikka Elokapinan tärkeä agenda ilmastonmuutoksen vastaisten taistelun jouduttamisesta ei suoraan liittyntykään Perhon mainitsemiin valtion yksityiselämän puuttumisiin tai liiketoiminnan rajoittamisiin. Convoy'n tapauksessa taas Perhon suhtautuminen mielenosoittamiseen oli vähättelevä ja osittain jopa pilkkaava, vaikka polttoaineen hinnoilla ja koronarajoituksilla on lyhyellä aikavälillä suurempi linkki liiketoiminnan harjoittamiseen sekä valtion puuttumiseen yksilön elämään kuin ilmastokriisillä.

Jälkiviisaat-keskusteluista syntynyt kohu nousi julkisuuteen, kun perussuomalaisten nuorten puheenjohtaja Joakim Vigelius julkaisi Youtubessa videon, johon hän oli koostanut sekä Abdulkarimin että Perhon kommentit molemmista keskusteluista. Tutkimuksen johtopäätöksissä videon tapahtumiin palataan tarkemmin. Olennaista tapauksessa on kuitenkin se, kuinka Perhon ja Abdulkarimin luonnollisessa keskustelussa esiin tulleet näkemykset, jotka osittain sisälsivät sekä vähättelyä että pilkkaavaa huumoria, saivat huomattavaa näkyvyyttä erilaisissa sosiaalisen median keskusteluissa, ja että niitä käytettiin poliittisissa tarkoituksissa sekä puolesta että vastaan. Olennaista tapauksessa on myös se, että vaikka Convoy-mielenosoitusta tai sinne osallistuvia ihmisiä ei suoraan ivattu tai kutsuttu halventavilla nimillä Ylen journalistisessa ohjelmassa, vieraana olevat vakiohenkilöt edustavat kuitenkin tietynlaista

yhteiskunnallista ja kulttuurillista auktoriteettia, jonka vuoksi sekä heidän esittämänsä näkemykset, mutta ennen kaikkea myös tyyli ja tavat puhua ovat julkisen keskustelun kannalta merkityksellisiä.

Perjantain 4.2 edetessä tapahtumasta alettiin uutisoida eri medioissa, ja etenkin tapahtumien kulkua seuraavaa raportointia tuotettiin aktiivisesti viikonlopun edetessä. Tapahtuman jälkeisessä uutisoinnissa tarkasteltiin tapahtumien kulun lisäksi muun muassa mielenilmauksen järjestäjien toimintaa sekä vuorovaikutusta poliisin ja viranomaisten kanssa. Convoy-mielenosoituksen jälkeen alkoi ilmestyä myös tapahtumaa ja niihin osallistuneita ihmisiä analysoivia kolumneja ja mielipidekirjoituksia eri lehdissä.

Kirjoitetussa journalismissa negatiiviset affektit eivät juurikaan esiintyneet muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi Satakunnan kansa -lehdessä julkaistussa artikkelissa ”#Cännivoy2022, miten meni noin niinku omasta mielestä”, kirjoittaja kirjoittaa, kuinka hän seurasi ensin huvittuneena, sitten vihastuneena ja lopuksi säälien tapahtumia, jossa ”kiukkuset känniläiset onnistuivat alittamaan kaikki rimat koomisella kaaoksellaan” (Satakunnan kansa 10.2.2022). Otsikkoon sisällytetty ”Cännivoy” -tunniste on yksi esimerkki tahmaisesta affektiivisestä merkisijästä, jonka kautta pilkkaavaa keskustelua Twitterissä käytiin.

Valtaosassa kirjoituksia tapahtumien kulkua analysoitiin epäonnistuneena tapahtumana, jonka todellinen sanoma jäi humalaisen epäselvän mielenosoittamisen jalkoihin. Twitterissä keskustelu kävi kuitenkin kuumana, ja monessa kirjoituksessa sosiaalisen median keskustelut ja siinä esiintyvät elementit olivatkin osa juttua. Tämänkaltaisia kirjoituksia oli muun muassa Helsingin Sanomien artikkeli ”Convoy-mielenosoitus oli osin humalaista sekoilua, mutta sille nauraminenkin on kolkkoa”, jossa toimituspäällikkö Laura Saarikoski kyseenalaisti mielenilmaukselle naureskelun sosiaalisessa mediassa (HS 6.2.2022). Asiaan otti kantaa myös Iltalehden kolumnisti Jyrki Lehtola, joka satiirisessa tekstissään pyrki osoittamaan, kuinka todelliset ongelmat Convoy-kokoontumisen taustalla oli jäänyt pilkan ja ivan alle. Lehtola (IS 11.2.2022) kirjoittaa:

”Pitäisi kai yrittää ymmärtää, jos ne, joilla on yhä vähemmän, haluavat enemmän. Vaikeaa se on, koska me, joilla on riittävästi, emme voi käsittää, miksi jotkut haluavat lisää vääriä asioita ja vielä väärällä tavalla.”

4.2 Affektit Twitterissä

Convoy-mielenosoituksesta alettiin keskustella Twitterissä perjantaipäivän 4.2 aikana ennen mielenosoituksen alkua, ja keskustelu jatkui aina pitkälle seuraavaa viikkoa.

Keskusteluun osallistui monenlaisia erilaisia toimijoita aina yksityishenkilöistä poliitikoihin ja eri viranomaisiin. Twitterin keskusteluissa teemat liittyivät muun muassa tapahtumasta kuvattujen videoiden ja kuvien kommentointiin ja kehystämiseen eri tavoin. Sen lisäksi keskustelussa nousi esiin mielenosoituksen järjestäjien taustoihin, mielenosoittajien toimintaan sekä mielenosoituksen käytännön järjestelyihin, kuten viestintään ja ohjeistuksiin liittyviä aiheita. Viranomaisviestintä tapahtumasta keskittyi pääasiassa tapahtumien raportointiin ja esimerkiksi poliisin tilannekuvan päivittämiseen.

Convoy-mielenosoitukseen liittyvät ivalliset ja pilkalliset elementit ovat selkeästi nähtävillä tapahtumasta kuvattujen videoiden ja kuvien valossa. Hakemalla suosituimpia twiittejä viikonlopulta ajanjaksolla 4.2–6.2 aihetunnisteella #ConvoyFinland2022, virtaavassa Twitter-keskustelussa ensisilmäyksellä esiin nousee videot, kuvat ja meemit, jossa painotetaan alkoholin värittämää ”sekoilua”, liikkeen sisällä tapahtunutta eripuraa sekä organisoitumisen vaikeuksia. Twitter-feediin ilmestyvistä 98 twiitistä lähes puolet (47 kpl) sisälsi jonkinlaista selkeää ivaa tai pilkkaa.

Noin joka neljäs (23kpl) twiiteistä sisälsi yleistä kirjavaa pilkkaa. Twiittit sisälsivät esimerkiksi videoita, jossa kuvaillaan koko mielenosoituksen tapahtumia ja agenda jonkinlaisen tanssin tai humalaisen haastattelun perusteella. Yleisiä oli myös twiitit, jotka rakentuivat jonkinlaisen meemin tai kuvan ympärille. Sen lisäksi keskustelussa oli muun muassa viestiketjuja, joissa pilkattiin mielenosoituksen sisäisen viestinnän tehottomuutta sekä epäorganisoitua järjestämistä.

Suoraan humalaan ja alkoholiin liittyvää huumoria sisälsi 12 twiittiä. Esimerkiksi twiitit:

”Kulutetaan bensaa, joka on liian kallista ja vaaditaan koronarajoitusten purkua, juuri kun niitä puretaan. Onneksi todella korkeasti verotettu alkoholi maistuu.”

”Isänmaam puolesta on rankkaa ja kallista hommaa. Pitää matkata Hesaan, ostaa paljon viinaa, vetää perseet, ja joko hinata autonsa Tattisuolle...”

Mielipiteen linkittäminen suoraan äärioikeistoon, natseihin tai perussuomalaisiin oli selkeästi läsnä kahdeksassa twiitissä. Myös viittaukset salaliittoteorioihin olivat yleisiä. Esimerkiksi twiitit:

”Kun lähdit Teuvo Hakkaraisen järkkäämille Fyre-festareille”

”Tän takia persut ei järjestä vaan keskittyvät valittamaan muiden miekkareista”

”Medialta taas vahva suoritus, kun parisataa kylähullua yhdistettynä natseihin saa hitosti palstatilaa”

”Osa vakavasti uskoo, että maailmassa on organisoitu valtava kansainvälinen salaliito [...] Samaan aikaan tämä samainen salaliittoon uskova porukka ei saa edes kotimaan mielenosoitusta organisoitua. Oh the irony.”

Haussa ilmestyneiden 98 twiitin joukossa oli vain viisi kappaletta huolta tai ilmiön laaja-alaisempaa tarkastelua painottavaa twiittiä. Esimerkiksi twiittit:

”En ilkkuisi #Convoyfinland2022’lle, niin paljon surkukupaisaa kuin siihen liittyinkin. Siinä tuoksahtaa totaalinen pettymys demokratiaan, osattomuus ja unohdettujen epätoivo. Hiljaisia orastavia merkkejä USA:n tiestä on meilläkin näköksellä, vaikka toki turvatyynymme ovat paremmat”

[...] Koen valtavasti surua, koska mä näen manskulla suomalaisen yhteiskunnan epäonnistumisen. Patoutuneen vihan, olemattomat tunnetaidot, joita kukaan ei opettanut. Turhautumisen lukuisista avunpyynnöistä, joihin ei ole vastattu ->.”

Suosituimpien twiittien haun lisäksi Twitter-keskustelusta on syytä nostaa esille jonkinlaisia yhteiskunnallista auktoriteettia edustavia käyttäjiä, kuten poliitikkoja ja tutkijoita, jotka osallistuivat keskusteluun. Tällaista näkökulmaa edusti muun muassa Helsingin yliopiston tutkijatohtori Johanna Vuorelman twiitti, jossa hän kirjoittaa:

”Harmittaa seurata, miten paljon #Convoyfinland2022 saa ilkkumista osakseen. Ihmisten poliittiselle aktivoitumiselle on syynsä, joita kannattaa tarkastella. Korona-ajan kärjistyneellä poliittisella liikehdinnällä voi olla pitkäkestoiset vaikutukset yhteiskunnalliseen koheesioon”.

Vuorelman twiittiä kommentoitiin ja ”retwiitattiin” eli jaettiin aktiivisesti. Twiittiä kommentoi muun muassa perussuomalaisten Riikka Purra kiittämällä tarkkanäköisyydestä, ja toivomalla ymmärrystä ivaamisen sijaan. Purran twiitti voisi poliittisen vallan ja sosiaalisen median vuorovaikutuksen näkökulmasta olla tutkimuskohde sellaisenaan, sillä hänen motiivinsa kansallismielisten äänestäjien puhutte luun on selkeästi läsnä. Twiittiin myös vastattiin ahkerasti (74kpl). Vastauksissa korostui muun muassa Convoy-mielenosoituksen järjestäjän kytkökset perussuomalaisiin sekä perussuomalaisten toiminta aikaisemmin mainitun elokapina-mielenosoituksen suhteen.

Vuorelman twiitin pääasiallinen yhteiskuntatieteellinen ajatus poliittisen aktivoitumisen taustalla olevista syistä ja niiden vaikutuksista yhteiskunnalliseen koheesioon alleviivaavat tässä tutkimuksessa olevaa modernin oikeistopopulismin ja polarisaation rakentumisen suhdetta. Vuorelman twiittiin kirjoitetut vastaukset eivät kuitenkaan suurelta osin ottaneet asiaan kantaa. Esimerkiksi eräs keskustan aluepolii-

tikko twiittasi arvostavansa poliittisen vaikuttamisen halua, mutta ei antanut sympatioita ”känniselle ja aggressiiviselle lakia rikkovalle porukalle”. Myös aktiivisesta sosiaalisen median käytöstä tunnettu keskustan kansanedustaja Mikko Kärnä, eräs tunnettu koomikko sekä eräs sdp:n kuntavaaliehdokas ohittivat Vuorelman asettelman:

”Mielestäni kyseessä ei ole niinkään ihmisten poliittinen aktivoituminen, vaan puhtaasti someajan ilmiö [...] Demokratiaan kuuluu myös sekin, että tälle saa nauraa jos naurattaa”.

”Täysin päinvastaiset fiilikset. Natsien haltuunottaman tapahtuman sympaattinen ymmärtäminen on juuri se asia, jota historian aikana on kokeiltu jo, kehnoin tuloksin”.

”Tämä äärioikeistolaisten ja salaliittoöyhöjen kanninen örinä manskulla ei vaikuta kovin poliittiselta aktivoitumiselta. Äärioikeiston symppaaminen ei kuulu mihinkään.”

Vuorelman twiitin lisäksi toinen ymmärrystä painottava näkemys ilmeni aikaisemmin mainitussa, urheilutoimittaja Petteri Sihvosen kirjoittamassa twiitissä, jossa hän painotti surkuhupaisuuden sijaan unohdettujen epätoivoa ja totaalista pettymystä demokratiaan. Sihvonen linkkasi twiittiinsä myös Saarikosken artikkelin Helsingin Sanomissa, jossa kyseenalaistettiin mielenosoitukselle nauraminen. Myös Sihvosen avaus poiki runsaasti vastauksia (71 kpl), joissa asiaan otettiin kantaa sekä puolesta että vastaan. Vastakkaisista näkemyksistä korostui samat elementit kuin suosituissa kommentteissa, ja osassa tartuttiin Sihvosen käyttämään termiin ”unohdetut”. Esimerkiksi twiittit:

”Millä tavalla kansanedustaja Niikon ystävä, uskova lääkäri on epätoivoinen unohdettu? Tai Dumbassin Putkonen? Jokin tässä tuoksahtaa, mutta epätoivo se ei ole. Asunnoton osaton ja unohdettu Suomessa ei aja autolla maan halki ja kuskaa saunakärryä”.

”Mitä olen sivusta seurannut ihmisiä jotka tuohon ovat lähteneet, niin ei kyllä ole mikään maan hiljaisten ja pettyneiden joukko liikkeellä. Suurin osa vaikuttaisi olevan jotain herätysliikkeiden liepeillä kasvaneita, joilla on iso suku ja jo lapsuudesta altistus joukkoharhaan.”.

Eriasteinen pilkkaaminen ilmeni myös esimerkiksi erään suosituksen mediajuontajan toimesta, joka lähestyi tapahtumaa huumorilla twiittaamalla kuvan Convoykeskusteluissa kiertävästä varusteluettelosta, jossa annettiin ohjeita mielenosoituksessa pärjäämistä varten. Twiitissä kirjoitettiin, kuinka lista muistuttaa hänen juontajakollegansa polttareissa käytettyä varustelistaa. Yksi näkyvä Convoy-mielenosoitukselle pilailut hahmo oli eräs ulkoministeriön virkahenkilö, jonka Twitter-tilillä #Convoyfinland22 -tunnisteella ivallista pilkkaa ilmeni pelkästään perjantain aikana

yli kaksikymmentä kertaa. Twiiteissä esiin nouseva elementti oli mielenosoitukseen liitetyn ajoneuvokulkueen naurunalaiseksi saattaminen. Yleisradion jälkiviisaat-ohjelmassa käytettiin samanlaista näkökulmaa vitsailemalla siitä, kuinka vielä tapahtumapäivän aamuna mielenosoituspaikalla ei ollut ristien sielua, ja kuinka ei vielä ole näkynyt sitä ”1500 rekan kolonaa joka Ruotsista on tulossa paikalle”. (Jälkiviisaat 4.2)

Vuorelman Twiitin alla käydyssä keskustelussa, johon osallistui myös poliitikoita, ilmiön voi nähdä osittain laajempaan, poliittiseen vallankäyttöön liittyvänä kokonaisuutena. Twiiteissä äärioikeiston roolin korostaminen Convoy-mielenosoituksen taustalla oli yleistä, ja myös ilmiölle naureskelu viittaamalla rokotesalaliittoihin tai qanon-teoriaan nähtiin asiaan kuuluvana viittauksena. Varsinaiseen Vuorelman ajatukseen siitä, kuinka poliittisella aktivoitumisella on aina yhteiskunnallisia syitä, ei twiiteissä juurikaan otettu kantaa. Mielenkiintoista twiitin alla käydyssä keskustelussa oli se, kuinka Convoy-mielenosoituksen tapahtumat saivat poliittisessa Twitter-keskustelussa vastakkainasettelua aikaan sen kautta, millä tavalla tapahtumaan suhtauduttiin. Perussuomalaisten Riikka Purran näkemys pilkkaamisen haitallisuudesta oli linjassa Vuorelman ajatuksen kanssa, mutta samaan aikaan Purran motiivit voi nähdä poliittisena yrityksenä tehdä pesäeroa liikettä arvosteleviin poliitikkoihin. Purran poliittiset motiivit hahmottuvat sen kautta, millä tavalla hän sekä muut oikeistopopulistiset poliitikot suhtautuivat Mannerheimintien tukkimiseen Elokapinan kohdalla. Silloin Purra ja muut perussuomalaiset tuomitsivat Elokapinan toiminnan ja vaativat muun muassa silloista sisäministeriä, vihreiden Maria Ohisaloa tuomitsemaan mielenosoituksen. Asetelma kääntyi pääläelleen Convoyin kohdalla, jossa etenkin perussuomalaisia vaadittiin ottamaan kantaa mielenosoituksen tapahtumiin.

Iltalehti julkaisi tapahtuman jälkeen artikkelin, jossa perattiin poliitikkojen osuutta keskustelussa (IL 6.2.2022). Valtaosa keskusteluun osallistuneista poliitikoista tuomitsivat mielenosoituksen siellä tapahtuvien toimittajien, poliisin ja viranomaisten häirinnän vuoksi. Myös poliisia sekä muun muassa autojen hinauksesta vastaavia toimijoita kiiteltiin viikonlopun toiminnasta. Mielenosoituksessa tapahtuvan toiminnan tuomitsemisella ja kantaa ottamatta jättämisellä voidaan nähdä linkki poliittisen vastakkainasettelun lähtöasetelmaan. Tuomitsemalla mielenosoituksen voi poliitikko irtisanoutua Convoy-mielenosoituksen lähtökohdista ja niihin liittyvistä toimijoista, kuten äärioikeistolaisista järjestöistä, joita paikalla todistetuksi oli. Tapahtumista irtisanoutuminen on poliittisen kannatuksen näkökulmasta tärkeää, ja siitä syystä valinta on valtaosalle poliitikoista helppo. Vastakkainasettelun toista äärilaitaa edustava perussuomalaiset kipuivat tuomitsemisen kanssa huomattavasti enemmän, sillä he olivat suhtautuneet varsin nuivasti Elokapinan mielenilmaukseen reilu puoli vuotta aikaisemmin. Oikeistopopulistisen maailmankuvan linkittyminen

Convoyn lähtökohtiin pakotti perussuomalaiset kuitenkin suhtautumaan mielenosoitukseen lievemmin. Johtopäätöksissä myös tähän asiaan pureudutaan vielä hieman tarkemmin.

4.3 Convoy-mielenosoittajan figuuri

Ylen Jälkiviisaat- ohjelma sekä Twitter-keskustelu #ConvoyFinland2022-aihetunnisteella osoittaa, kuinka mielenosoituksen pilkkaava huumori ja vähättely tulivat osaksi tapahtumasta käytävää keskustelua. Keskustelussa levinneet negatiiviset affektit piirittävät Convoy-mielenosoitukseen osallistuvasta henkilöstä karikatyyrisen kuvan. Tämän analyysin puitteissa pilapiirtäjä Ville Rannan julkaisema piirros mielenosoituksesta on oiva analyttinen kuvaaja, sillä siinä ivallinen huumori yhdistyy keskustelussa esiintyneisiin elementteihin, kuten runsaaseen alkoholin käyttöön, vastuuttoomaan toimintaan sekä mielenosoitusten syiden vähättelyyn. Piirustuksessa, joka julkaistiin Iltalehdessä 8.2.2022, kaksi naista katsoo ohi kulkiessaan mielenosoitukseen osallistuvaa miestä, joka on parasta aikaa ulostamassa kadulle. Toinen naisista tirskahtaa naurusta, jolloin toinen opastaa häntä olemaan nauramatta, sillä nauru on ”osoitus siitä, ettet ymmärrä kansan syvimpiä tarpeita ja pirkka-oluen laksatiivista kausaliteettia”. (IL 8.2.2022)

Rannan piirustuksessa ”kansan syviä rivejä” edustava, auton taakse ulostava humalainen henkilö piirtää figuurin ääriiviivat. Mielenosoittajan syvimmat tarpeet ja oluen juomisen laksatiivinen vaikutus nähdään juurisyinä, joita ”tavalliset suomalaiset” eivät ymmärrä. Convoy-mielenosoittajan hävettävän käytöksen yhdistäminen ”kansan aitoihin” huoliin voidaan nähdä yhdistyvän luokkaerojen rakentumisessa ilmeneviin etäännyttämisen ja oman ryhmän koheesion tiukentamista kuvaaviin elementteihin. Piirustuksessa kadulle ulostaminen sekä eri keskusteluissa käydyt ”kännistä sekoilua” painottavat näkemykset viittaavat itsekontrollin puutteeseen ja likaiseen käytökseen, josta tiedostava ja tavallinen suomalainen irtisanoutuu. Jälkiviisaat-ohjelmassa tätä näkemystä sivusi näkemykset siitä, kuinka mielenosoittajat eivät ymmärrä oman toimintansa seurauksia, kuten Venäjän pussiin pelaamista. Piirustuksessa nauramiseen yhdistyvä tekijä kansan tarpeiden ymmärtämättömyydestä voidaan nähdä myös viittauksena siihen, kuinka pieni osa keskusteluista yritti keskittyä ymmärtävään näkemykseen. Piirustuksessa nauramisen tuomitsemiseen liittyvät merkitykset toimivat kuitenkin ikään kuin käänteisenä oikeuttamisena, sillä kadulle ulostamisen ja syvimpien tarpeiden yhteen nitominen tekee niiden yhteisestä merkitysjärjestelmästä hävettävän, likaisen ja itsekontrollin puutetta viestivän kokonaisuuden, joka iskostuu Convoy-mielenosoittajan figuuriin.

Piirustuksen maininta "kansan syvimmistä tarpeista" on mahdollista nähdä viitauksena oikeistopopulistisen ideologian elementtiin todellisen kansan äänestä, josta yhteiskunnallinen eliitti on vieraantunut. Piirustuksen asetelmassa Convoy-mielenosoittaja nähdään siis kadulle ulostavana oikeistopopulistina, jonka todelliset tarpeet yhdistyvät halvan oluen juomisesta aiheutuvaan laksatiiviseen vaikutukseen. Twitter-keskustelussa tätä halvan alkoholin ja kansan syvien rivien yhdistelmää määriteltiin esimerkiksi termeillä "kylähullu", "kännäävä ja aggressiivinen porukka" sekä "natsi". Täten figuurin rakentumisessa yksi iso tekijä oli kansallismielisyyteen, oikeistopopulismiin ja äärioikeistoon viittaavat termit ja ilmaisut.

Kansallismielisyyden lisäksi Convoy-mielenosoittajaa määriteltiin erilaisten salaliittoteorioiden kautta. Convoy-mielenosoittajia kutsuttiin rokoteräyhääjiksi, kulkutautimyönteisiksi sekä "herätysliikkeiden liepeillä kasvaneiksi". Salaliittoteorioiden lisäksi myös jonkinasteinen uskonnollisuus oli läsnä useammassa twiitissä. Esimerkiksi maininnat herätysliikkeiden liepeillä kasvaneista ihmisistä sekä kansanedustaja Niikon ystävänä toimivasta "uskonnollisesta lääkäristä" kuvaavat uskonnollisen ulottuvuuden merkityksiä.

Olennainen etäännyttämisen linkki salaliittoteorioiden ja kansallismielisyyden lisäksi oli se, kuinka Convoy-mielenosoitukseen osallistuvat ihmiset nähtiin tulevan Helsinkiin muualta Suomesta, jolloin asetelma muovautui ikään kuin kaupungissa elävien ja maalta tulevien ihmisten välille. Asetelmaa osittain vahvisti se, kuinka Convoy-mielenosoitusta verrattiin Elokapinan puolen vuoden takaiseen mielenosoitukseen. Kansallismielisyys täten linkitettiin kaupunkien ulkopuolelta tulevan liikehännän ideologiseksi pohjaksi, ja Elokapina taas kaupungeissa asuvien mielenosoitukseksi. Maalta tulevat ihmiset nähtiin siis sekä kansallismielisinä, oikeistopopulisteina, natseina, äärioikeistolaisina ja salaliittoteoreetikoina. Tästä Convoy-figuurista asetelmaa rakentaneet toimijat irtisanoutuivat korostamalla mielenosoittajien hävettävää toimintaa, jossa yhdistyi tahdittomuus, typeruus ja vastuuttomuus. Irtisanoutuminen tapahtui keskusteluissa pilkan ja vähättelyn kautta, jonka myötä se tyyli ja tapa, jolla Convoy-mielenosoittajan figuuri piiryy, on olennainen osa affekttiivisen polarisaation rakentumista, sillä niihin kytkeytyvät tunteet ja tavat niiden representaatioon heijastelee Convoy-mielenosoituksen lisäksi laajemmin sitä, millä tavalla liikehdintään liittyviin poliittisiin ja ideologisiin lähtökohtiin suhtauduttiin. Tässä laajemmassa ideologisessa mittakaavassa pilkan kohteena voi nähdä konservatiiviseen ajatusmaailmaan liitetyt tekijät uskonnosta, isänmaasta ja kansallismielisyydestä. Sen lisäksi pilkan voi nähdä yhdistyvän laajempaan luokkaerojen rakentumiseen, jossa tietynlainen keski- ja yläluokka pyrkii erottamaan itsensä alemmaa luokkaa heijastelevan Convoy-mielenosoituksen holtittomuudesta ja likaisuudesta.

Convoy-keskustelussa vastakkainasettelua luotiin liittämällä Convoy-mielenosoitukseen itsekontrollin puuttumista ja hävettävää toimintaa indikoivat merkitsijät.

Samanaikaisesti Convoy-mielenosoittajan määritelmän kanssa tämä asetelma mahdollistaa myös mielenosoituksesta irtisanoutuvan ryhmän määritelmän, jota yhdistää Convoy-mielenosoituksen pilkkaaminen. Olennaista asetelmassa on toisaalta myös se, kuinka keskusteluissa esiintyi etäännyttämistä kyseenalaistavia toimijoita, joiden tavoitteena oli tietyllä tapaa purkaa määrittelyjen asetelmaa kyseenalaistamalla pilkkaamiseen liittyvää merkitysjärjestelmää. Tämä kyseenalaistaminen on mahdollista nähdä Convoy-figuurin osallistamisena etäännyttämisen sijaan. Osallistamiseen pyrkiminen ja ryhmien välisten erojen määrittelyjen problematisoiminen toimivat asetelmassa tietynlaisena neutraalina kuvaajana, jolla sekä Convoy-figuuri että siitä pilkkaamalla irtisanoutuva osapuoli hahmottuvat osaksi vastakkainasettelun osapuolia.

4.4 Affektiivisen polarisaation politiikka

Convoy-mielenosoituksesta käydyssä julkisessa keskustelussa negatiiviset affektit pilkasta ja vähättelevästä huumorista sekä vastuuttomuudesta ilmestyivät pääasiassa Twitteriin, mutta ne kiersivät ja esiintyivät myös kirjoitetussa journalismissa ja Yleisradion jälkiviisaat-ohjelmassa. Convoy-mielenosoittajista maalattiin keskusteluissa yksinkertaistettu karikatyyrinen kuva, jota määritti eriaisteiset ivalliset viittaukset äärioikeistoon ja natseihin, salaliittoteorioihin sekä esimerkiksi maaseudulta tullesiiin kannääjiin. Negatiivisten affektien laajamittainen käyttö yhteiskunnallisessa kansalaiskeskustelussa on mahdollista nähdä merkkinä siitä, kuinka ivallinen ja surkuhupaisuutta painottava puhetapa indikoi tapahtuman ympärille syntyneen affektiivisen pääoman kerryttämistä ja Convoy-mielenosoittajan etäännyttämistä "tavallisista" suomalaisista. Ivallisesti suhtautumalla eri toimijat tietyllä tavalla representoivat omaa identifioitumista jakamalla kulttuurillisesti aikaan ja paikkaan sidottuja affektiivisiä merkitysijöitä Convoy-mielenosoituksesta.

Kansalaiskeskustelussa affektien käyttö ei välttämättä indikoi tietoista poliittista kannanottoa, mutta suhtautuminen tapahtumaan jonkinlaisen ivallisen huumorin kautta on kuitenkin tulkittavissa ilmiötä vastustavana tekona, joka liittyy tekoonsiten myös poliittisen ulottuvuuden. Epäpoliittisesta käytöstä esimerkkinä toimii varustelistaa hyödyntänyt humoristinen twiitti, jossa ei ole nähtävillä selvää poliittista kulmaa. Epäpoliittista affektien humoristista käyttöä kuvastaa myös tietyllä tapaa se, kuinka Convoy-mielenosoituksesta pilailtiin Suomen katsotuimmassa viihdeohjelmassa Putouksessa (MTV3 5.2.2022). Ohjelmassa haastateltiin kuvitteellista mielenosoittajaa, jonka mielestä tankkaamisen yhteydessä pitäisi saada olutta kaupan päälle. Mediatapahtumaa ja siihen liittyviä pilkkaamisen negatiivisia affekteja käytettiin siis

hyödyksi myös parhaaseen katseluaikaan tuotetussa televisiovihteessä. Samanlainen epäpoliittinen ote näkyi osittain myös Ville Rannan pilapiirroksessa, vaikka sen erottaakin edellä mainituista Iltalehden journalistinen konteksti.

Poliittisen vaikuttamisen kontekstissa affektit on mahdollista kytkeä esimerkiksi kannatuksen turvaamiseen tai poliittisen kannan ja position selkeyttämiseen. Joko vastustamalla tai muulla suhtautumisella voidaan viestiä poliittista kantaa äänestäjille. Affektiivista pääomaa voidaan täten käyttää myös oman julkisuuden tai muun aseman saavuttamiseksi tai ylläpitämiseksi. Pääoman käyttäminen linkittyy siihen, mitä merkityksiä ilmiöille ja tapahtumille annetaan, millä tavalla niihin suhtaudutaan sekä miten niistä irtisanoudutaan. Poliittisen vaikuttamisen näkökulmasta esimerkiksi poliitikkojen suhtautuminen Vuorelman avaukseen heijasteli suhtautumista etenkin kansallismielisyyden merkityksiin mielenosoituksen taustalla. Perusuomalaisten Riikka Purran ymmärrystä lisäävä kommentti oli looginen, sillä mielenosoitukseen tiedettävästi osallistui huomattava määrä erilaisia kansallismielisiä toimijoita. Keskustan edustaja Kärnän näkemys tapahtumalle nauramisen puolustamisesta oli myös jokseenkin selvä kannanotto, sillä Kärnä oli yksi ”somekelan” merkityksiä painottanut kansanedustaja. Kärnän kannanotto on myös tietyllä tapaa linjassa hänen aikaisemman aktiivisen Twitter-toimintansa kanssa, joka on tuonut hänelle myös tuomion kunnianloukkauksesta (Yle 28.10.2022). Valtaosa keskusteluun osallistuneista poliitikoista suhtautui mielenosoitukseen kuitenkin rationaalisesti, laittomuuksia ja mielenosoittajien asiatonta toimintaa arvostellen. Toki on mainittava, että esimerkiksi kaikista kahdestasadasta eduskunnan kansanedustajasta vain kourallinen kommentoi tapahtumia lainkaan, joka voi tietyllä tapaa indikoida kantaa ottamattomuuden hyötyjen ja kannanoton mahdollisten riskien laskelmoimista poliittisen kannatuksen kannalta.

Affektiivisen pääoman ollessa kulttuurillisesti määrittävää symboliikkaa, joka määrittyy aina ajasta ja paikasta sekä kontekstista riippuen, on oleellista kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla pääomaa käytetään sekä millaisia valtaan ja toimijuuteen tekijöitä käytössä ilmenee. Jälkiviisaat-ohjelmassa Anna Perho vitsaili bensan hinnan korottamisella ja salaliittoteorioilla irtisanoutuessaan Convoy-mielenosoituksesta ja siihen liittyvistä teemoista. Maryan Abdulkariminin kommentit yksityisautoilusta ja litteään maahan uskovista ihmisistä on mahdollista nähdä energian hintaan liittyvien ongelmien vähättelynä. Abdulkarimin näkemykset Elokapiina-mielenosoituksen kannattamisesta ja Convoyn tuomitsemisesta on myös mahdollista tulkita vallankäytöksi siitä, millaiset ideologiset lähtökohdat oikeuttavat mielenosoittamisen. Oleellista vallankäytön näkökulmasta on myös se, kuinka Perho ja Abdulkarim määrittivät Convoy-ilmiötä negatiivisilla affekteilla, ja jättivät osallistamiseen pyrkivän otteen pois. Ohjelmassa yhteiskunnallisena vaikuttajana esiintyminen indikoi

tietylnaista auktoriteettia ja asiantuntijuutta, jonka vuoksi Convoyn määrittely vähätteleivistä ja ivaavista lähtökohdista on mahdollista nähdä tapahtumaa tukevien ja siihen osallistuvien ihmisten demokraattisen äänen häivyttämisenä sekä oikein ajattelevia koskevan maailmankuvan rakentamisena. Tässä poikkeuksen teki Jan Erola, jonka kommentit sisälsivät arvostelua ja ilmiön pohdintaa, mutta myös sävyjä ilmiön laajemmasta yhteiskunnallisesta hahmottelusta. Täten kyse on valinnasta siitä, millaisella tyyllillä asioista puhutaan ja millaisia tunteita niihin liitetään. Erola valitsi tietynasteisen osallistamisen etäännyttämisen sijaan.

On kuitenkin tärkeää korostaa sitä, että Jälkiviisaat-keskustelusta ei voida vetää aukottomia johtopäätöksiä Convoysta käytävään laajamittaiseen julkiseen keskusteluun, sillä vaikka keskustelijat jonkinlaista yhteiskunnallista eliittiä ohjelmassa edustivatkin, loppujen lopuksi näkemykset olivat kuitenkin vain yksittäisten vaikuttajien henkilökohtaisia mielipiteitä, jotka voivat ajan myötä myös muuttua. Esimerkiksi Abdulkarim pyysi Twitterissä anteeksi kommenttinsa ristiriitaisuutta ja ”antamaansa esimerkkiä huolipuheen tekopyhydestä”. Polarisaation näkökulmasta huomionarvoista on se, kuinka julkaisu poiki runsaasti positiivista palautetta. (Abdulkarim 2022) Samalla tavalla myös julkisen keskustelun elementit ovat osittain monitulkintaisia, sillä analyysissä ei ole tarkasteltu sitä, miten ensireaktiot ja tunteet Convoy-mielenosoitukseen suhtautumisessa muuttuivat tapahtumien laannuttua.

Asetelmaa kuvastaa tietyllä tapaa myös Ville Rannan pilapiirros, joka on mielenkiintoinen yhdistelmä huumoria, taidetta ja affektien politiikkaa. Piirustuksessa vastakkainasetteluja rakennetaan tietoisesti määrittämällä Convoy-mielenosoittajan ja jonkinlaisen määrittelemättömän ”tavallisen kansan” eroavaisuuksia. Convoy-mielenosoituksessa oli kuitenkin myös elementtejä, jotka olivat tarkoituksella hauskoja ja viihdyttäviä, ja joita piirustuksen absurdius hyvin kuvastaa. Esimerkiksi saunominen keskellä Mannerheimintietä oli hyvin erikoista, jonka vuoksi sen viihdearvo on luonnollinen, eikä vaadi tahmaista tai polarisoivaa affektiivista pilkkaamista.

Mielenosoituksessa tapahtui myös paljon sellaista toimintaa, joka ei demokraattisessa yhteiskunnassa ole hyväksyttävää tai lain sallimaa. Keskusteluissa esiintyneet negatiiviset kuvaajat osoittautuivat kuitenkin hallitsevaksi suhtautumistavaksi, jonka myötä selkeä ja oikeudenmukainen tuomitseminen tai yhteiskunnallisten syyseuraussuhteiden pohtiminen jäi tunneperäisen suhtautumisen jalkoihin. Keskustelun affektit indikoivat siis sitä, kuinka pilkka ja iva määrittivät keskustelun affektiivista pääomaa, ja kuinka nämä elementit olivat kaikista voimakkaimpia ja tahmaimpia Convoy-mielenosoittajan määrittäjiä. Affektien esiintyminen tulee myös kytkeä affektiivisen yleisön kerääntymiseen mediatapahtuman ympärille, jolloin tunteet ja symbolit elävät tapahtumakulun mukaan erilaisilla intensiteeteillä. Intensiteetin ollessa huipussaan, julkisen keskustelun affektit olivat suurimmassa roolissa, kunnes tapahtuman laantuessa myös affektit osittain hälvivät.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Kuinka suhtautua salaliittoteorioihin?

Convoysta käydyin keskustelun analyysi osoitti sen, kuinka modernissa sosiaalisen median vaikuttamisympäristössä tapahtumaan suhtautuminen linkittyi negatiivisiin affekteihin, jättäen keskustelusta pois ymmärtämisen ja empatian elementit sekä ilmiötä selittävät tekijät niin yksilö-, kuin rakennetasoltakin. Mutta onko empatia tai osallistaminen uskottava ratkaisu ilmiön mukanaan tuomiin haasteisiin? Onko salaliittoteoreetikon ymmärtäminen tai äänen kuuluville saattaminen ratkaisu affektiviseen polarisaatioon?

Ymmärryksen lisäämisen ajatusta on pohtinut yhteiskuntatieteiden tohtori Pasi Kivioja kirjassaan *”Salaliittoteorioiden ihmemaassa - Tositarinoita ihmisistä kaninkolossa”*. Kivioja (2022, 8) kirjoittaa kiinnostuneensa salaliittoteorioista ja -teoreetikoista koronapandemian aikana, ja haluavansa selvittää syitä ilmiön taustalla:

”Maailma ei kuitenkaan hyötyisi mitään siitä, että lähtisin haastatteluissani kumoamaan heidän jokaista teoriaansa. Toisaalta maailma saattaa hyötyä siitä, jos opimme ymmärtämään, mikä motivoi salaliittoteorioihin uskovia ihmisiä ja millainen kehityskulku on saanut heidät syöksymään salaliittoteorioiden kaninkoloon.”

Kiviojan teoksessa summataan laajasti akateemista tutkimusta salaliittoteorioista. Kirjasta tekee kuitenkin uudella tavalla ajankohtaisen se, kuinka akateemiset tutkimukset ja asiantuntijoiden näkemykset yhdistyvät kirjassa salaliittoteoreetikoiden haastatteluihin. Yksi kirjan asiantuntijoista, Euroopan johtava salaliittoteorio-

den tutkija Jan-Willem van Prooijen esitti salaliittoteorioiden olevan vastaus ahdistuneisuuteen ja pelkoon. Salaliittoteoriat toimivat tietynlaisena selviytymismekanismina pelottavissa tilanteissa, jonka seurauksena se saa ihmisen ajattelemaan ympärillä olevista asioista uskonnollisesti ja intuitiivisesti, ja vähemmän analyttisesti. (Kivioja 2022, 258)

Pelkoon, epävarmuuteen ja ahdistuneisuuteen linkittyvän salaliittoteoreettiseen ajattelun van Prooijen yhdistää matalaan koulutustasoon, yksilön haluun suojata omaa ryhmää vihamielistä toista ryhmää vastaan sekä yhteiskunnan kriisien vaikutuksiin. Van Prooijen kuvaa ajattelua salaliittomentaliteetiksi, jossa yhteen salaliittoteoriaan uskova henkilö uskoo todennäköisesti muihinkin teorioihin. Salaliittomentaliteetti taas indikoi alttiutta sekä poliittiseen että uskonnolliseen radikalisoitumiseen. (Emt. 257–259)

Van Prooijenin esittämä moniulottuva salaliittoteorioiden kokonaisuus yhdistyy olennaisesti Kiviojan havaintoon siitä, kuinka haastatellut ”salaliittoteoreetikot” ottivat esille erilaisia elämäntilanteita ja niissä läsnä olevia asioita, kuten traumoja, masennusta, ahdistusta, päihdeongelmia sekä sosiaalista syrjäytyneisyyttä. Kiviojan mukaan Van Prooijen piti traumojen merkitystä uskottavana selittäjänä salaliittoteorioihin uskomisen kannalta, sillä ajatusta puoltaisi tutkimusnäyttö siitä, kuinka esimerkiksi elämänhallinnan menettäminen, köyhyysrajan alapuolella eläminen tai syrjittyyn etniseen vähemmistöön kuulumisen korreloi salaliittoteorioihin uskomisen kanssa. (Emt. 260)

Salaliittoteoriamentaliiteetin taustalla on siis tutkittu olevan hyvin laaja kirjo erilaisia altistavia elementtejä, kuten ahdistuneisuutta, voimattomuuden tunnetta, yhteiskunnallisia kriisejä sekä taipumusta tunneperäiseen ajatteluun analyttisen ajattelun sijasta. Tässä valossa ei ole lainkaan ihme, että ne ihmiset, jotka ovat havahtuneet salaliittoteorioiden vaikutuspiiristä ja ”ulos kaninkolosta”, kertoivat havahtumiseen vaikuttaneen esimerkiksi keskusteluyhteys, kärsivällisyys sekä vuoropuhelun äänensävy (emt. 265–272).

Salaliittoteorioiden monimutkaisen mekaniikan myötä analyysissä pohdittu salaliittoteorioiden pilkkaaminen ja vähättely näyttävät kyseenalaiselta. Salaliittoteoriat voivat toimia keinona selviytyä erilaisista traumoista ja kriiseistä sekä mahdollistaa jonkinlaista reagointikykyä globaalin maailman tuomiin riskeihin. Tässä valossa negatiivisiin affekteihin perustuvaa tunneperäistä suhtautumista salaliittoteorioihin ei voida pitää rakentavana tai tehokkaana ratkaisuna ilmiöön liittyviin yhteiskunnallisiin haasteisiin, sillä esimerkiksi pilkkaamisen tai tuomitsemisen vaikutus voi olla tosiasiallisesti jopa päinvastainen (ks. esim. Koskinen 2021, Kärki 2021).

5.2 Journalismin kriisi totuudenjälkeisessä ajassa

Convoy-mielenosoituksen laajamittainen kiertäminen eri media-alustoilla oli olennainen osa keskustelun affektiivisuutta, jossa yhtenä osapuolena toimi myös journalismi ja valtakunnallinen mediakenttä. Convoy työllisti suuria mediatoimijoita, joiden muuttuva rooli niin informaation välittäjänä kuin ”vallan vahtikoirana” on kriisiytymässä totuudenjälkeisessä ajassa (Juntunen 2009). Kirjoitetun journalismin ja uutisisältöjen merkitys niin Convoy-mielenosoituksen, mutta myös laajemmin yhteiskunnalliseen polarisaatioon liittyvien ilmiöiden kohdalla on erittäin suuri, sillä riippumattoman journalismin yhteiskunnallisista tehtävistä, kuten luotettavan tiedon välittämisestä ja poliittisen vallankäytön läpinäkyväksi saattamisesta ei voi irrottaa yhteiskunnallisen vastuun elementtiä. Tästä syystä mediakentän roolia Convoy-mielenosoituksen merkityksiin, mutta myös laajempaan polarisaatiokehitykseen on syytä pohtia.

Jo ennen 2020-luvun oikeistopopulismia journalismi on sosiaalisen median aikakaudella joutunut vastaamaan esimerkiksi deadline-tyyppisen uutistuotannon tuomaan aikapaineeseen. Journalistisen etiikan kannalta ongelmat ovat ilmentyneet esimerkiksi kiireellä tuotettuun sisältöön sekä alati kasvavaan kilpailuun verkkouutisoinnista (Juntunen 2009). Journalismin nykytilan vakavuutta kuvastaa se, että verkossa tapahtuva kilpailu on alkanut jo ennen oikeistopopulistisen sisällön merkittävää kasvua aikana, jolloin sisällöstä kilpaili uskottavasti vain suuret mediatoimijat. Journalismin kriisi on syventynyt entisestään sosiaalisen median alustoilla tapahtuvan sisällöntuotannon myötä, joka on noussut merkittäväksi markkinaosapuoleksi aikaisemmin mainitussa, niin sanotussa huomiotaloudessa (ks. Patino & Kilpeläinen 2020). Tämän prosessin seurauksena journalismiin on kohdistunut uudenlaisia kaupallisia haasteita, mutta ennen kaikkea muutos on näkynyt yleisen yhteiskunnallisen luottamuksen vähenemisenä sekä jopa totuuden määrittelymisen hankaluutena (Vihma ym. 2018).

Totuudenjälkeisen ajan epäluottamus on ajankohtaistunut salaliittoteorioiden myötä entisestään. Epäluottamuksen lisäksi huolenaiheeksi on noussut myös esimerkiksi turvallisuus ja jopa terrorismi (ks. Tiittula 2022, Amarasingam & Argentino 2020). Yleisen luottamuksen kriisitilaa kuvastaa viimeisin Reuters-instituutin mediaa ja uutisia koskeva tieteellinen selonteko vuodelta 2021, jonka mukaan Suomessa 65 prosenttia väestöstä usko suurimpaan osaan uutisista suurimman osan aikaa. (Reunanen 2021) Yleisradion strategiapäällikkö Mika Rahkonen kuvasi Suomen roolia tilastossa ”tarkkailuluokan priimukseksi”, jolla hän alleviivasi sitä huolestuttavaa seikkaa, että tutkimuksen mukaan Suomessa (jossa tilanne oli maailmanlaajuisesti paras) jopa 35 prosenttia ihmisistä ei usko uutisiin suurinta osaa ajasta. (Rahkonen

2021) Reuters-instituutin prosentit ovat mielenkiintoisesti kytköksissä kansallisen tason politiikkaan, sillä perussuomalaisten kannatuksella ja korona-ajan epäluottamuksella on todettu korrelaatiota (Jallinoja & Väliverronen 2021).

Journalismin kriisi suhteessa oikeistopopulismiin ja salaliittoteorioihin kulminoituu siihen, millä tavalla vastuullinen media voi käsillä olevaan polarisaatiokehitykseen reagoida. Yksi haastava tekijä on oikeistopopulistisen politiikan kohauttava ja rajoja rikkova luonne, josta uutisoiminen tuo mediatoimijoille klikkauksia. Median on vaikea vastustaa uutisoimista aiheista, joiden kohauttava luonne saattaisi tuoda näkyvyyttä. Asia on kuitenkin kaksinainen, sillä samalla kun media pyrkii kritisoi-maan, se antaa näkyvyyttä ja mediatilaa kyseenalaisille näkemyksille ja lausunnoille. Ilmiöstä tekee monimutkaisen se, että monet oikeistopopulistiset toimijat hyödyntävät viestinnässään tätä mediajulkisuuden ulottuvuutta käyttämällä tietoisesti monitulkintaisia aiheita ja termejä, kuten vihapuhetta, sananvapautta tai esimerkiksi su- kupuolen yksinkertaista biologista määrittelyä. Huomiohakuisuutta ja mediatilaa saavutetaan hyväksyttävän puheen rajoja venyttävillä ulostuloilla, ja kun media rien- tää tuomitsemaan lausunnot, sen kielteiset merkitykset kiistetään välittömästi. Tä- mänkaltaisella asetelmalla saadaan mediassa näkyvyyttä sekä populistien oman ase- man korostamista uhrin roolin kautta, jonka avulla omia äänestäjiä on mahdollista puhutella (Niemi & Houni 2018, 17). Haastetta lisää myös se, kuinka sisällön mode- rointi ja sensuroiminen eri alustoilta on nähty tehottamana ratkaisuna tilanteeseen (Knuutila & Järvenpää 2022).

Journalismi on polarisaatiokehityksen kanssa toistaiseksi joutunut valitsemaan huonoista vaihtoehdoista vähiten huonon. Milloin tulisi kirjoittaa ja analysoida esi- merkiksi rasistisia lausuntoja tai salaliittoteoreetikoiden erilaisia selityksiä ajankohtai- sista ilmiöistä, ja milloin taas tulisi olla antamatta näkyvyyttä jättämällä kirjoittamatta aiheesta? Toisaalta taas journalistiset sisällöt saattavat ikään kuin ”karata” julkiseen keskusteluun niin, että sisältö ja merkitykset muuttuvat luonteeltaan jotakin asiaa tu- kevaksi tai vastustavaksi sen mukaan, kuka toimija ottaa asian omakseen.

Kuvaavana esimerkkinä tästä ”karkaamisesta” sekä siihen liittyvästä journalistisen median kipuilusta nähtiin Jälkiviisaat-keskusteluiden kohdalla, kun Anna Perhon ja Maryan Ablukarimin kommentit päättyivät perussuomalaisten nuorten poliitikko Joa- kim Vigeliuksen sosiaalisen median tileille. Vigelius, jonka viimeisin kohu nousi hä- nen transfobisista puheista Tampereen yliopiston luennolla (Jylkkäri 1.2.2021) arvos- teli videollaan Perhon ja Abdulkarimin ristiriitaisia näkemyksiä mielenosoituksista. Videota katsottiin Youtubessa noin 20 000 kertaa, kunnes se poistettiin alustalta Yleis- radion pyynnöstä. Ylen mukaan videon sisältö loukkasi tekijänoikeuteen liittyviä so- pimuksia.

Helsingin Sanomat uutisoi videosta ja sen herättämästä kohusta viikko Convoy- mielenosoituksen jälkeen (HS 12.2.2022). Jutussa Ylen viestintä- ja brändijohtaja Ville

Nurminen puolusteli tekoa sillä, että tekijänoikeuslakien suhteen ”tasapainoilu on vaikeaa”. Videon poistamiseen liittyvä ongelma linkittyi tekijänoikeuslakiin, mutta poliittinen ulottuvuus sisällön suhteen oli vähintäänkin yhtä merkittävä. Oikeistopopulistiset toimijat saivat Jälkiviisaat-ohjelman vieraiden näkemyksistä pontta omalle politiikalleen, jota Yleisradio vahvisti entisestään: Youtuben 20000 katselukertaa muuttui videon poistamisen jälkeen Twitterissä yli 400000 katselukertaan.

Tilanne on oiva esimerkki siitä, millä tavalla sosiaalisen median logiikka ja konventiot haastavat journalistisia toimijoita. Yhteiskunnallisista tapahtumista uutisoidessa erilaiset toimijat voivat lisätä tapahtumiin omia merkityksiä määrittelemällä siihen liitettyjä poliittisia aspekteja. Vigeliuksen tapauksessa tässä uudelleenmäärittelyssä asemoidaan Yleisradio sekä valitut asiantuntijat mediaeliitiksi, jonka sisällä sallitaan ”tekopyhä”, vain tietyt ideologiset lähtökohdat hyväksyvä suhtautuminen mielenosoittamisoikeuteen. Täten ristiriitaisella suhtautumisella (tai negatiivisilla afekteilla, kuten pilkkaamisella) voidaan ikään kuin vahingossa tai tahtomatta vahvistaa vastakkainasettelua antamalla mahdollisuus poliittiseen uudelleenmäärittelyyn.

Oli videokohussa kyse tekijänoikeuslaista tai Ylen näkemyksestä siitä, millaista sisältöä ja sisällön kiertämistä on vastuullista edistää eri sosiaalisen median alustoilla, oli lopputulos epäedullinen yleisen luottamuksen ja polarisaation näkökulmasta. Tapaus alleviivaa sitä, kuinka mediatoimijoiden toimintaympäristö on sosiaalisen median logiikan ja oikeistopopulistisen politiikan myötä muuttunut olennaisesti, ja kuinka tässä ympäristössä neutraaliin tiedonvälitykseen liittyy myös tyyliä ja tunteet.

5.3 Sovittelujournalismia vai mediapopulismia?

Journalismin nykykeskusteluissa on noussut esille sovittelujournalismin käsite, jonka avulla polarisaatioon liittyviin ongelmiin olisi mahdollista reagoida. Sovittelujournalismilla tarkoitetaan sellaista journalistista otetta, jonka tarkoituksena on journalistisen etiikan ja objektiivisen informaation välittämisen lisäksi dialogin ja yhteiskunnallisen ymmärryksen lisääminen. Sovittelu-termi viittaa konfliktinhallintaan sekä tilanteeseen, jossa ulkopuolinen toimija auttaa osapuolia edistämään ratkaisumahdollisuuksia. Journalismiin sovittelu yhdistyy ideana sellaisesta rakentavuudesta, jossa sovittelulla ei tarkoiteta kritiikkittömyyttä, hymistelyä ja kaikkien näkökulmien esittämistä tasa-arvoisina, vaan moniäänisyyden korostamista ja agonistista demokratiakäsitystä, jossa olennaisena vaikuttaa eturistiriitojen ja erilaisten maailmankuvien jännitteiden läsnäolo ympärillä olevassa maailmassa. (Hautakangas & Ahva 2018, 281)

Sovittelujournalismin ratkaisuvoima ei liity ainoastaan journalismiin, sillä käsitteellä on myös voimakas linkki yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen kuuntelemisen, luottamuksen ja yhteiskunnallisen vastuun kautta. Vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta etenkin kuunteleminen on noussut olennaisena osana esiin, sillä siihen kulminoituu ajatus aktiivisesta ja eettisestä yhteistoiminnasta. Aktiivisen, avoimen ja aidosti toisen osapuolen näkökulmista kiinnostuneen kuuntelemisen tavoitteena ei ole vain viestinnän havainnointi tai omien tavoitteiden saavuttaminen, vaan myös yhteistyön mahdollisuuksien luominen sekä suhteiden vaaliminen. Kuunteleminen on täten mahdollista nähdä keskustelun tilana tai paikkana, jossa yhteisen merkityksellisen vuorovaikutuksen rakentaminen on arvokasta itsessään. (Hautakangas & Gerlander 2021)

Sovittelujournalismiin liittyy olennaisesti tutkijoiden ja toimittajien yhteistyö sekä mediakentän yhteiskunnallisen vastuun kysymykset. Tunteita herättävissä uutisaiheissa, kuten maahanmuutossa, sanan-, ja uskonnonvapausasioissa tai Convoy-mielenosoituksen salaliittoteorioissa tutkijoiden intressit saattavat olla ristiriidassa toimittajien tai muiden mediassa äänessä olevien toimijoiden kanssa. Tutkijoiden käymää akateemista keskustelua määrittävät erilaiset taustaoletukset, tulosten monitulkintaisuus sekä laajat käsitteet, jotka eivät välttämättä istu toimittajan näkemyksiin uutiskielen merkityksestä tai lopullisen uutisjutun narratiivisesta luonteesta. Eri-laisten intressien merkitys korostuu ajankohtaisesta, tunteita herättävästä asiasta uutisoitaessa, sillä toimittajien tehtävän ollessa selkeän, tutkimustietoon pohjautuvan informaation välittäminen, saattaa tutkijan rooli liukua kohti voimakkaampaa kantaaottavuutta mitä tutkijan positio lähtökohtaisesti edellyttäisi. (Hautakangas, Vuolanto & Ylikoski 2020, 34) Täten journalistien ja tutkijoiden yhteistyössä tulisi nojata sovittelujournalismin periaatteisiin, jossa uutisoitavien aiheiden kokonaisuus palvelisi yhteiskunnallista hyvää mediapopulismien sijaan. Journalistisissa sisällöissä tulisi siis keskittyä ennen kaikkea syväluotaavaan laadukkaaseen sisältöön ylyksinkertais- tamisen ja vastakkainasettelujen sijasta (Sutinen 2020, 87).

Sovittelujournalismin tavoite on eittämättä jalo, mutta sen käytännön toteutus eri konteksteissa voi osoittautua haastavaksi. Yleisradion maaliskuussa 2022 julkaissama ”Suomineidot”-dokumentti toimii kuvaavana esimerkkinä. Dokumentissa seurattiin kolmea kansallismieliseksi identifioituvan naishenkilön elämää, joiden ajatusmaailmat heijastelivat osittain suoranaista natsismia, mutta myös laajemmin kansallismielisen ideologian merkityksiä erilaisille ihmisille erilaisissa elämäntilanteissa. (ks. Suomineidot 2022)

Dokumentin julkaisu sai sosiaalisessa mediassa aikaan kohun, jossa Yleisradiota kritisoitiin dokumentin aiheuttamasta rasismien normalisoinnista, kritiikittömästä toteutustavasta sekä julkaisuajankohdasta rasisminvastaisella viikolla. Dokumentin ohjannut Ninni Rokosa sanoi sarjan ohjaamisella pyrkivänsä lisäämään ymmärrystä,

joka ilmenee nimenomaan kansallismielisyyden moninaisuuden hahmottamisen kautta. Yleisradion luovien sisältöjen päällikkö Ville Vilén vastasi myös kritiikkiin nostamalla esiin saman sovittelujournalistisen perusajatuksen: ymmärryksen lisäämisen erilaisista maailmankuvista suomalaisessa yhteiskunnassa. (HS 21.3.2022, Yle 22.3.2022)

Aivan kuten Convoy-mielenosoitus, myös Suomineidot-dokumentti aiheutti julkisessa keskustelussa affektiivisen yleisön reaktioita sekä tahmaisten affektien käyttöä. Mielenkiintoista on se, kuinka dokumenttia analysoitiin Ylen Jälkiviisaat-ohjelman sisarohjelmassa, kulttuurielämää ruotivassa Jälkinäytös-formaatissa lähes samanlaisen huumorin ja yksinkertaistusten värittämänä kuin Convoy-tapahtumaa. Yksinkertaistukset ilmenivät ohjelmassa esimerkiksi natsi-termin varauksettomassa käytössä, ja ivallinen huumori taas esimerkiksi vitsailusta siitä, kuinka dokumentin huonous ”ei ole natsinaisten vika” ja kuinka sarjan toinen tuotantokausi voisi olla nimeltään ”natsinaiset rannalla”. (Jälkinäytös 24.3.2022)

Dokumentin ohjaajan ja sisällön tuottamisesta vastaavan Ylen päällikön mukaan dokumentilla oli tavoite ymmärryksen lisäämisestä ja polarisaation vähentämisestä. Sosiaalisessa mediassa leimahtanut kritiikki kuitenkin väsytti keskustelusta ilmiöön liittyvät monimutkaiset elementit, kuten kansallismielisen ideologian hyvinkin erilaiset merkitykset dokumentin henkilöille, tai henkilöiden elämässä tapahtuneiden käännekohtien merkitykset heidän maailmankuvansa muodostumiseen. Etenkin Twitterissä ilmiötä ymmärtävän pohtimisen sijaan esiin nousi natsismiin liittyvä termistö, jonka myötä keskustelussa oli nähtävillä jopa moraalipaniikkia muistuttavaa kritiikkiä siitä, kuinka natsismi leviää Ylen myötävaikutuksella suomalaiseen yhteiskuntaan.

Vaikka natsismi oli dokumentissa selkeästi läsnä, voi natsitermistön käyttämisen matalaa kynnystä problematisoida rinnastamalla se Jokisaloon mainitsemaan fasismin käsitteen inflatoriseen käyttöön, jonka myötä ilmiön laajat yhteiskunnalliset merkitykset hälvenee keskustelusta. Yhteiskuntapoliittisesti olisi tärkeää kysyä, missä määrin Suomineidot-dokumentin saama kritiikki on suhteessa tosiasiallisesti Suomessa ilmenevään suoranaiseen natsismiin ja mikä merkitys tämänkaltaisella kärkkäällä ja yksinkertaistavalla tuomitsemisella on kansallismieliseen liikehdintään laajemmassa mittakaavassa. Kansalaiskeskustelun ohella suuri merkitys on myös sillä, millaisiin mittasuhteisiin ja millaisiin affektiivisiin kuvaajiin dokumentin poliittiset merkitykset liitetään mediakentässä.

Suomineidot-dokumentin merkityksiä suhteessa journalismiin ja politiikkaan pohdittiin Yleisradion mediakriittisessä Viimeinen sana -ohjelmassa 25.3.2022, jossa vieraana olleen mediatutkija professori Anu Koivusen mukaan sarjaa olisi tullut lähestyä tosi tv:n ja realityn tyyllilajien kautta, joissa sisäänrakennettu elementti ristiriitaisista hahmoista sekä heidän herättämistään tunteista ohjaa katsojaa tulkitsemaan

tapahtumia esimerkiksi samaistumalla tai inhoamalla. Koivusen mukaan kyseisten tyyli- ja laajuuksien vaatimus koskien tunteita ja identifiointia tekee Suomineidot-dokumentista kelvottoman yhteiskunnallisen ymmärryksen lisääjänä. (Koivunen 2022)

Koivusen analyysi dokumentista osoittaa osittain sen, kuinka sovittelujournalismin toteuttaminen voi olla vaikeaa, ja kuinka tulenarkojen aiheiden käsittely koheesiota lisääväällä tavalla on uudenlainen haaste journalismille. Haasteita lisää toisaalta myös se, kuinka jo todetut median kaupalliset paineet yhdistyvät mediakentän omaan suhtautumiseen sovittelujournalismin mahdollisuuksista ja tavoitteista. Esimerkiksi Viimeinen sana -ohjelman toisen vieraan, Ylioppilaslehden päätoimittaja Tuija Siltamäen mukaan journalistiseen ajatteluun ei sovi ajatus kansallisen koheesion rakentamisesta, sillä journalismin tehtävä on palvella yleisöä. Toisaalta Siltamäki näki hyvää Suomineidot-dokumentin kohdalla siinä, kuinka ohjelmassa jossain määrin onnistui valottamaan erilaisten maailmankuvien epäloogista ja poukkoilevaa muodostumista. Sen lisäksi Siltamäki harmitteli dokumentin epäonnistumista, sillä ymmärryksen lisääminen jäi yksilötasolle, eikä tarttunut esimerkiksi siihen, kuinka ääriajattelun lisääntyminen saattaa olla yhteydessä rakenteellisiin tekijöihin, kuten eriarvoisuuteen ja luokkaerojen kasvuun. (Siltamäki 2022)

Siltamäen näkemysten osittainen ristiriitaisuus alleviivaa sovittelujournalismin implementoinnin haasteita. Tilannetta on muotoillut myös mediatutkija ja uskontieteen professori Katja Valaskivi, jonka mukaan journalistiset toimijat eivät ole hahmottaneet vastuutaan suhteessa yleisöriippuvuuteen (Kivioja 2022, 138). Kysymys journalismin vastuusta ja roolista affektiivisen polarisaation rakentumisessa jää siis osittain avoimeksi; tulisiko median hyödyntää sovitteluun painottuvaa sisältöä jopa katsojamäärien kustannuksella?

Suomineidot-dokumentin herättämä keskustelu kansallismielisyydestä muistuttaa läheisesti Convoy-mielenosoituksen ympärillä käytyä keskustelua. Molempia ilmiöitä on esimerkiksi yksinkertaistettu eri yhteyksissä sekä pilkattu ja vähätelty julkisessa keskustelussa. Myös molempien ilmiöiden edustajien ääni on osittain puuttunut keskustelusta. Salaliittoteorioiden kohdalla osa ongelmaa on se, ettei salaliittoteoreetikkoa tai heidän valtuuttamaa asiantuntijaa voida laittaa rinnakkain tieteelliseen konsensukseen nojaavan asiantuntijan kanssa etenkin journalistisessa kontekstissa, sillä asetelmalla olisi niin kyseisen asiantuntijan, mutta myös laajemman, yleisen asiantuntijuuden kannalta epäedullinen vaikutus. Keskusteluun osallistamisesta mediassa hankaloittaa myös se, kuinka salaliittoteorioita kannattavia yhdistää lähtökohtainen epäluottamus mediaa ja keskustelun pelisääntöjä kohtaan. Tämä epäluottamus ilmeni selkeästi Kiviojan tekemässä salaliittotutkimuksessa, jossa Suomen suurimmat salaliittonimet kieltäytyivät haastatteluista.

Helsingin yliopiston talvella 2022 järjestämässä ”Uskaltaako tästä edes puhua”-paneelikeskustelussa salaliittoteorioita ja ääri liikkeitä tutkinut tutkijatohtori Niko Pyrhönen esitti ongelmaan ratkaisuksi sen, että salaliittoteoreetikoiden kohdalla tulisi pitää ”ovia auki” keskustelulle, olematta kuitenkaan tinkimättä yhteiskunnallisen keskustelun normeista, kuten turvallisen tilan periaatteesta. Pyrhönen painotti sitä, kuinka yhteiskunnallisen keskustelun pelisäännöt eivät välttämättä ole kaikille samat. Täten tärkeäksi tekijäksi nousee yhteisten pelisääntöjen paalutus sekä asiattoman ja haitallisen puheen korjaaminen ystävällisellä tavalla. Tämä lähtökohtainen ystävällisyys antaisi mahdollisuuden vuorovaikutukseen siten, ettei vastapuoli ”menettäisi kasvojaan”. (Pyrhönen 2022) Tilanne on kuitenkin hankala, sillä ystävällinen ja ymmärtävä ote ei istu sosiaalisen median virittämään vastakkainasettelujen keskustelu-ympäristöön. On myös todettava, että vihapuheeseen vastaaminen ystävällisyydellä voi monellakin tapaa olla helpommin sanottu kuin tehty.

Tässä tutkimuksessa tehdyt havainnot viittaisivat ratkaisun löytyvän jostain journalististen sisältöjen ja niin kasvokkain kuin sosiaalisessa mediassa tapahtuvien arkisten vuorovaikutustilanteiden välimaastosta. Affektit ovat näissä yhteyksissä linkittyneet siihen, *millä tavalla ja tyylillä* asioista puhutaan, *mitä merkityksiä* näihin tapoihin liitetään sekä *kuka* näitä tapoja ja merkityksiä tekee todelliseksi. Affektiivisuuden lisäksi yhtälöön linkittyy yhteiskunnallisen vastuun kysymykset yhteiskunnallisen koheesion rakentamisesta, julkisen keskustelun ohjaamisesta sekä liberaalin demokratian arvojen vaalimisesta. Journalistiset ohjelmat, keskustelutilaisuudet, poliittiset tiedotustilaisuudet, uutisten liveseurannat sekä ennen kaikkea uudenlaiset sosiaalisen median sisällöt toimivat esimerkkeinä siitä, kuinka eri tunteisiin liittyvät tyylit käydä julkista keskustelua ovat modernissa mediaympäristössä uudella tavalla merkityksellisiä. Tässä kokonaisuudessa avainasemassa ovat erilaiset vaikuttajat ja tiedolliset auktoriteetit, joiden esiintyminen julkisuudessa heijastelee hyväksyttävän puheen rajoja sekä tapoja suhtautua erilaisiin ilmiöihin. Kuten Ahvakangas ja Gerlander (2018, 132) kirjoittavat:

”Yhteiskuntavastuuta koskevat kamppailut käydään julkisuuden verkostoissa kansalaisten, medioiden ja muiden toimijoiden vaikuttaessa toinen toisiinsa. Aktiivisen kuuntelemisen kautta organisaatiolla ja sen kanssa keskusteluun osallistuvilla on mahdollisuus tuntea niitä merkityksiä ja emootioita, joiden varaan yhteinen ymmärrys yhteiskuntavastuusta voi rakentua”.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen affektiivisuuden huomioimista eri yhteyksissä voisi helpottaa poliittiseen viestintään liittyvien kulttuurillisten ja affektiivisten elementtien tarkempi tutkimus niin yksilö- kuin rakennetasollakin. Affektiivista kehikkoa tulisi myös laajentaa kohti sosiaalisen median uusia sovelluksia ja niiden mukana muuttuvia kulttuurillisia käytäntöjä. Tässä tutkimuksellisena apuna voisi toimia soveltelu-journalismin lisäksi affektiivisen turvallisen tilan käsite, joka laajentaisi turvallisen tilan tunteisiin liittyviä ulottuvuuksia. Käsitteen määritelmässä olennaista olisi

etenkin aktiivisen kuuntelemisen kautta hahmottuva dialogi ja ymmärrys, joka voittaisi kaikkia tilassa vaikuttavia toimijoita, ei vain oikeistopopulisteja tai salaliittoteoreetikoita. Kaikkia osapuolia koskeva vastuu vuorovaikutuksen onnistumisesta mahdollistaisi keskustelun ilman erilaisia vihapuheen muotoja aina rasistisesta ja syrjivästä puheesta vähättelevään ja ulossulkevaan pilkkaamiseen. Sovittelevan otteen ja aktiivisen kuuntelemisen avulla vuorovaikutus olisi tällöin itsessään arvokas tavoite, ja sen myötä myös varsinaiset asiakysymykset olisi mahdollista ratkaista tehokkaammin.

LÄHTEET

- Ahmed, Sara. 2018. Tunteiden kulttuuripolitiikka. Kääntänyt Elina Halttunen-Riikonen. Niin & näin, Tampere.
- Amarasingam, Amarnath. Argentino, Marc-André. 2020. The Qanon Conspiracy Theory: A Security Threat in the Making? *Combat Terrorism Center, At West Point*. Volume 13, Issue 7. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://ctc.westpoint.edu/the-qanon-conspiracy-theory-a-security-threat-in-the-making/>
- Beck, Ulrich. 1992. *Risk Society. Towards a New Modernity*. Kääntänyt Mark Ritter. Sage Publications.
- Conover, M., Ratkiewicz, J., Francisco, M., Goncalves, B., Menczer, F., & Flammini, A. 2021. Political Polarization on Twitter. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 5(1), 89–96. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/14126>
- Douglas, Karen. Sutton, Robbie M. 2018. Why conspiracy theories matter: A social psychological analysis. *European Review of Social Psychology*, 29, 256–298. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10463283.2018.1537428>
- Eskola, Jari. Suoranta, Juha. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Erkkola, Maijaliisa. Fogelholm, Mikael. Silvasti, Tiina. 2019. Ilmastokriisi ja kansanterveys : on tekojen aika. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 56(4), 269–271. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.23990/sa.87897>
- Gerlander, Maija. Hautakangas, Mikko. Ahva, Laura. 2018. Vuorovaikutuksen jännitteet toimittajan työssä : sovittelujournalismin herättämiä näkökulmia. *Prologi, puheviestinnän vuosikirja*. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60976>
- Hakkarainen, Ari. 2010. *Sosiaalisessa mediassa muhii muutos*. E-kirja, haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789525901016>
- Harju, Inkeri. 2020. *He, jotka uskovat hömppään – suomalaisten salaliittoteoreetikoiden kehystäminen Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa vuonna 2020*. Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123814>

- Hautakangas, Mikko. Ahva, Laura. 2018. Sovittelujournalismi kirkastaa keskustelua. Teoksessa Media & Populismi – työkaluja kriittiseen journalismiin. Toimittaneet Niemi, Mari K ja Houni, Topi. 278–304. Vastapaino, Tampere.
- Hautakangas, Mikko. Ahva, Laura. Haara, Paula. 2017. Sovittelujournalismin käsikirja. Tampereen yliopisto. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/102456>
- Hautakangas, Mikko. Gerlander, Maija. 2021. Kuunteleminen vastuullisuuden ja luottamuksen rakentajana : esimerkkinä journalismin yhteiskuntavastuu. Vastuullinen viestintä (pp. 124–138). Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/77921>
- Hautakangas, Mikko. Vuolanto, Pia. Ylikoski, Matleena. 2020. Sovittelujournalismin keinoin vaikeiden aiheiden kimppuun. Teoksessa Viheliäs tiede – ja muita vaikeita uutisia. Toimittaneet Heikkilä Mari ja Tuukka Tammi. 33–57.
- Herkman, Juha. 2011. Poliitikko ja mediajulkisuus. Vastapaino, Tampere.
- Herkman, Juha. 2019. Populismin aika. Vastapaino, Tampere.
- Hokkanen, Julius. Koivunen, Anu. Turunen, Maiju. 2021. Datan alaiset. Kansanedustajien digitaalinen arki. Tampereen Yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/132432>
- Huisman, Anssi. 2011. Hyvä paha sosiaalinen media : Organisaatioiden uhkat ja mahdollisuudet sosiaalisessa mediassa. Pro-gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201102081755
- Huovinen, Arto. 2021. Salaliittoteoriat eivät häviä kieltämällä tai pilkkaamalla. Kansan Uutiset. 27.12.2021. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta <https://www.ku.fi/artikkeli/4666307-.salaliittoteoriat-eivat-havia-kieltamalla-tai-pilkkaamalla>
- Iosifidis, Petros. Nicoli, Nicholas. 2020. Digital Democracy, Social Media and Disinformation. Routledge. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.jyu.fi/books/mono/10.4324/9780429318481/digital-democracy-social-media-disinformation-petros-iosifidis-nicholas-nicoli>
- Isotalo, Veikko. Söderlund, Peter. Von Shoultzs, Åsa. 2020. Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien siirtymät 2003–2019. Teoksessa Poliitiikan ilmastonmuutos. Toimittaneet Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina ja

- Wass, Hanna. Valtioneuvoston julkaisuja. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162429>
- Isotalus, Pekka. Jussila, Jari. Matikainen, Janne. 2018. Twitter viestintänä ja sosiaalisen median ilmiönä. Teoksessa Twitter viestintänä. Ilmiöt ja verkostot. Toimittaneet Isotalus, Pekka, Jussila, Jari ja Matikainen, Janne. 31-50. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://sites.tuni.fi/uploads/2019/03/9eecbccf-isotalus-jussila-matikainen-twitter-viestintana.pdf> (tuni.fi)
- Jallinoja, Piia. Väliaverron, Esa. 2021. Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. Media & Viestintä Vol 44, Nro 1. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/107298>
- Jokisalo, Jouko. 2016. Euroopan radikaali oikeisto. Into Kustannus Oy, Helsinki.
- Jokisipilä, Markku. 2021. Perussuomalaiset – Halla-Ahon ja Purran linjalla. Otava.
- Juntunen, Laura. 2009. Journalistinen etiikka kriisissä. Kiireen ja kilpailun haasteet toimittajien ammatilliselle itsekurille. Media & viestintä Vol 3, Nro 2. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62960>
- Jyväskylän yliopisto. 2020. Tutkimusstrategia. Haettu osoitteesta:
<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/yfi-tutkimusstrategia-2020-1.pdf>
- Järvelä, Maria. Kröger, Teppo. Silvasti, Tiina. 2012. Yhteiskuntapolitiikan peruskysymyksiä. Teoksessa Ovia yhteiskuntatieteisiin. Toimittaneet Moisio, Olli-Pekka, Korhonen, Pekka, Järvelä, Maria ja Lehtonen, Eeva. E-kirja, haettu osoitteesta: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37480>
- Kantola, Anu. 2022. Kahdeksan kuplan Suomi. Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat. Gaudeamus, Tallinna.
- Kivioja, Pasi. 2022. Salaliittoteorioiden ihmemaassa. Tositarinoita ihmisistä kaninkolossa. Docendo.
- Knuutila, Aleks. Kosonen, Heidi. Saresma, Tuija. Haara, Paula. Pöyhtäri, Reetta. 2019. Vihan vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161812>
- Knuutila, Aleks. Järvenpää, Riia. 2022. Sosiaalisen median moderointi ei ratkaise yhteiskunnallisia ongelmia. Politiikasta.fi-verkkajulkaisu, haettu osoitteesta:

<https://politiikasta.fi/sosiaalisen-median-moderointi-ei-ratkaise-yhteiskunnallisia-ongelmia/>

Koivunen, Anu. 2022. Viimeinen sana. Natsien normalisointi ja sodan täyttämä media. Yle. Kohdissa 12:00-14:00, 25:30-25:50. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:<https://areena.yle.fi/1-60895821>

Koskela, Merja. Sihvonen, Tanja. 2018. #Hastagin funktiot Twitterissä. Teoksessa Twitter viestintänä. Ilmiöt ja verkostot. Toimittaneet Isotalus, Pekka, Jussila, Jari ja Matikainen, Janne. 31-50. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://sites.tuni.fi/uploads/2019/03/9eebccf-isotalus-jussila-matikainen-twitter-viestintana.pdf> (tuni.fi)

Koskinen, Inkeri. 2021. "Älä jaa meemikuvia koronarokotuksesta kieltäytyvistä" - Syyllistäminen ja pilkkaaminen pahentavat rokote-epäroijien epäluottamusta. Tampereen Yliopisto. Mustread-verkkojulkaisu, haettu osoitteesta: <https://www.mustread.fi/artikkelit/ala-jaa-meemikuvia-koronarokotuksesta-kieltaytyvista-syyllistaminen-ja-pilkkaaminen-pahentavat-rokote-eparoiijien-epaluottamusta/>

Kosonen, Miia. Laaksonen, Salla-Maaria. Terkamo-Moisio, Anja. Rydenfelt, Henrik. 2018. Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. Etiikka.fi-verkkojulkaisu. Haettu osoitteesta: <https://etiikka.fi/tutkimusetiikka/sosiaalinen-media-ja-tutkijan-etiikka/>

Kristallipuolue. 2022. Puolueen yleisohjelma. Haettu osoitteesta: <https://www.kristallipuolue.fi/yleisohjelma/>

Kärki, Kaisa. 2021. Syrjintä terveydenhuollossa lisää rokotekieltäytymisiä. Etiikka.fi-verkkojulkaisu, haettu osoitteesta: <https://etiikka.fi/syrjinta-terveydenhuollossa-lisaa-rokotekieltaytyymisia/>

Mannevu, Mona. 2015. Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumoa. Väitöskirja, Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/113529>

Mao, Jia-Yan. Yang Shen-Long. Guo, Yong-Yu. 2020. Are individuals from lower social classes more susceptible to conspiracy theories? An explanation from the compensatory control theory. Asian Journal of Social Psychology 23, 372-383. Verkkoainesto, haettu osoitteesta: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ajsp.12417>

Maryan, Abdulkarim. @FlyAbdulkarim. 2022. Kritisoin viime viikolla Convoy-mielenosoitusta Jälkiviisaissa. Oma puheenvuoroni oli ristiriidassa sen kanssa, mitä ajattelen sanan- ja ilmaisunvapaudesta ja olen saanut siitä aiheellista

kritiikkiä. Kiitos palautteistanne. Tulin antaneeksi esimerkin huolipuheen tekopyhydestä. Haettu osoitteesta:
<https://twitter.com/flyabdulkarim/status/1491320213782302720>

Metelinen, Sami. 2021. Kansakunnan kivijalka. Pandemiassakin suomalainen luottaa presidenttiin, poliisiin ja puolustusvoimiin. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Raportti No 95, 8.6.2021. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/06/no_95.pdf

Mickelsson, Rauli. 2021. Kirja-arvio: Mikä perussuomalaisia vaivaa? Poliitikasta.fi-verkkojulkaisu, haettu osoitteesta: <https://politiikasta.fi/kirja-arvio-mika-perussuomalaisia-vaivaa/>

Mustosmäki, Armi. Sihto, Tiina. 2022. "Childish, Self-Centered, and Cruel". Classed Disgust, Maternal Complaint, and Mediated Morality in an Anonymous Online Discussion Board. Teoksessa Cultural Approaches to Disgust and the Visceral. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9781003205364/cultural-approaches-disgust-visceral-max-ryyn%C3%A4nen-heidi-kosonen-susanne-yl%C3%B6nen>

Mäkinen, Kari. 2019. Sanat ovat tekoja : Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. Valtioneuvoston julkaisuja. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161613>

Newman, Sheila. Mckillop, Andrew. 2008. The Final Energy Crisis. Toimitettu teos. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=3386420>

Niemi, Mari K. Houni, Topi. Toim. 2018. Media & Populismi – työkaluja kriittiseen journalismiin. Vastapaino, Tampere.

Nikunen, Kaarina. Pantti, Mervi. 2018. Tapaus Ku Klux Klan: affektiivinen julkisuus, moraaliset tunteet ja tahmaiset kuvat. Teoksessa "Pakolaisuus, tunteet ja media. Toimittaneet Maasilta, Mari ja Nikunen, Kaarina. 71–92. Vastapaino, Tampere.

Noppiari, Elina. Hiltunen, Ilmari. 2018. Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa. Teoksessa Media & Populismi – työkaluja kriittiseen journalismiin. Toimittaneet Niemi, Mari K ja Houni, Topi. 236–273. Vastapaino, Tampere.

Ojala, Markus. 2018. Puolueettoman journalismin aika on ohi. Poliitikasta.fi-verkkojulkaisu, haettu osoitteesta:
<https://politiikasta.fi/puolueettomanjournalismin-aika-on-ohi/>

- Palonen, Emilia. Saaresma, Tuija. 2017. Perussuomalaiset aikajanalla 1986 – 2017. Luku teoksessa Jätkät ja jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka. Toimittaneet Palonen, Emilia ja Saaresma Tuija. 338-339. Vastapaino, Tampere.
- Papadopoulos, Yannis. 2013. Democracy in Crisis? Politics, Governance and Policy. Bloomsbury Publishing. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=kCRHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=q3Kuf2_iiH&sig=R6jdHABQSVt1fIfXh6ENZ4Lq_Hs&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Patino, Bruno. Kilpeläinen, Tapani. 2020. Levottomat: huomiotalous ja keskittymiskyvyttömyys. Niin & näin. E-kirja, haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-7189-69-6>
- Perussuomalaiset. 2021. Kunnallisvaaliohjelma. Haettu osoitteesta: <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2021/01/PSkuntavaaliohjelma2021.pdf>
- Pierson, Paul. 2017. American hybrid: Donald Trump and the strange merger of populism and plutocracy. The British Journal of Sociology, 68: S. 105-S119. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-4446.12323>
- Pietilä, Veikko. 2010. Joukko ja julkiso. Teoksessa Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus-, ja toimintamuodoista. 77-95. Tampereen Yliopistopaino.
- Pietilä, Veikko. 2010. "Matti Matalaisen" julkea ehdotus, ja vähän muutakin. Teoksessa Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus-, ja toimintamuodoista. 243-268. Tampereen Yliopistopaino.
- Pyrhönen, Niko. 2022. Saako uskaltaako tästä edes puhua? Dialogitaidot ja polarisoitumisen ehkäisy. Dialogitaitajat -Youtube-kanava. Kohdassa 48:00-51:00) Haettu osoitteesta: https://www.youtube.com/watch?v=NjKk5_rb7dY
- Pöyhtäri, Reeta. Haara, Paula. Raittila, Pentti. 2013. Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Suomen Yliopistopaino, Tampere. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2013/11/Vihapuhe-sanavapautta..versio_PAINOVERSIO_21.10.13.pdf
- Rahkonen, Mika. 2021. Hetkinen. Mitä täällä tapahtuu? Luentomateriaali kurssilla Mediamaiseman murrokset. Jyväskylän yliopisto. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/hum/kivi/viestinnan-ja-median-perusopinnot-2021-2022/viip1003>

- Reunanen, Esa. Reuters-instituutti. 2021. Digital News report. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/finland>
- Ridell, Seija. 2010. Johdannoksi teokseen. Teoksessa Julkisot, yleisöt ja media : suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista. Toimittaneet Pietilä, Veikko, Kylmälä, Timo P., Kauko, Renvall, Mika, Reunanen, Esa, Ridell, Seija, Sirkkunen Esa ja Suikkanen, Risto.
- Ruotsalainen, Maria. 2017. Vihapuheen” nousu julkisessa keskustelussa. Luku teoksessa Jätkät ja jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka. Toimittaneet Palonen, Emilia ja Saresma Tuija. 181–197. Vastapaino, Tampere.
- Räikkä, Juha. 2021. Salaliittoteorioiden filosofia. Temppelelherroista liskoihmiisiin. Gaudeamus Oy. Tallinna.
- Saarikoski, Petri. Suominen, Jaakko. Vaahasalo, Elina. 2019. Digitaalisia kohtaamisia. Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan. E-kirja, Gaudeamus. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523455917>
- Saarinen, Arttu. 2018. Tietolaatikko 3, Populistit ja luottamus mediaan. Teoksessa Media & Populismi. Toimittaneet Niemi, Mari K ja Houni, Topi, 273–278. Tampere: Vastapaino.
- Salonen, Margareta. Kannasto, Elisa. Paatelainen, Laura. 2019. Sosiaalisen median kommenttien analyysi multimodaalisesta näkökulmasta digitaalisen journalismin ja poliittisen viestinnän tutkimuksessa. Informaatiotutkimus, 40 (3), 163–188. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://journal.fi/inf/article/view/111071>
- Saresma, Tuija. 2019. ”Me”: Solidaarisuus, polarisaatio ja poteroituminen. Poliitikasta.fi-verkkójulkaisu, haettu osoitteesta: <https://politiikasta.fi/me-solidaarisuus-polarisaatio-ja-poteroituminen/>
- Saresma, Tuija. Pöyhtäri, Reeta. Knuutila, Aleks. Kosonen, Heidi. Juutinen, Marko. Haara, Paula. Tulonen, Urho. Nikunen, Kaarina. Rauta, Jenita. 2022. Verkkoviha : ”Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit. Valtioneuvosto, Helsinki. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164244>
- Schulze, Heidi. Linde, Jonas. Mauk, Marlene. Toim. 2020. Populism and Polarization: A Dual Threat to Europe’s Liberal Democracies? Politics and Governance, Volume 8, Issue 3 Cogitatio Press. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:

<https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/issue/viewIssue/185/PDF185>

Siltamäki, Tuija. 2021. Viimeinen sana. Natsien normalisointi ja sodan täyttämä media. Yle. Kohdassa 06:15-06:40, 17:30-18:30. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-60895821>

Sinimusta liike. 2022. Puolueohjelma. Haettu osoitteesta: <https://sinimustaliike.fi/ohjelma/>

Stieglitz, Stefan; Brockmann, Tobias; and Xuan, Linh Dang, 2012. Usage Of Social Media For Political Communication. PACIS 2012 Proceedings. 22. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: https://www.researchgate.net/profile/Stefan-Stieglitz/publication/259703948_Usage_of_Social_Media_for_Political_Communication/links/54d5e1e60cf2464758086d36/Usage-of-Social-Media-for-Political-Communication.pdf

Streeck, Wolfgang. 2015. Ostettua aikaa : demokraattisen kapitalismin lykätty kriisi. Suomentanut Kukkonen, Mari. Tampere, Vastapaino.

Sumiala, Johanna. Valaskivi, Katja. Tikka, Minttu. Huhtamäki, Jukka. 2018. Hybrid Media Events: The Charlie Hebdo Attacks and Global Circulation of Violence. Bingley: Emerald Publishing. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=5231409>

Sutinen, Essi. 2020. Uusi uhka oikealta laidalta – Äärioikeistolaisdiskurssit Ylen ja Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/69830>

Svanström, Maria. 2013. Sananvapaus, eettisyys ja rajat. Politiikasta.fi-verkkoyhteisö, haettu osoitteesta: <https://politiikasta.fi/sananvapaus-eettisyys-ja-rajat/>

Tiittula, Markus. 2022. Taistelu totuudesta : mikä salaliittoteorioissa koukuttaa ja miksi ne pitää ottaa vakavasti. Johnny Kniga. Helsinki.

Turtiainen, Ano. 2021. Arvoisat kollegat. Olen rukoillut teille ymmärrystä ja viisautta. Youtube-video, haettu osoitteesta: <https://www.youtube.com/watch?v=JUsiQYRBOEM>

Turtiainen, Riikka. Östman, Sari. 2015. Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Toimittaneet Laaksonen, Salla Maaria, Matikainen, Janne

- ja Tikka, Minttu. E-kirja, haettu osoitteesta:
<https://www.ellibslibrary.com/book/9789517684101>
- Tyler, Imogen. 2008. "Chav mum chav scum" – Class Disgust in Contemporary Britain. *Feminist media studies*, 8:1, 17–34. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680770701824779>
- Vaarakallio, Tuula. Palonen, Emilia. 2017. Populismin käsite 2000-luvulla. Luku teoksessa *Jätkät ja jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Toimittaneet Palonen, Emilia ja Saresma Tuija. 45–68. Vastapaino, Tampere.
- Valkila, Joni. 2020. Mitä voit tehdä, jos läheisestäsi on tullut salaliittoteorioihin uskova? <https://www.uskontojenuhrientuki.fi/salaliittoteoriat/>
- Vapauden liitto. 2022. Puolueohjelma. Haettu osoitteesta:
<https://vapaudenliitto.fi/puolueohjelma/>
- Vihma, Antto. Hartikainen, Jarno. Ikäheimo, Hannu-Pekka. Seuri, Olli. Totuuden jälkeen. Miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana. 2018. Kustanneosakeyhtiö Teos, Helsinki.
- Van Prooijen, Jan-Willem. 2018. Populism as political mentality underlying conspiracy theories. Teoksessa *Belief Systems and the Perception of Reality*. Routledge. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315114903-6/populism-political-mentality-underlying-conspiracy-theories-jan-willem-van-prooijen?context=ubx>
- Wass, Hanna. Kantola, Anu. Kauppinen, Timo M. 2022. With status decline in sight, voters turn radical right: how do experience and expectation of status decline shape electoral behaviour? *European Political Science Review*. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-political-science-review/article/with-status-decline-in-sight-voters-turn-radical-right-how-do-experience-and-expectation-of-status-decline-shape-electoral-behaviour/A9295A25DB4D1817C460555D351D0932>
- Yle. 2022. Eettiset periaatteet. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta:
<https://yle.fi/aihe/s/ylel%C3%A4isen-eettiset-periaatteet>

LIITTEET

LIITE 1 - UUTISLÄHTEET JA MEDIA-AINEISTOT

Helsingin Sanomat. 30.10.2021. Qanon pedofiileineen ja saatananpalvontoineen on varmaankin huuruisin salaliittoteoria – miten se levisi suomalaisiin perheenäiteihin? <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006705179.html>

Helsingin Sanomat. 9.1.2022. Amerikan äärikonservatiivien keskusteluissa heijastuvat nyt uho, riita ja epätoivo – tällaisia ovat Trumpin kannattajien keskustelukanavat. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007728974.html>

Helsingin Sanomat. 5.2.2022. Convoy Finland -mielenosoitus määrättiin päättymään – Poliisi: 15 ihmistä otettu kiinni, Mannerheimintie avattu liikenteelle. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008591726.html>

Helsingin Sanomat. 6.2.2022. Convoy-mielenosoitus oli osin humalaista sekoilua, mutta sille nauraminenkin on kolkkoa. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008592959.html>

Helsingin Sanomat. 12.2.2022. Yle vaati poliitikon tekemää videota poistettavaksi netistä, mistä seurasi äläkkä. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008609395.html>

Helsingin Sanomat. 21.3.2022. Dokumenttisarja Suomineidot esittelee kolme hyvin erilaista kansallismielistä naista. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008691400.html>

Helsingin Sanomat. 20.9.2022. Lääkärivaltuutettu alkoi paasata salaliittoteorioita koronasta – Valtuusto marssi historiallisesti ulos. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009081114.html>

Iltalehti. 6.1.2021. UPI:n Aaltola: Menossa on vallankaappausyritys – ”Tilanne on äärimmäisen huolestuttava”. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/a6250a27-a756-4b55-b39f-039c8b5309df>

Iltalehti. 6.2.2022. Näin poliitikot ottivat kantaa Convoy-mielenosoitukseen: ”Osoittivat paha mieltään”. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/05a5787a-13ea-49c0-a45e-ec38551f4580>

Iltalehti. 8.2.2022. Ville Rannan pilapiirros: Näin kunnon ihmisen on ymmärrettävä Convoy. <https://www.iltalehti.fi/villeranta/a/4bdcbf12-e31a-41f2-ad9a-ee8b3cc4903b>

Iltasanomat. 6.2.2022. Mitä convoy-mielenosoituksesta seuraa? "Kun tämä on ohi, ei ole olemassa mitään Convoy Finlandia" <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008592733.html>

Iltasanomat. 11.2.2022. Jyrki Lehtolan kolumni: Convoy-mielenosoitus voisi olla karnevalistista iloittelua ilman "perunasäkkejä" ja "surkimksia". <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008603491.html>

Jyväskylän ylioppilaslehti 1.2.2021. " Korkeakoulutettuja kuritetaan kitsastellen Jyväskylässä, yliopisto voi kuitenkin teoriassa puuttua ongelmallisiin puheisiin – Tampereen yliopistossa opiskelijaa rangaistiin vaivihtaa ja syy on jäänyt hämärän peittoon" <https://www.jylkkari.fi/2021/02/korkeakoulutettuja-kuritetaan-kitsastellen-jyvaskylassa-yliopisto-voi-kuitenkin-teoriassa-puuttua-ongelmallisiin-puheisiin-tampereen-yliopistossa-opiskelijaa-rangaistiin-vaivihkaa-ja-syy-on-jaanyt/>

MTV3. 5.2.2022. Putous, kausi 14. Jakso 1. Verkkoaineisto, haettu osoitteesta: <https://www.mtv.fi/sarja/33006172002/1549995>

MTV3. 11.8.2022. Ano Turtiaisen puuhaama puolue sai tarvittavat kannattajakortit kasaan päivässä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ano-turtiaisen-puhaama-puolue-sai-tarvittavat-kannattajakortit-kasaan-paivassa/8209648>

Satakunnan kansa. 10.2.2022. #Cännivoy2022, miten meni noin niinku omasta mielestä? <https://www.satakunnankansa.fi/kolumnit/art-2000008600064.html>

Seura. 9.2.2022. Korona- ja Trump-salaliittoteoriat – Esko Valtaoja: "On pelottavaa ajatella, että ihminen voi hurahda uskomaan aivan mihin tahansa ja ryhtymään järjettömiin tekoihin". <https://seura.fi/blogit-ja-kolumnit/esko-valtaoja/korona-ja-trump-salaliittoteoriat-esko-valtaoja-on-pelottavaa-ajatella-etta-ihminen-voi-hurahda-uskomaan-aivan-mihin-tahansa-ja-ryhtymaan-jarjettomiin-tekoihin/>

Yle. 27.2.2021. IL: Kansanedustaja Ano Turtiainen on erotettu perussuomalaisista. <https://yle.fi/uutiset/3-11813107>

Yle. 31.8.2021. Perussuomalaiset erotti suosituksen podcastin juontajat puolueesta – Milad "Slim Mill" Dehghan: "Meidät halutaan pois hinnalla millä hyvänsä" <https://yle.fi/uutiset/3-12079037>

Yle. 1.10.2021. Jälkiviisaat. Elokapinan syyskapina, ravintolarajoitukset ja opettajien tyytymättömyys. <https://areena.yle.fi/1-50958242>

Yle. 2.10.2021. Qanon sulautui muihin salaliittoteorioihin, mutta sen ajatusmallit elävät ja voivat hyvin. <https://yle.fi/uutiset/3-12126126>

- Yle. 3.2.2022. "Me saadaan oikeasti koko Helsinki tukkoon" – tästä on kyse sosiaalisen median kapinaryhmässä, joka aikoo aiheuttaa kaaoksen perjantaina Helsingissä. <https://yle.fi/uutiset/3-12300898>
- Yle. 4.2.2022. Jälkiviisaat. "Bensan hintaa voisi roimasti korottaa, jotta ei olisi varaa tukkia Mannerheimintietä". <https://areena.yle.fi/1-61701811>
- Yle. 22.3.2022. Ylen Suomineidot-sarjaa kritisoidaan rotuoppeihin myötäilystä – vastaavan toimittajan mielestä vaikeista asioista ei voi vaieta. <https://yle.fi/uutiset/3-12370529>
- Yle. 24.3.2022. Jälkinäytös. "Onhan noi Bob Dylanin taulut olleet aina hirveitä". <https://areena.yle.fi/1-62095410>
- Yle. 14.8.2022. Perussuomalaiset. Vallanvaihto. <https://yle.fi/uutiset/3-12051843>
- Yle. 30.9.2022. Onko median, tutkijoiden ja perussuomalaisten suhde vinoutunut? Päätoimittajat ja tutkijat tyrmäävät tuoreen kirjan väitteet jopa provokatiivisina. <https://yle.fi/uutiset/3-12122545>
- Yle. 28.10.2022. Kansanedustaja Mikko Kärnä sai tuomion kunnianloukkauksesta. <https://yle.fi/uutiset/74-20002698>
- Yle. 2022 Suomineidot. <https://areena.yle.fi/1-61929993>